

บทที่ 5

กลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (ส.ป.ศ.) นั้น มีจุดเริ่มต้นจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตราที่ 75 ได้กำหนดให้จัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษาขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดแผนงานในการปฏิรูป 3 ส่วน คือ เสนอการจัดโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงาน เสนอการจัดระบบครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และ เสนอการจัดระบบทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา ซึ่งในการนำเสนอแผนงานดังกล่าวนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนประกอบเป็นสำคัญด้วย เนื่องจากปัญหาการศึกษาเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาชนทั่วไปทั้งประเทศ เป็นประเด็นสำคัญที่ภาคประชาชนจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการศึกษาเพื่อเยาวชนรุ่นต่อไป การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่นั้น ต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงที่มาและความสำคัญของปัญหา รวมถึงแนวทางในการแก้ไข และแนวโน้มในอนาคตที่จะมาถึง จึงจะสามารถเข้าร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมมือกันกำหนดแผนงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาโดยสมบูรณ์ขึ้นมาได้ ภารกิจในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนนั้นจึงอยู่ในความรับผิดชอบของ ส.ป.ศ. ที่จะต้องระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจากหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จะวางแผนงานประชาสัมพันธ์อย่างไรให้มีประสิทธิภาพสูง จะใช้กลยุทธ์ในการวางแผนงานประชาสัมพันธ์และวางแผนการใช้สื่ออย่างไรให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ภารกิจนี้เป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้รับผิดชอบอย่างแท้จริง

กลยุทธ์การวางแผนงานประชาสัมพันธ์ของ ส.ป.ศ.

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของ ส.ป.ศ. ไปยังผู้รับสารเป้าหมายนั้น เป็นการสื่อสารนวัตกรรมทางความคิด เพื่อสร้างความเห็นพ้องร่วมกันกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา การจัดทำแผนงานดังกล่าวนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนประกอบเป็นหลัก แม้ว่าแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาจะไม่ใช่อะไรใหม่ในสังคมไทย แต่แนวคิดที่จะปฏิรูปการศึกษาพร้อม ๆ กันทั้งระบบ นั้นยังเป็นของใหม่ในแวดวงการศึกษา อีกทั้งแนวคิดที่สนับสนุนให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังนั้น ก็ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ฉีกแนวทางเดิม ๆ โดยสิ้นเชิง การที่ ส.ป.ศ. จะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจในเนื้อหารายละเอียด รวมไปถึงการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำกลับมาใช้ในการปรับปรุงแผนงานการปฏิรูป

การศึกษานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้สื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารไปสู่มวลชนจำนวนมาก เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษา ในการนี้ ทางสำนักงานได้มอบหมายให้กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการนี้เดิมกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นเองจะแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มงานประชาสัมพันธ์ และกลุ่มงานรับฟังความคิดเห็น ในแต่ละกลุ่มย่อยจะมีหน้าที่ดำเนินงานจัดทำแผนการรณรงค์ตามขอบเขตหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แต่ปัจจุบันได้รวมทั้ง 2 กลุ่มเข้าไว้ด้วยกันเพื่อความสะดวกรวดเร็วและความสอดคล้องในการปฏิบัติงาน เมื่อร่างแผนการประชาสัมพันธ์เสร็จแล้วก็จะนำเสนอเข้าที่ประชุมคณะกรรมการบริหารเพื่อพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ จากรายงานการประชุมแผนปฏิบัติการรับฟังความคิดเห็นและประชาสัมพันธ์ ประจำปีงบประมาณ 2544 ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา มีองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาในการวางแผนดังนี้

1. แผนปฏิบัติการรับฟังความคิดเห็นและประชาสัมพันธ์

วัตถุประสงค์หลักของแผนการประชาสัมพันธ์ของ ส.ป.ศ. มุ่งใช้การประชาสัมพันธ์เป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก ด้วยการวางแผนล่วงหน้า (Pro-active PR) เป็นด้านหลัก และการติดตามแก้ไขงานภายหลัง (Re-active PR) เป็นด้านรอง

1.1 การวางแผนล่วงหน้า (Pro-active PR)

การประชาสัมพันธ์ในระยะที่ 1 (มกราคม - กันยายน 2543) นั้นมุ่งเน้นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทราบข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าการดำเนินงานของสำนักงานฯ และมีความรู้ความเข้าใจข้อเสนอแนวทางของสำนักงานฯ และร่วมแสดงความคิดเห็น การประชาสัมพันธ์ระยะที่ 2 (ตุลาคม 2543 - กันยายน 2544) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจและยอมรับข้อเสนอแนะของสำนักงานฯ และพร้อมเป็นแรงผลักดันให้นำไปสู่การปฏิบัติ ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็น สำนักงานปฏิรูปการศึกษา จะเริ่มจากการนำเสนอประเด็นสำคัญ ซึ่งในที่นี้ก็คือ แผนงานการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ ที่ ส.ป.ศ. ได้ร่างขึ้นโดยสมบูรณ์แล้วมาพิจารณา จัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาตามความเร่งด่วน ประเด็นไหนที่จำเป็นต้องให้ประชาชนได้รับรู้ในเวลาอันรวดเร็วก็จะจัดไว้ในลำดับต้น ๆ กล่าวคือ ส.ป.ศ. จะเป็นผู้กำหนดไว้ล่วงหน้าว่า ประชาชนควรรู้อะไรบ้าง จากนั้นจึงวางแผนการใช้สื่อ กำหนดประเภทของสื่อที่ใช้ และระยะเวลาในการเผยแพร่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและเนื้อหาที่นำเสนอ

1.2 การติดตามแก้ไขงานภายหลัง (Re-active PR)

หลังจากที่ได้ทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน กลุ่มเป้าหมายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของ ส.ป.ศ. ก็จะจัดเจ้าหน้าที่เฝ้าติดตามผลหลังจากที่ได้ทำการประชาสัมพันธ์ไปแล้วว่ามีปฏิกิริยาตอบกลับ เช่นไร หากผลที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ก็จะเริ่มดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารใน ประเด็นอื่น ๆ ตามลำดับต่อไป หากผลที่ได้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทางกลุ่มงาน ประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็น ก็จะเร่งดำเนินการแก้ไขความเข้าใจผิด ดังกล่าวทันที โดยจะนำประเด็นที่เป็นข้อขัดแย้งขึ้นมาชี้แจง แลกงาขวต่อสื่อมวลชนและผู้รับสาร กลุ่มเป้าหมายเป็นอันดับแรก เมื่อแก้ไขความเข้าใจผิดได้แล้วจึงเริ่มประชาสัมพันธ์ในประเด็นอื่นที่ ได้จัดลำดับไว้ในภายหลัง

ในการดำเนินงานดังกล่าว ทาง ส.ป.ศ. ได้รวมเอาการประชาสัมพันธ์และการ รับฟังความคิดเห็นเข้าไว้ด้วยกันเป็นองค์รวม เพื่อให้การดำเนินงานของ ส.ป.ศ. มีความคล่องตัว สามารถทำงานประสานกันดีเป็นอย่งดี เพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

มุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจ และมีความเชื่อมั่นในข้อยุติเบื้องต้น ของข้อเสนอแนวทางของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดระบบโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงาน ด้านการจัดระบบครู ฅณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งด้านการ จัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

ขอบเขตความรับผิดชอบในการวางแผนงานการปฏิรูปการศึกษาของสำนักงาน ปฏิรูปการศึกษาจะเน้นที่การปฏิรูปโครงสร้าง โดยมีภารกิจหลัก ๆ อยู่สามส่วนด้วยกัน คือ

- 2.1 ปฏิรูปด้านการจัดระบบโครงสร้าง องค์กร และการแบ่งส่วนงาน
- 2.2 ปฏิรูปด้านการจัดระบบครู ฅณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
- 2.3 ปฏิรูปด้านการจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

ทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นภารกิจที่ ส.ป.ศ. ต้องดำเนินการผลักดันให้แล้วเสร็จและมีผล บังคับใช้ภายในระยะเวลา 3 ปี ก่อนที่จะหมดวาระ การที่จะผลักดันให้แนวทางการปฏิรูปทั้ง 3 ส่วนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยพลังภาคประชาชนให้เข้า มามีส่วนร่วมในการผลักดันแนวทางการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ การที่ประชาชนจะเข้ามามี ส่วนร่วมในครั้งนี้ได้ จำเป็นต้องมีความเข้าใจในพื้นฐานของแนวทางการปฏิรูปของทั้ง 3 ส่วนอย่าง

ชัดเจนซึ่งเป็นหน้าที่ของ ส.ป.ศ. ที่จะต้องดำเนินการรณรงค์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำความเข้าใจกับประชาชนให้ชัดเจนถึงความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา และประโยชน์ที่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชนซึ่งเป็นบุตรหลานของพวกเขาจะได้รับ เพื่อสร้างกระแสแนวร่วมทางการปฏิรูปและผลักดันให้ร่างแผนงานทั้ง 3 ส่วน ได้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว

3. มาตรการ

ในการกำหนดประเด็นเพื่อการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็น สำนักงานปฏิรูปการศึกษานั้น เริ่มจากการนำร่างแผนงานปฏิรูปที่ได้จัดทำขึ้นมาวิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการเผยแพร่ พิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และแนวทางในการหาข้อยุติเบื้องต้นเพื่อนำมาใช้ในการกำหนดประเด็นสำหรับประชาสัมพันธ์ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวก็คือกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนั้น เพื่อให้การรณรงค์ครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ ส.ป.ศ. จำเป็นต้องวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้สนับสนุน และกลุ่มต่อต้าน ค้นหาเหตุผลในการสนับสนุนและต่อต้าน เมื่อได้ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่มแล้ว ส.ป.ศ. ก็จะเริ่มดำเนินการใช้สื่อในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ประเด็นสำคัญตามที่ได้วางแผนไว้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างเครือข่ายแนวร่วมให้กลุ่มที่สนับสนุนเกิดความเชื่อมั่นในแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของ ส.ป.ศ. เมื่อรากฐานของกลุ่มสนับสนุนมีความมั่นคงเข้มแข็งดีแล้ว ก็จะขยายเครือข่ายแนวร่วมไปสู่กลุ่มผู้ต่อต้าน โดยใช้วิธีสร้างความรู้ ความเข้าใจ และโน้มน้าวด้วยกลยุทธ์ที่หลากหลาย ผ่านสื่อต่าง ๆ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการศึกษาในครั้งนั้น เพื่อให้เครือข่ายแนวร่วมในการปฏิรูปการศึกษามีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะผลักดันให้รัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาทางการศึกษาอย่างจริงจังและผลักดันให้แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของ ส.ป.ศ. มีผลบังคับใช้ในเร็ววัน

หลังจากดำเนินการประชาสัมพันธ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ส.ป.ศ. เองก็จัดระบบการติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ มีการวิเคราะห์ข้อมูลตอบกลับที่ได้รับจากกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ และสาธารณชนเป็นประจำเพื่อนำเสนอสรุปสาระสำคัญและข้อเสนอแนวทางการประชาสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหารเป็นประจำทุกสัปดาห์เพื่อพัฒนาแผนงานในการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

4. กลุ่มเป้าหมาย

ภารกิจของสำนักงานปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จะส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ในหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนผู้เรียน บิดามารดา และผู้ปกครอง ชุมชนและประชาชน ซึ่งมีเป็นจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วไปทั้งประเทศ ดังนั้น กลุ่มเป้าหมายของ ส.ป.ศ. ที่ต้องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจนั้นจึงมีอยู่เป็นจำนวนมาก กลุ่มเป้าหมายที่ ส.ป.ศ. ให้ความสำคัญเป็นพิเศษ มีดังต่อไปนี้

4.1 ประชาชนทั่วไป

เป็นที่ทราบกันโดยแน่ชัดว่า การปฏิรูปการศึกษานั้นส่งผลกระทบต่อทิศทางการศึกษาทั้งของเยาวชน และประชาชนทั้งประเทศ ประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้จะตกอยู่กับแก่สาธารณชนทั้งประเทศ ดังนั้น ในฐานะที่ประชาชนในประเทศไทยเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนทั้งประเทศจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายด้านการปฏิรูปการศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนเหล่านี้มีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงทรรศนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันจะเป็นการสร้างเครือข่ายแนวร่วมในการผลักดันให้การปฏิรูปการศึกษาเคลื่อนตัวรอดหน้าไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ต่อไป

4.2 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา และผู้อยู่ในแวดวงการศึกษา

แนวทางในการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา ด้านบุคลากรทางการศึกษา และทรัพยากรเพื่อการศึกษานั้น เป็นเรื่องที่ต้องผลในระดับนโยบาย ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในแวดวงการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ นักการศึกษา และข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกแห่ง ล้วนแต่มีความสำคัญในการชี้ขาดว่า การปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้จะประสบผลสำเร็จได้หรือไม่ เนื่องจากแผนงานในการปฏิรูปการศึกษานั้น ไม่ว่าจะมีความเหมาะสมเพียงใด ก่อให้เกิดประโยชน์มากแค่ไหน หากผู้ที่มีอำนาจรับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงนั้น ไม่มีความเข้าใจ หรือมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนเพียงพอ ทำให้การปฏิบัติงานสะดุด ไม่คล่องตัว เกิดความชะงักงัน อันจะส่งผลให้แผนงานปฏิรูปการศึกษาไม่ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ความเสียหายย่อมเกิดขึ้นกับประชาชนโดยทั่วกัน และนอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายผู้อยู่ในแวดวงการศึกษานั้นยังเป็นผู้ปฏิบัติที่คลุกคลีอยู่กับปัญหาการศึกษาโดยตรง สามารถชี้แจงถึงสาเหตุสำคัญที่เป็นปัญหาด้านการศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขแผนงานการปฏิรูปการศึกษาของ ส.ป.ศ. ให้มี

ความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นอีกด้วย ส.ป.ศ. จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้เป็นพิเศษ

4.3 สื่อมวลชน

นอกจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วไป และผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษาแล้ว กลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ สื่อมวลชน การที่ ส.ป.ศ. จะดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ แก่กลุ่มเป้าหมายที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศนั้น คงเป็นเป็นไปได้ยากหากปราศจากสื่อมวลชน เนื่องจากคุณสมบัติของสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงประชาชนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ช่วยให้ประหยัดเวลาในการติดต่อสื่อสารได้เป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้น Rogers & Svenning (1961: 102) ได้ทำการศึกษาพบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนยังก่อให้เกิดการยอมรับนวัตกรรมได้เร็วยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งหมายความว่า สื่อมวลชนเองก็มีอิทธิพลในการผลักดันแนวความคิดต่าง ๆ ให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น หาก ส.ป.ศ. สามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่สื่อมวลชนทุกแขนง และขอความร่วมมือจากสื่อมวลชนในการผลักดันแนวความคิดการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในระดับกว้างทั่วประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายแนวร่วมการปฏิรูป และผลักดันให้ร่างแผนงานการปฏิรูปการศึกษาเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้ได้อย่างแน่นอน

5. สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

งานประชาสัมพันธ์ มีกลุ่มงานประชาสัมพันธ์ รับผิดชอบในการวางแผนและดำเนินการประชาสัมพันธ์งานปฏิรูปการศึกษาตามอำนาจหน้าที่และภารกิจของสำนักงานฯ โดยทำหน้าที่เผยแพร่ และให้บริการข้อมูล ข้อเสนอเทศ และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของสำนักงานฯ รวมทั้งติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินการให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีการประชาสัมพันธ์โดยผ่านสื่อและกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- 1) สื่อสิ่งพิมพ์คือ แผ่นพับแนะนำสำนักงาน สารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา หนังสือ / เอกสารวิชาการ
- 2) สื่อหนังสือพิมพ์ มีข่าวในหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ สม่่าเสมอ และได้เปิดคอลัมน์ประจำนำเสนอบทความในหนังสือพิมพ์ 4 ฉบับ
- 3) สื่อโทรทัศน์ จัดรายการทางสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ
- 4) วิทยุกระจายเสียง มีรายการประจำ

- 5) การจัดกิจกรรมเฉพาะ เช่น การแถลงข่าว การจัดประชุมร่วมกับชุมชน การจัดนิทรรศการ
- 6) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เปิดเว็บไซต์เพื่อรับฟังความคิดเห็น
- 7) การแจ้งข่าวยังสมาชิกเครือข่าย
- 8) สื่ออื่น ๆ คือ วิทยุทัศน์ และการเปิดตัว ปณ. เพื่อรับจดหมายแสดงความคิดเห็น ซึ่งมีผู้สนใจส่งไปรษณียบัตรแสดงความคิดเห็น สอบถามข้อมูล และขอเอกสาร จำนวนประมาณ 5,000 ฉบับ นอกจากการประชาสัมพันธ์ทางสื่อและกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว ภารกิจสำคัญของกลุ่มงานประชาสัมพันธ์คือการติดตามและเฝ้าระวังกระแสความคิดเห็นจากภายนอก โดยการสรุปข่าว รอบสัปดาห์เสนอต่อคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา และวางแผนงานในการทำความเข้าใจกับสื่อมวลชนโดยกำหนดให้มีการแถลงข่าวเป็นประจำทุกสัปดาห์
- 9) การจัดตั้งศูนย์สารสนเทศ

นอกจากนี้คณะกรรมการบริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษายังได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการบรรยายและอภิปรายให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอีกด้วย

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่ทาง ส.ป.ศ. ต้องทำการสื่อสารนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งยังอยู่อย่างกระจัดกระจายทั่วประเทศ การที่จะสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นไปยังกลุ่มผู้รับสารเป็นจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว นั้น จำเป็นต้องใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางหลักในการสื่อสาร

"ข้อดีที่ทำให้ตัดสินใจทำประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนก็คือ สื่อมวลชนไปได้กว้าง ไปได้ไกล อย่างโครงการเครือข่ายที่เราต้องไปเอง กำลังเราน้อย เราไม่ไหว...ถ้าใช้สื่อมวลชนที่เขาก็ได้รับทราบข้อมูลเลย" (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สื่อมวลชนที่ ส.ป.ศ. เลือกใช้จะมีอยู่หลายประเภท แต่ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์ กิจกรรมเฉพาะ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การแจ้งข่าวยังสมาชิกเครือข่าย และสื่ออื่น ๆ เท่านั้นเนื่องจากสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (ส.ป.ศ.) ได้ให้ความสำคัญในการกำหนดใช้ในแผนงานมากเป็นพิเศษ เป็นสื่อที่ทาง ส.ป.ศ. หวังผลจากการใช้งานเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นสื่อที่สร้างผลกระทบต่อสาธารณชนในวงกว้างได้มากกว่า โดยจะขอยกเว้นการกล่าวถึงสื่อมวลชนประเภทวิทยุ ซึ่งทาง ส.ป.ศ. ไม่ค่อยเน้นความสำคัญเท่าใดนัก เนื่องจากไม่สามารถสร้าง

ผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมายให้สัมฤทธิ์ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ ดังที่สุภาวดี จันทะดี ผู้อำนวยการกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็น ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้กล่าวว่า

“การที่ ส.ป.ศ. ขอความร่วมมือฟรี ๆ ก็มีอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีใครฟังเท่าไร เป็นรายการวิทยุ ซึ่งเป็นรายการที่คนไม่ค่อยสนใจฟังเท่าไร ที่ได้ฟรีก็คงเพราะเขายังมีช่องที่ยังขายไม่ได้ แล้วก็มีคนรู้จักติดต่อให้...” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

5.1 สื่อสิ่งพิมพ์ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

สื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้จัดพิมพ์ขึ้นโดยสำนักงานปฏิรูปการศึกษาทั้งหมด มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการปฏิรูปการศึกษาแก่ผู้อยู่ในแวดวงการศึกษาและประชาชนทั่วไป โดย ส.ป.ศ. ได้กระจายสื่อสิ่งพิมพ์ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษาสู่ประชาชน ผ่านทางสถานศึกษา โรงเรียน และหน่วยงานที่สนใจ ติดต่อขอเข้ามา ทาง ส.ป.ศ. ก็ จะจัดส่งหนังสือตามจำนวนที่ต้องการไปให้ หรือประชาชนที่สนใจศึกษาหาความรู้ ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมก็สามารถขอรับหนังสือได้ที่ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา ชั้น 5 อาคาร IBM ถนนพหลโยธิน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด ยกเว้น “สถานปฏิรูป” ซึ่งเป็นนิตยสารรายเดือนจัดพิมพ์ขึ้นโดยมูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์ วางจำหน่ายตามแผงหนังสือชั้นนำทั่วไป ให้ผู้ที่สนใจติดตามความเคลื่อนไหวในแวดวงการศึกษา วัตถุประสงค์ที่ ส.ป.ศ. ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ของ ส.ป.ศ. ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ต้องการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่สาธารณชนจะได้รับ และประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูป เพื่อสร้างแนวร่วมทางการศึกษา เป็นพลังของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สื่อสิ่งพิมพ์ที่ทาง ส.ป.ศ. จัดพิมพ์เผยแพร่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ แผ่นพับ แนะนำสำนักงานปฏิรูปการศึกษา สารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นสารรายปักษ์ (เดือน พฤษภาคม 2543 - ปัจจุบัน) และหนังสือ / เอกสารวิชาการ ส่วนมากแล้วจะเป็นการเผยแพร่ข้อมูลในประเด็นที่กำลังเป็นที่ถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์กันในวงกว้าง แจกจ่ายให้แก่ประชาชน และหน่วยงานที่สนใจโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เว้นแต่นิตยสารรายเดือน “สถานปฏิรูป” เท่านั้นที่ต้องซื้อในราคาเล่มละ 40 บาท สำหรับความถี่ในการจัดพิมพ์หนังสือนั้นไม่ได้ระบุวันและเวลาในการพิมพ์ที่แน่ชัด ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ ส.ป.ศ. ต้องการนำเสนอ และความพร้อมในเรื่องของการประสานงานระหว่าง ส.ป.ศ. กับโรงพิมพ์ ซึ่งจะจัดพิมพ์เป็นครั้งคราวตามแต่โอกาสและความเหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประเภทสิ่งพิมพ์	จำนวนพิมพ์	วัน/เดือน/ปี ที่พิมพ์	หมายเหตุ
แผ่นพับแนะนำสำนักงาน - ครั้งที่ 1 - ครั้งที่ 2	20,000 ใบ 5,000 ใบ	เมษายน 2543 มกราคม 2544	เผยแพร่ในการประชุม ต่าง ๆ และแจกแก่ผู้ สนใจในงาน นิทรรศการและผู้มา ติดต่อขอรับจากสำนัก งาน
สารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา	40,000 ฉบับ/ครั้ง (เดือน พ.ค. - ก.ย. 2543) 50,000 ฉบับ/ครั้ง (เดือน ต.ค. 2543 - ปัจจุบัน)	จุลสารรายปักษ์ ออกทุกวันที่ 1 และ 15 ของเดือน เริ่มพิมพ์ฉบับแรกเมื่อเดือน พฤษภาคม 2543	เผยแพร่โดยการจัดส่ง ยังสถานศึกษา 40,000 แห่งและแจก ไปยังหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง รวมทั้งแจก ในการประชุมต่าง ๆ
หนังสือ / เอกสารวิชาการ - พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และพระราช กฤษฎีกาจัดตั้งสำนัก งานปฏิรูปการศึกษา พ.ศ.2542 - หนังสือไขปัญหาปฏิรูป การศึกษา - หนังสือ 108 ปัญหาปฏิรูป การศึกษา - เอกสารประกอบการ ประชุมรับฟังความคิดเห็น (แนวทาง / ข้อเสนอเบื้องต้น ต้นของ ส.ป.ศ.) - หนังสือประกอบภาพ การ์ตูน "ปฏิรูปการศึกษา ประชาชนได้อะไร"	70,000 เล่ม 2,000 เล่ม 60,000 เล่ม 100,000 เล่ม 10,000 เล่ม	กันยายน 2543 ตุลาคม 2543 พฤศจิกายน 2543 พฤศจิกายน 2543 - กุมภาพันธ์ 2544 (จำนวน 10 ครั้ง) ธันวาคม 2543	เผยแพร่ในการประชุม ต่าง ๆ และแจกแก่ผู้ สนใจในงาน นิทรรศการ และผู้มา ติดต่อขอรับจาก สำนักงานฯ

นอกจากนี้ยังมีรายงานการวิจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมอีก เช่น

- เขตพื้นที่การศึกษา ผู้การปฏิบัติ
- ปัญหา ข้อเสนอของ ส.ป.ศ. และการวิเคราะห์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างของกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- ปฏิรูปการศึกษา พระพุทธศาสนาจะไปอยู่ไหน ?
- ปฏิรูปการศึกษาไทยในมุมมองประชาชน
- รายงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

สื่อสิ่งพิมพ์ของ ส.ป.ศ. ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

เป็นวารสารรายปักษ์ จัดพิมพ์โดยสำนักงานปฏิรูปการศึกษา เนื้อหาภายในวารสารจะเป็นการรายงานเกาะติดสถานการณ์ ความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา ภายในขอบเขตความรับผิดชอบของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา พ.ศ.2542

เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอรายละเอียด ของ พ.ร.บ.การศึกษา 2542 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงาน เพื่อเป็นเอกสารเผยแพร่ สร้างความเข้าใจแก่ประชาชน และบุคลากรทางการศึกษา และใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงเพื่อการศึกษา

108 ปัญหาปฏิรูปการศึกษา

จัดทำโดยสำนักงานปฏิรูปการศึกษา นำเสนอคำถามที่มักจะถูกหยิบขึ้นมาถกเถียงบ่อย ๆ พร้อมทั้งคำตอบโดยสังเขปเพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจประเด็นปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานหรือมีความรู้อยู่เพียงเล็กน้อยในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา

ปฏิรูปการศึกษา ประชาชนได้ประโยชน์อะไร และ ชุมชนปฏิรูปการศึกษา

เป็นสิ่งพิมพ์ในรูปแบบการ์ตูน นำเสนอแนวความคิดมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิรูปการศึกษาระดับท้องถิ่น มีเนื้อหาสนุกสนาน ง่ายต่อการทำความเข้าใจ แม้คนอ่านที่มิการศึกษาไม่สูงมากก็สามารถทำความเข้าใจได้ไม่ยากนัก

เขตพื้นที่การศึกษา สู่อารปฏิบัติ

จัดทำโดยกลุ่มงานด้านการจัดโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงาน สำนักงานปฏิรูปการศึกษา ภายในเล่มจะนำเสนอสาระสำคัญ รายละเอียด แนวคิดของการกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา การกำหนดสายงานบังคับบัญชา การจัดเตรียมองค์กรเพื่อรับความเปลี่ยนแปลงอุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางแก้ไข รวมทั้งข้อเสนอแนะจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ปัญหา ข้อเสนอของ ส.ป.ศ. และการวิเคราะห์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างของกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

นำเสนอกรอบความคิดทางกฎหมายมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินเรื่องและการวิเคราะห์หลักการสำคัญต่าง ๆ ที่กำหนดในกฎหมายการศึกษา วิเคราะห์ความสอดคล้องต่อแผนงานการปฏิรูปของ ส.ป.ศ. และหลักการจัดระบบราชการสมัยใหม่ตามแนวคิดกฎหมายมหาชน เพื่อให้สร้างความเข้าใจอันดีต่อสาธารณชน และบุคลากรทางการศึกษา และเกิดประโยชน์ต่อการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการทางการศึกษา

ปฏิรูปการศึกษา พระพุทธศาสนาจะไปอยู่ไหน ?

เป็นสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ในรูปแบบรายงานบทสนทนาจากบันทึกเทป ในเรื่อง "ปฏิรูปการศึกษา: พระพุทธศาสนาจะไปอยู่ไหน ?" โดยศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา เวสารัชช์ ประธานกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา กับกรรมการบริหาร 2 ท่าน คือ ดร.สุวัฒน์ เงินน้ำ และ ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (เลขาธิการ) และคณะ ได้เดินทางไปนมัสการพระธรรมปิฎก ฌ วัดญาณเวศกวัน อ.สามพราน จ.นครปฐม เพื่อขอความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาที่กำลังมีเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวอยู่นั้น

ปฏิรูปการศึกษาไทยในมุมมองประชาชน

ภายในจะรวบรวมเอากระทู้หรือประเด็นร้อนที่ประชาชนให้ความสนใจพร้อมทั้งแสดงทรรศนะความคิดเห็นต่อประเด็นดังกล่าวเอาไว้เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นประโยชน์ของการปฏิรูปการศึกษาที่ประชาชนจะได้รับ และภาพรวมของปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการปฏิรูป

รายงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

ทางสำนักงานปฏิรูปการศึกษาได้จัดทำหนังสือฉบับนี้เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและรายละเอียดแผนงานการปฏิรูปการศึกษานำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาดำเนินการตาม พ.ร.บ. 2542 ให้แก่ประชาชน ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้ศึกษาทำความเข้าใจ

สถานปฏิรูป

นิตยสารรายเดือนด้านการศึกษา จัดทำโดยมูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ โดยความร่วมมือทางวิชาการกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันพัฒนาภาววิชาการ โดยทาง ส.ป.ศ. ได้ใช้พื้นที่บางส่วนในนิตยสารในการเผยแพร่ความคืบหน้าของโครงการที่ทางสำนักงานกำลังดำเนินการอยู่ ทางนิตยสารได้จัดสรรพื้นที่บางส่วนเปิดคอลัมน์ “ความเคลื่อนไหว ส.ป.ศ.” เพื่อเผยแพร่ความก้าวหน้าในการดำเนินงานของ ส.ป.ศ.

สรุป : สิ่งพิมพ์เฉพาะกิจของ ส.ป.ศ. ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้นเป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนเท่านั้น ทางสำนักงานยังมีสิ่งพิมพ์อื่น ๆ อีกมากมายที่เผยแพร่ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนมากแล้วสิ่งพิมพ์ของ ส.ป.ศ. ที่ผลิตออกมามักจะจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรณรงค์ในประเด็นสำคัญเรื่องใด เรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ในด้านการรับฟังความคิดเห็นตอบกลับนั้นประชาชนสามารถเสนอแนะความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ผ่านทาง นิตยสาร “สถานปฏิรูป” และ “สารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา” ซึ่งจะเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเขียนจดหมายเข้ามาเสนอแนะแนวความคิดได้อย่างเต็มที่ เพื่อผลในการสร้างเครือข่ายแนวร่วมชุมชนปฏิรูปให้ขยายสู่วงกว้างปลูกฝังแนวคิดด้านการปฏิรูปการศึกษาลงลึกถึงระดับรากหญ้า ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไป อันจะเป็นพื้นฐานในการระดมกำลังความคิดของประชาชนทุกคน อันจะผลักดันให้กระแสการปฏิรูปขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายอย่างที่ตั้งใจไว้

5.2 สื่อหนังสือพิมพ์

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (ส.ป.ศ.) มีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปการศึกษาไปสู่ผู้ที่เกี่ยวข้องในแวดวงการศึกษาและประชาชนในระดับกว้าง การเลือกใช้สื่อมวลชนจึงเป็นวิธีการที่เร็วที่สุดที่จะสามารถเข้าถึงสาธารณชนเป็นจำนวนมาก ๆ ได้นอกเหนือจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่ทาง ส.ป.ศ. จัดพิมพ์ขึ้นมาเองแล้วนั้น

สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ ส.ป.ศ. กำหนดไว้ในแผนการประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์ในการใช้สื่อหนังสือพิมพ์ของ ส.ป.ศ. จะเน้นเจาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครู อาจารย์ และผู้อยู่ในแวดวงการศึกษา รวมไปถึงประชาชนทั่ว ๆ ไป โดยจะแบ่งเป็น 2 วิธี คือ

- ชื่อพื้นที่บางส่วนของหนังสือพิมพ์เพื่อใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ และความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานของ ส.ป.ศ. เป็นวิธีที่ ส.ป.ศ. ใช้ในการประชาสัมพันธ์ตามปกติ

- จัดแถลงข่าวให้ผู้สื่อข่าวสายการศึกษานำข้อมูลไปเขียนเป็นข่าวเพื่อรายงานต่อสาธารณชนต่อไป ส.ป.ศ. จะใช้วิธีนี้ในกรณีที่การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประสบปัญหา มีความเข้าใจผิดในประเด็นที่น่าเสนาห ส.ป.ศ. จะใช้วิธีจัดแถลงข่าว เพื่อแก้ไขความเข้าใจผิด โดยอาศัยช่องทางสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือ และนอกจากนั้น การจัดแถลงข่าวในลักษณะนี้ ทาง ส.ป.ศ. ยังไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อพื้นที่สื่อหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวสาร เป็นการประหยัดงบประมาณได้อีกทางหนึ่ง

“สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์เราจะให้ได้ฟรีต้องใช้ยุทธศาสตร์การแถลงข่าว เพราะพอแถลงข่าวแล้ว หนังสือพิมพ์เขาจะมีหน้าข่าวสายการศึกษาอยู่พวกนี้เขาจะต้องพยายามหาข่าวการศึกษาไปลง ถ้าไม่มีข่าวหน้านั้นก็เลยไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อเรารู้แบบนี้แล้ว เราก็จะใช้วิธีเปิดแถลงข่าว ขณะนี้เราเปิดทุกวันอังคาร พอประชุมเสร็จเราก็จะแถลงข่าว นักข่าวก็จะมาทำข่าวเอาไปเขียน ตรงนี้เราไม่เสียเงินเลย” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

ข่าวคราวความเคลื่อนไหวของ ส.ป.ศ. จะปรากฏทางหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ สยามรัฐ ไทยโพสต์ มติชน ข่าวสด กรุงเทพธุรกิจ บ้านเมือง ผู้จัดการรายวัน อาทิตยวิเคราะห์ พิมพ์ไทย มติชนสุดสัปดาห์ และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ โดยเฉลี่ย 4 – 5 วัน ต่อสัปดาห์ (ประมาณ 10 ข่าวต่อสัปดาห์) และมีบทความเกี่ยวกับ ส.ป.ศ. โดยเฉลี่ย 1 – 2 วันต่อสัปดาห์ (ประมาณ 6 – 7 บทความต่อสัปดาห์) ซึ่งรวมคอลัมน์ประจำของ ส.ป.ศ. ในหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ 4 ฉบับ ดังนี้หนังสือพิมพ์ที่ ส.ป.ศ. ใช้เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในช่วงปี พ.ศ.2543 – 2544 มีดังต่อไปนี้

ข่าว / บทความ / คอลัมน์	วันที่ลงพิมพ์	หมายเหตุ
คอลัมน์ประจำของ ส.ป.ศ.		
- สายตรง ส.ป.ศ.	ทุกวันจันทร์ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2543	มติชน หน้า 10
- สายด่วน ส.ป.ศ.	ทุกวันพุธ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2543	ไทยโพสต์ หน้า 9
- เส้นทางปฏิรูปกับ ส.ป.ศ.	ทุกวันพฤหัสบดี ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2543	สยามรัฐ หน้า 20
	ทุกวันศุกร์ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2543	ผู้จัดการรายวัน หน้า 7
- มองปฏิรูปการศึกษา	ทุกวันพฤหัสบดี ตั้งแต่เดือนเมษายน 2544	มติชน หน้า 4
	ทุกวันพุธ ตั้งแต่เดือนเมษายน 2544	กรุงเทพธุรกิจ / The Nation หน้า 6
- เวทีความคิด		
- ก้าวไปด้วยกัน	เดือนกุมภาพันธ์ 2544 (10 ตอน)	ไทยรัฐ หน้า 6
	เดือนมีนาคม 2544 (10 ตอน)	ข่าวสด หน้า 4
- การดูปฏิรูปการศึกษา ประชาชนได้อะไร		

หนังสือพิมพ์มติชน

คอลัมน์ “สายตรง ส.ป.ศ.” ทุกวันจันทร์ และ คอลัมน์ “เวทีความคิด” ทุกวันพฤหัสบดี

หนังสือพิมพ์มติชน เป็นช่องทางที่ ส.ป.ศ. เลือกใช้มากที่สุดเนื่องจากหนังสือพิมพ์มติชนเป็นหนังสือพิมพ์ “ที่มีครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษานิยมอ่านมากที่สุด” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545 และ สมหมาย ปาวิจจัตต์, สัมภาษณ์, วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2545) ซึ่งกลุ่มครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเหล่านี้ก็ล้วนแต่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ทาง ส.ป.ศ. ต้องการเข้าถึงทั้งสิ้น ดังนั้น ทาง ส.ป.ศ. จึงเลือกใช้หนังสือพิมพ์มติชนเป็นช่องทางหลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน นับตั้งแต่เริ่มมีการจัดทำแผนงานปฏิรูประบบโครงสร้างการศึกษาในระยะแรก ๆ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และนอกจากนี้ ทางสำนักพิมพ์มติชนก็ยังให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ และสนับสนุนกิจกรรมของทาง ส.ป.ศ. เป็นอย่างดีตลอดมา

หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ทุกวันพุธ คอลัมน์ “สายด่วน ส.ป.ศ.”

หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์เป็นหนังสือพิมพ์ที่กลุ่มเป้าหมายคือประชาชนทั่วไป เนื้อหาข่าวสารส่วนใหญ่จะเป็นข่าวที่ดึงดูดความสนใจของกลุ่มประชาชนระดับล่างถึงกลาง เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวความขัดแย้งทางการเมือง ข่าวบันเทิง ฯลฯ การที่ ส.ป.ศ. เลือกใช้หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์เป็นช่องทางในการสื่อสาร เพื่อต้องการเจาะให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วไป นอกเหนือไปจากกลุ่มครู อาจารย์ และนักการศึกษาอื่น ๆ

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ทุกวันพฤหัสบดี คอลัมน์ "เส้นทางปฏิรูปกับ ส.ป.ศ."

ทั้งหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ และหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ต่างก็เป็นหนังสือพิมพ์ที่ประชาชนทั่วไปในระดับล่างถึงระดับกลางเลือกอ่านเป็นจำนวนมากไม่น้อย แม้ว่าจะเทียบกับความนิยมของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ไม่ได้ก็ตาม ทาง ส.ป.ศ. เลือกใช้หนังสือพิมพ์ 2 ฉบับนี้ เพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่ว ๆ ไป วัตถุประสงค์ในการประชาสัมพันธ์ก็ไม่ต่างไปจากกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ นั่นคือ เน้นการสร้างแนวร่วมการปฏิรูปการศึกษา ให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการปฏิรูปการศึกษามากขึ้น เพื่อที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันให้การปฏิรูปครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ทุกวันศุกร์ คอลัมน์ "มองปฏิรูปการศึกษา"

หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน เป็นหนังสือพิมพ์เชิงภาพ ที่เจาะกลุ่มเป้าหมายผู้อ่านที่เป็นประชาชนระดับกลางถึงระดับสูง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีการศึกษาดี มีฐานะตำแหน่งและการเงินในระดับดี คนชั้นกลางผู้ซึ่งมีความรู้ มีการศึกษาดีเหล่านี้จะสามารถทำความเข้าใจสาระสำคัญ ความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นกำลังสำคัญอีกแรงที่จะมีส่วนช่วยผลักดันแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติ

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ทุกวันพุธ คอลัมน์ "ก้าวไปด้วยกัน"

ทั้งหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน และกรุงเทพธุรกิจ เป็นหนังสือพิมพ์ที่ผู้มีการศึกษา มีฐานะดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อยู่ในแวดวงธุรกิจนิยมอ่านกันเป็นจำนวนมาก จุดมุ่งหมายของ ส.ป.ศ. ที่เลือกใช้หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับนี้ก็เพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มประชาชนในระดับกลางถึงระดับบน ที่มีการศึกษา หรือแม้แต่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นองค์กรทางธุรกิจ เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ มีอำนาจที่จะผลักดันและให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการปฏิรูปการศึกษาที่ ส.ป.ศ. กำลังดำเนินการอยู่ กลุ่มคนเหล่านี้มีปัจจัยในด้านเงินทุนที่เอื้อประโยชน์แก่การดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องของการจัดระบบทรัพยากร และงบประมาณทางการศึกษา หากได้รับความร่วมมือในด้านปัจจัยทุนทรัพย์จากคนกลุ่มนี้ ก็จะทำให้แผนการปฏิรูปการศึกษามีโอกาสที่จะเป็นไปได้เพิ่มมากขึ้น

สรุป : สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ที่ทาง ส.ป.ศ. ใช้เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสาร และความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษาที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้น เป็นสื่อที่ทาง ส.ป.ศ. ใช้เป็นช่องทางหลักในการประชาสัมพันธ์มากที่สุด

เนื่องจากโดยคุณสมบัติของสื่อหนังสือพิมพ์นั้น เป็นสื่อที่สามารถลงรายละเอียดปลีกย่อยได้มาก เข้าถึงประชาชนในกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างแพร่หลาย สามารถกำหนดเนื้อหาของสารที่ต้องการส่งไป ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้โดยแยกประเภทกลุ่มเป้าหมายตามประเภทของ หนังสือพิมพ์ที่อ่าน สามารถเก็บไว้ใช้เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงได้ เมื่อไม่เข้าใจก็สามารถนำกลับมา อ่านซ้ำใหม่ได้เรื่อย ๆ มีราคาถูก ใคร ๆ ก็สามารถหาซื้อมาอ่านได้ไม่ยาก และที่สำคัญ ค่าใช้จ่าย ในการขอใช้พื้นที่ของหนังสือพิมพ์ในการเผยแพร่ข่าวสารนั้น เมื่อเทียบกับสื่อมวลชนประเภท สื่อวิทยุโทรทัศน์แล้ว นับว่ามีค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่ากันมาก ทาง ส.ป.ศ. เองก็เป็นองค์กรมหาชนที่ตั้ง ขึ้นมาเฉพาะกิจ ไม่ใช่กลุ่มองค์กรธุรกิจใหญ่โตที่จะสามารถนำงบประมาณมาทุ่มซื้อสื่อได้ไม่อัน อึกทั้งทางรัฐบาลเองก็จัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานของ ส.ป.ศ. มาไม่มากเท่าใดนัก ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ ทำให้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นช่องทางที่ ส.ป.ศ. เลือกใช้ดำเนินงานมากที่สุด

5.3 สื่อวิทยุโทรทัศน์

นอกจากสื่อมวลชนที่เป็นสิ่งพิมพ์แล้ว ทาง ส.ป.ศ. ยังใช้สื่อมวลชนประเภทโทร ททัศน์ เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของกระแสการปฏิรูปการศึกษาไป ยังมวลชนซึ่งจะครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มได้อย่างรวดเร็ว เสริมสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่าง ส.ป.ศ. กับสาธารณชน กระตุ้นให้สาธารณชนตระหนักรู้ และมีความตื่นตัวในการที่จะเข้า มามีส่วนร่วมเพื่อการปฏิรูปอันสมบูรณ์ การใช้วิทยุโทรทัศน์เป็นช่องทางในการสื่อสารนั้น ส.ป.ศ. ต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการซื้อเวลาเพื่อออกอากาศ บางครั้ง ส.ป.ศ. เองก็พยายามจะให้ กลยุทธ์ในการแถลงข่าวเช่นเดียวกับสื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อประหยัดงบประมาณ แต่ก็ไม่ค่อยได้ผล กับสื่อวิทยุโทรทัศน์ เนื่องจากต้นทุนค่าใช้จ่ายในการขอใช้พื้นที่มีอัตราที่สูงมาก ทั้งตัวสถานีเองก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับข่าวด้านการศึกษามากนัก เนื่องจากมองเห็นว่าข่าวด้าน การศึกษาไม่น่าสนใจ ไม่น่าจะทำ Rating ได้ดี จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญนัก สุภาวดี จันทะดี ได้ กล่าวถึงเรื่องของการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ไว้ว่า

“...วิธีการแถลงข่าวนี้ใช้ไม่ได้ผลกับทุกสื่อ ทางโทรทัศน์เราก็จะมีแต่ UBC 8 ที่ มาแล้วก็เอาไปทำรายการข่าวโทรทัศน์ให้ แต่โทรทัศน์ วิทยุ นี้เขาไม่ค่อยสนใจการศึกษา เขาสนใจข่าวอาชญากรรม ข่าวการเมือง มันขายได้ ประชาชนสนใจ แม้แต่รายการสด เราจ่ายเงิน เขายังถามเลยว่า ประเด็นเป็นอย่างไร ถ้ามันไม่น่าสนใจเขาก็ไม่อยากจะให้เราออก Rating เขาต่ำ เขาก็ไม่ทำให้เรา” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

“ในการขอความร่วมมือจากสื่อมวลชนนั้น ตอนวางแผนวางไว้อย่างหนึ่ง แต่พอปฏิบัติจริงกลับมีปัญหา คือสื่อนี้มันต้องซื้ออย่างเดียวเท่านั้นเอง ต้องใช้เงินหมดเลย ขอความร่วมมือได้บ้าง แต่ก็จะได้แค่ว่า บอกว่าจะจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นที่นี้ละ ขอเชิญมาร่วมงานที่กรมประชาสัมพันธ์ แบบนี้ได้ วิทยุกรมประชาสัมพันธ์เปิดให้เรา แต่ก็แคบมากเลย”

(สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

รายการประจำของ ส.ป.ศ. ที่เผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ ได้แก่ รายการ “ร่วมคิดร่วมสร้าง บนเส้นทาง ส.ป.ศ.” ซึ่งเป็นรายการสารคดีสั้นความยาว 3 นาที ออกอากาศหลังข่าวภาคค่ำ เวลาประมาณ 20.20 น. ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ (เดือนพฤษภาคม 2543 – ปัจจุบัน) รายการเปิดโลกปฏิรูปการศึกษา ทุกวันพุธ เวลา 11.00 – 12.00 น. ทางสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (กรกฎาคม 2543 – ปัจจุบัน) รายการศุกร์สรรค์สร้าง ทุกวันศุกร์ที่ 1 และ 3 ของเดือน เวลา 17.00 – 17.30 น. ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 (พฤศจิกายน 2543 – ปัจจุบัน) รายการสารคดีสั้น “ก้าวไปด้วยกัน” ความยาว 2 นาที จำนวน 20 ตอน ออกอากาศทุกวันอังคารและพฤหัสบดี วันละ 2 ครั้ง เวลา 6.30 น. และ 23.00 น. ทาง UBC 8 (เมษายน 2544 – มิถุนายน 2544) นอกจากรายการประจำแล้ว ได้มีการออกรายการที่ได้รับความนิยมอื่น ๆ คือ รายการเข้าวันนี้ รายการบ่ายนี้มีคำตอบ รายการโปร่งใส 360 องศา รายการอรุณรุ่งที่เมืองไทย และรายการรายงานสภาวะการศึกษาไทย นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดสดการประชุมรับฟังความคิดเห็นในภูมิภาคต่าง ๆ และกรุงเทพฯ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

รายการ	จำนวน	วัน / เวลาที่ออกอากาศ	หมายเหตุ
ร่วมคิดร่วมสร้าง บนเส้นทาง ส.ป.ศ.	40 ตอน	ทุกคืนวันพุธหลังข่าวภาคค่ำ เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2543 - ปัจจุบัน	รายการสารคดีสั้น (3 นาที) / ช่อง 11
เปิดโลกปฏิรูปการศึกษา	38 ครั้ง	ทุกวันพุธ เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2543 - ปัจจุบัน เวลา 11.00 - 12.00 น.	รายการสนทนา สด / ETV
ศุภร์สวรรค์สร้าง	11 ครั้ง	ทุกวันศุกร์ที่ 1 และ 3 ของเดือน เริ่มตั้งแต่พฤศจิกายน 2543 - ปัจจุบัน เวลา 17.00 - 17.30 น.	รายการสนทนาสด / ช่อง 5
ก้าวไปด้วยกัน	1 ครั้ง	ทุกวันอังคาร และพฤหัสบดี เวลา 06.30 น. และ 23.00 น. เริ่ม 10 เมษายน 2544 - 14 มิถุนายน 2544	รายการสารคดีสั้น (2 นาที) / UBC 8 จำนวน 20 ตอน
เช้าวันนี้	10 ครั้ง 7 ครั้ง	ทุกวันพฤหัสบดีที่ 3 ของเดือน เริ่ม ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2543 - กุมภาพันธ์ 2544 ในเดือนมีนาคม - เมษายน 2544 เวลา 06.00 - 07.00 น.	รายการสนทนาสด / ช่อง 5
บ่ายนี้มีคำตอบ	5 ครั้ง	25 พฤษภาคม 2543 6 มิถุนายน 2543 2 พฤศจิกายน 2543 22 และ 29 มีนาคม 2544 เวลา 13.00 - 14.00 น.	รายการสนทนาสด / ช่อง 9
โปร่งไต 360 องศา	3 ครั้ง	14 สิงหาคม 2543 11 กันยายน 2543 23 ตุลาคม 2543 เวลา 20.00 - 23.00 น.	รายการสนทนาสด / ช่อง 11
อรุณรุ่งที่เมืองไทย	1 ครั้ง	3 มีนาคม 2544 เวลา 06.30 - 07.00 น.	รายการสนทนาสด / ช่อง 9

รายการ	จำนวน	วัน / เวลาที่ออกอากาศ	หมายเหตุ
รายงานสภาวะการศึกษาไทย	1 ครั้ง	30 มีนาคม 2544 เวลา 17.00 – 17.30 น.	รายการสนทนาสด / ช่อง 5
ถ่ายทอดสดการประชุมรับฟัง ความคิดเห็นฯ	5 ครั้ง	4 สิงหาคม 2543 30 พฤศจิกายน 2543 7 ธันวาคม 2543 12 ธันวาคม 2543 5 กุมภาพันธ์ 2544	ช่อง 9 ช่อง 11 ช่อง 11 ช่อง 11 ช่อง 11

สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11

รายการ ร่วมคิดร่วมสร้าง บนเส้นทาง ส.ป.ศ. ช่อง 11 ทุกวันพุธ เวลา 20.27 – 20.30 น. (หลังข่าวภาคค่ำ)

รายการร่วมคิดร่วมสร้างบนเส้นทาง ส.ป.ศ. เป็นรายการประเภทสารคดีสั้น ความยาวตอนละ 3 นาที ทาง ส.ป.ศ. ได้ติดต่อประสานงานกับบริษัท จินตนาการ ซึ่งเป็นบริษัทเอกชน ในการผลิตออกมาเป็นรายการสำเร็จรูป แล้วจึงติดต่อทางฝ่ายจัดรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ในการเข้าเวลาออกอากาศ รูปแบบของรายการเป็นสารคดีสั้น นำเสนอแนวคิดรวบยอด ของการปฏิรูปการศึกษาในส่วนที่ทาง ส.ป.ศ. รับผิดชอบอยู่ ใจความสำคัญของรายการนี้อยู่ที่การสร้างความเข้าใจอันดีต่อแนวคิดด้านการปฏิรูปการศึกษา นำเสนอข้อมูลพื้นฐานโดยสังเขปเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจได้ง่าย เนื่องจากเป็นรายการสารคดีสั้น มีเวลาเพียง 3 นาที เท่านั้น การนำเสนอจึงต้องพยายามกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร และเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการนำเสนอในแต่ละตอนให้รวบรัด ได้ใจความ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ผู้รับสารเป้าหมายทุกระดับชั้น สามารถรับรู้ได้ มีความเข้าใจถูกต้องตรงกัน และเกิดทัศนคติที่ดีต่อการปฏิรูปการศึกษา อันจะเสริมสร้างให้เกิดแนวร่วมทางการปฏิรูป กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักรู้และเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติซึ่งจะเป็นไปตามนโยบายที่ ส.ป.ศ. ได้ตั้งเป้าหมายให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษามากยิ่งขึ้น

ปัจจุบัน รายการ “ร่วมคิดร่วมสร้าง บนเส้นทาง ส.ป.ศ.” ได้เปลี่ยนชื่อรายการเป็น “เพื่อชีวิตงอกงาม” ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2544 – กันยายน 2545 เนื่องจากต้องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายการใหม่ มีการนำเสนอตัวอย่างการปฏิรูปการศึกษาให้สาธารณชนเห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยออกอากาศในวันและเวลาเดิม

สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5

รายการ “ศุภศีลธรรมสร้าง” ทุกวันศุกร์ที่ 1 และ 3 ของเดือนเวลา 17.00 – 17.30 น.
(รายการสด) และรายการ “เช้าวันนี้” ทุกวันศุกร์ที่ 2 และ 4 ของเดือน เวลา 06.00 – 07.00 น.
(รายการสด)

รายการ “ศุภศีลธรรมสร้าง” และรายการ “เช้าวันนี้” เป็นรายการสดประเภท
สนทนา นำประเด็นปัญหาความขัดแย้ง หรือความไม่เข้าใจที่เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษาปรับ
ปรุงแก้ไขการดำเนินงาน รวมถึงการรายงานความก้าวหน้า ความเคลื่อนไหวในการ
ดำเนินงานของ ส.ป.ศ. มาเป็นหัวข้อในการสนทนา เจ้าหน้าที่ฝ่ายผลิตที่รับผิดชอบรายการจะ
ติดต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ
ชี้แจง สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อประเด็นความขัดแย้งที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา ในการ
ออกอากาศสลับกันระหว่าง 2 รายการนี้ จะมีประเด็นเนื้อหาที่ออกอากาศในแต่ละเทปที่ต่างกัน
แต่ในบางครั้งที่มีประเด็นสำคัญที่กำลังมีความเข้าใจผิดอยู่ในขณะนั้น ก็จะทำเสนอเฉพาะประเด็น
เนื้อหานั้นเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้น แม้เนื้อหาจะเป็นเรื่องเดียวกัน แต่วิธีในการนำเสนอ
จะแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม เหตุที่ต้องออกอากาศรายการศุภศีลธรรมสร้าง ทุกวันศุกร์ที่ 1
และ 3 ของเดือน และรายการ เช้าวันนี้ ทุกศุกร์ที่ 2 และ 4 ของเดือน เนื่องจากปัจจัยด้านงบประมาณ
ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ส.ป.ศ. เป็นองค์การมหาชนเฉพาะกิจ ที่ได้รับงบประมาณมา
จากทางรัฐบาลเพื่อใช้ในการดำเนินงาน เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า งบประมาณที่ทางรัฐจัดให้
ไม่เพียงพออย่างแน่นอน และค่าใช้จ่ายในการใช้พื้นที่ทางสื่อวิทยุโทรทัศน์นั้นก็มีความสูงมากกว่า
สื่อประเภทอื่น ๆ ทาง ส.ป.ศ. เองไม่สามารถใช้พื้นที่สื่อวิทยุโทรทัศน์ได้เต็มอัตรามากนัก
จึงตัดสินใจนำงบประมาณส่วนที่เหลือไปทุ่มให้กับสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่า

สรุป : สื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็น
สื่อมวลชนที่ทาง ส.ป.ศ. ใช้รองลงมาจากสื่อสิ่งพิมพ์ ด้วยข้อดีของสื่อประเภทนี้ที่สามารถ
ครอบคลุมพื้นที่ในบริเวณกว้าง ประชาชนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์สามารถรับชมรายการเหล่านี้ได้
อย่างสะดวกสบาย เป็นสื่อที่มีการผสมผสานกันทั้งภาพและเสียง มีสีสัน ความเคลื่อนไหว ที่ช่วย
ดึงดูดให้ผู้รับสารให้ความสนใจ และสามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาที่ส่งมาได้อย่างชัดเจน
มองเห็นภาพเป็นรูปธรรม ในส่วนที่เป็นรายการสดที่มีการเชิญผู้ที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวข้อง
กับการปฏิรูปการศึกษามาชี้แจงประเด็นความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้
กับกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม สื่อประเภทนี้เป็นสื่อที่มีราคาสูง ทาง
ส.ป.ศ. มีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะทุ่มเทลงในส่วนนี้อย่างเต็มที่นัก ความถี่ในการออกอากาศจึง
ค่อนข้างน้อย อีกทั้งภาพในการผลิตรายการก็ยังไม่สามารถทัดเทียมกับรายการที่มีผู้สนับสนุน
จากภาคธุรกิจอื่น ๆ ได้ โดยธรรมชาติของสื่อประเภทนี้ เป็นสื่อที่ออกอากาศแล้วผ่านไปเลย

ผู้รับสารที่ไม่ได้รับชมรายการตั้งแต่ต้นไม่สามารถย้อนกลับมาดูได้ และด้วยขีดจำกัดทางด้านเวลา เนื้อหาที่น่าเสียดามีความรวบรัดมากจนบางครั้งอาจไม่สามารถสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนให้แก่ผู้รับสารได้อย่างเพียงพอ ทำได้เพียงการสร้างภาพตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน ให้ข้อมูลพื้นฐานเล็กน้อย ความสามารถในการดึงดูกลุ่มเป้าหมายยังไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีเพียงกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นที่คอยติดตามความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง สุภาวดี จันทะดี ผู้อำนวยการกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็น สำนักงานปฏิรูปการศึกษาได้กล่าวถึงการใช้สื่อมวลชนไว้ว่า

“ใช้สื่อออกไปมันดีในแง่ที่ว่า เขาได้รับทราบเลย แต่มันก็มีข้อเสียเยอะเหมือนกัน เช่น เรายังไม่มีเวลาถึงขนาดประเมินได้ว่า เขาได้รับทราบข้อมูลจากสื่อ นั้นเพียงใด เข้าใจเพียงใด และข้อเสียที่สำคัญที่สุดก็คือมันแพงเหลือเกิน โทรทัศน์ แพงเหลือเกิน สื่อมวลชนทางหนังสือพิมพ์ กลุ่มคนอ่านโดยเฉพาะคนที่อ่านเรื่องปฏิรูปการศึกษามันเป็นกลุ่มที่แคบ ประชาชนส่วนมากเปิดผ่านเลยไปไม่ค่อยได้อ่าน คนที่อ่านก็จะเป็นครูบางส่วน หรือคนที่สนใจจริง ๆ ค่ะหนังสือพิมพ์เปิดขึ้นมาแล้ว บางทีแม้แต่ครูเองก็ตาม เปิดขึ้นมาแล้วก็อ่านนิยาย ดังนั้นเราเข้าใจปัญหาตรงนี้” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

5.4 กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

การจัดกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เป็นช่องทางที่ ส.ป.ศ. ได้ให้ความสำคัญไม่แพ้สื่อประเภทอื่น ๆ เนื่องจากการจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น นิทรรศการ งานสัมมนาต่าง ๆ นั้น เป็นช่องทางที่ ส.ป.ศ. สามารถใช้สื่อบุคคล เช่น วิทยากร เจ้าหน้าที่ของสำนักงาน เข้าไปแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น และสร้างความเข้าใจแก่กลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง ทาง ส.ป.ศ. มีกลยุทธ์ในการใช้สื่อบุคคลเพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารแบบ 2 ทาง (2 way-communication) เป็นทั้งช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวสู่สาธารณชน และเป็นช่องทางที่ใช้ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือแม้แต่การทำประชาพิจารณ์ย้อนกลับเพื่อนำความคิดเห็นที่ได้จากประชาชนกลับมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขแผนงานอีกด้วย ทาง ส.ป.ศ. ได้จัดให้มีการแถลงข่าวประจำสัปดาห์โดยคณะกรรมการบริหาร ส.ป.ศ. และการแถลงข่าวใหญ่เป็นครั้งคราว เช่น วันเปิดสำนักงานฯ ในวันที่ 26 เมษายน 2543 นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น คือ การจัดนิทรรศการ และร่วมกับหน่วยงานอื่นในการจัดประชุมเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาโดยการจัดประชุมสัมมนา ตามจังหวัดต่าง ๆ มีการทำโครงการเครือข่ายการปฏิรูปการศึกษา โดยประกาศลงทางหนังสือพิมพ์ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจที่จะเผยแพร่หรือต้องการความรู้เรื่องการปฏิรูปการศึกษา เข้ามาร่วมเครือข่ายกับทาง ส.ป.ศ. จัดทำร่างโครงการเสนอเข้ามา ทาง ส.ป.ศ. ก็จะ

พิจารณาให้ทุนสนับสนุน ซึ่งที่ผ่านมาก็มีสถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรชุมชนบาง องค์กรที่เข้มแข็งเสนอเรื่องเข้ามา ทาง ส.ป.ศ. ก็จัดส่งวิทยากรลงไป ในบางกรณีหน่วยงาน ดังกล่าวก็จัดหาวิทยากรเอง กระบวนการดังกล่าวดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้ประชาชนเห็นความ สำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษา กิจกรรมที่ทาง ส.ป.ศ. ได้ดำเนินการไปแล้วมีดังนี้

ประเภทกิจกรรม	วัน / เวลา	หมายเหตุ
ร่วมงาน “มหกรรมการศึกษา 2000 ”	9 – 20 มีนาคม 2543 กรุงเทพฯ	ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ โดยรับ เชิญเป็นวิทยากร และจัดนิทรรศการ แนะนำและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของ ส.ป.ศ. พร้อมตั้งตู้จดหมายเพื่อรวบรวม ความคิดเห็น
ร่วมงาน “1 ปีหลัง พ.ร.บ. การ ศึกษา”	19 – 20 สิงหาคม 2543 กรุงเทพฯ	ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ทบวง มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยรับ เชิญเป็นวิทยากร และจัดนิทรรศการ แนะนำและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของ ส.ป.ศ. พร้อมตั้งตู้จดหมายเพื่อรวบรวม ความคิดเห็น
การแถลงข่าวประจำสัปดาห์	- 15 ครั้ง (เดือนเมษายน – กันยายน 2543) - 16 ครั้ง ทุกวันพุธ (เดือน ตุลาคม 2543 – เดือน มกราคม 2544) - 16 ครั้ง ทุกวันอังคาร และ พุธสัปดาห์ (เดือนกุมภาพันธ์ 2544 – ปัจจุบัน)	โดยกรรมการบริหาร ส.ป.ศ.
การแถลงข่าวหลังการประชุม รับฟังความคิดเห็น	ทุกครั้งหลังการจัดประชุม	(รายละเอียดตามการจัดประชุมรับฟัง ความคิดเห็น)
การจัดนิทรรศการ	เดือนสิงหาคม 2543 – ปัจจุบัน จำนวน 5 ครั้ง	จัดนิทรรศการเผยแพร่ข้อมูล/แนวทาง ของ ส.ป.ศ. เมื่อมีการประชุมในที่ต่าง ๆ
ร่วมงาน “เสวนาวิชาการ ค่าย อัดฉีดพลังสติปัญญาการศึกษา ไทย”	31 มีนาคม – 1 เมษายน 2544 จ.บุรีรัมย์	จัดประชุมร่วมกับภูมิปัญญาและชุมชน ในพื้นที่

5.5 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

นอกจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลที่ทาง ส.ป.ศ. กำหนดใช้ในแผนงานประชาสัมพันธ์ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ส.ป.ศ. ยังใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและรับฟังความคิดเห็น โดยการจัดทำโฮมเพจ www.oer.or.th เริ่มเปิดใช้ครั้งแรกในเดือนมิถุนายน 2543 ปัจจุบันมีผู้เข้าชมแล้วทั้งสิ้น 16,449 คน เนื้อหาที่เผยแพร่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ ส.ป.ศ. คือ ประวัติความเป็นมา พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานฯ ภารกิจของ ส.ป.ศ. ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แนะนำคณะกรรมการบริหาร คณะที่ปรึกษาโครงสร้างสำนักงานฯ รายงานความก้าวหน้าของกลุ่มงานต่าง ๆ ข่าวสาร ข่าวประชาสัมพันธ์จดหมายข่าว สรุปข่าวรอบสัปดาห์ สารสำนักงานฯ รายปี กษ บพสัมพันธ์พิเศษ สถิติพิเศษ สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น โพลที่น่าสนใจ แลกการประชาสัมพันธ์สื่อ / รายการ / บทความของ ส.ป.ศ. นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ผู้ชมเว็บไซต์ ได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นได้ในหน้าไซค์ข้อข้องใจ และกระดานแสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีสมุดเยี่ยมชม เพื่อแจ้งชื่อที่อยู่และคำแนะนำเพื่อการพัฒนาเว็บไซต์ต่อไป

5.6 การแจ้งข่าวยังสมาชิกเครือข่าย

มีการแจ้งข่าวไปยังสมาชิกเมื่อมีการจัดประชุมและมีการถ่ายทอดสดที่สามารถติดตามได้ทั่วประเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์ไปยังสมาชิกให้รับชมและรับฟังการถ่ายทอดสดการประชุมเป็นครั้งคราว และจัดส่งเอกสารไปให้เป็นระยะ

5.7 สื่ออื่น ๆ

นอกจากสื่อดังกล่าวข้างต้นแล้ว กลุ่มงานประชาสัมพันธ์ได้ผลิตสื่อวีดิทัศน์จำนวน 2 เรื่อง คือ เรื่องการปฏิรูปการศึกษา (ความยาว 17 นาที) และเรื่องภารกิจสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (ความยาว 25 นาที) เพื่อใช้ประกอบการประชุมสมัชชาปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2544 และได้จัดทำสำเนาจำนวน 1,000 ม้วน เพื่อเผยแพร่ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษา คณะที่ปรึกษา ผู้ทรงวุฒิของ ส.ป.ศ. คณะกลุ่มงานต่าง ๆ ใน ส.ป.ศ. คณะกรรมการการศึกษา วิทยากร เครือข่าย และผู้สนใจทั่วไป นอกจากนี้ยังได้เปิดตู้ ปณ. 34 ปณฝ. สนามเป้า กรุงเทพฯ 10406 เพื่อรับความคิดเห็นต่าง ๆ จากสมาชิกและกลุ่มเป้าหมายด้วย

5.8 การจัดตั้งศูนย์สารสนเทศ (The OER Information Center)

จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดเก็บรวบรวมเอกสารการประชุม เอกสารสำคัญที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกลุ่มงานตามโครงสร้างสำนักงานปฏิรูปการศึกษา เพื่อจัดเก็บรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาภายในประเทศและต่างประเทศที่กลุ่มงานใช้ในการศึกษาค้นคว้า อ้างอิงในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติงานของสำนักงานฯ ให้กับนักศึกษา ข้าราชการ และประชาชนทั่วไปที่สนใจ ซึ่งเปิดให้บริการในวันและเวลาราชการ โดยผู้สนใจสามารถใช้บริการได้ด้วยตนเองหรือผ่านทางจดหมาย โทรศัพท์ โทรสาร และ E-mail หรือใช้บริการผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา www.oer.or.th สำหรับการจัดหมวดหมู่สารสนเทศ กำหนดเป็น 6 หมวดใหญ่ตามโครงสร้างการแบ่งส่วนงานภายในสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ หมวด A กลุ่มงานการจัดโครงสร้าง องค์กร และการแบ่งส่วนงาน หมวด B กลุ่มงานครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา หมวด C กลุ่มงานทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา หมวด D กลุ่มงานกฎหมาย หมวด E กลุ่มงานรับฟังความคิดเห็นและประชาสัมพันธ์ และหมวด F กลุ่มงานบริหารทั่วไป

สรุป : โดยธรรมชาติของสื่อประเภทต่าง ๆ นั้น มีข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกันออกไป สื่อมวลชนมีศักยภาพในการสื่อสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ฉับไว การนำเสนออย่างต่อเนื่องเป็นระยะ จะช่วยสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นแก่สาธารณชน เนื่องจากสื่อมวลชนมีความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ (Agenda setting) เพื่อกระตุ้นความสนใจของสาธารณชนได้เป็นอย่างดี สิ่งที่อยู่ในกระแสของสื่อมวลชนก็จะช่วยสร้างกระแสความสนใจให้กับประชาชนด้วย อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของการใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนั้น ทำได้เพียงแค่สร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนเท่านั้น หากมีวัตถุประสงค์ต้องการสื่อสารถึงรายละเอียดในระดับลึก อธิบายถึงข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก สร้างความรู้ ความเข้าใจร่วมกันของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย โน้มน้าว ชักจูงใจ สร้างความรู้สึกร่วมให้ประชาชนคล้อยตาม ชี้แจงและรับฟังความคิดเห็นตอบกลับเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแผนงาน ทาง ส.ป.ศ. จะใช้สื่อบุคคลเป็นช่องทางหลักในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสื่อบุคคล เป็นสื่อที่มีศักยภาพในการโน้มน้าวใจ สร้างความรู้สึกร่วม เป็นสื่อที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และเป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการตัดสินใจ (Rogers 1983: 45)

“สรุปว่าในการทำประชาสัมพันธ์ของหน่วยงาน ส.ป.ศ. นี้ ได้ใช้สื่อทุกรูปแบบ ทั้ง วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การ์ตูน ทางด้านสื่อบุคคลก็ได้มีการทำโครงการเครือข่ายการ ปฏิรูปการศึกษา โดยประกาศลงทางหนังสือพิมพ์ ว่าใครสนใจที่จะเผยแพร่หรือต้องการความรู้ เรื่องการปฏิรูปการศึกษา จะเข้ามาเป็นเครือข่ายกับเรา ให้ส่งโครงการเข้ามาแล้วเราให้เงิน ที่นี้ก็มี องค์การชุมชนบางองค์การที่เข้มแข็งขอเข้ามา ทางโรงเรียนก็ขอเข้ามา หน่วยราชการก็ขอเข้ามา เราก็จะส่งวิทยากรไป หรือเขาหาวิทยากรเองบ้าง ก็ไปพูด มีหลายโครงการที่ดี ๆ อย่างที่ ต.ช.ต. ขอเข้ามา แล้วก็เชิญผู้ปกครองมาเป็นร้อย ๆ คนเลย ก็ได้ไปพูดเหมือนกัน ให้พวกเขาเห็นความ สำคัญว่าต้องมีส่วนร่วมแล้วนะ” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

การประชุมหรือกับผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานของสำนักงานปฏิรูปการศึกษาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ ดำเนินการจัดประชุมหรือ รับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ รวมทั้งผู้แทนหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องที่เป็นทางการรวม 35 ครั้ง นอกจากนี้ยังได้มีการหารือกับผู้บริหารหรือผู้แทนของ หน่วยงานอย่างไม่เป็นทางการอีกหลายรอบ รวมทั้งมีกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่ขอพบเพื่อยื่น ข้อเสนอและได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นดังนี้ คือ

* (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2544)

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	ประเด็น/สาระในการประชุม	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่จัด	จำนวนผู้รับฟัง
1	4-6 ก.พ. 43	ผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามหมวด 5, 7 และ 8 ตาม พ.ร.บ.การ ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542	ผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย สกศ., สช. กทม. สำนักบริหารการ ศึกษาท้องถิ่น สภาคณบดีครูศาสตร์ฯ	โรงแรมวังธารา แอนด์ รีสอร์ท จ.ฉะเชิงเทรา	76 คน
2	9-20 มีนาคม 43	การจัดนิทรรศการในงาน “มหกรรมการศึกษา ปี 2000”	ผู้มาร่วมงานทั่วไป	เมืองทองธานี กทม.	ประมาณกว่า 2000 คน

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	ประเด็น/สาระในการประชุม	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่จัด	จำนวนผู้รับฟัง
3	3 พ.ค. 43	การประชุมหารือเพื่อประสานความร่วมมือการเตรียมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	ผู้บริหารระดับสูงใน ศธ.	ส.ป.ศ.	8 คน
4	8 พ.ค. 43	การพัฒนาครูและยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา	ผู้บริหารสถาบันผลิตครูในมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏ	แพทยสมาคมแห่งประเทศไทย ชอยศูนย์วิจัย กทม.	68 คน
5	16 พ.ค. 43	การพัฒนาครูและยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา	กลุ่มครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกสังกัดในเขตพื้นที่อีสานใต้ 5 จังหวัด	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จ. นครราชสีมา	330 คน
6	26 มิ.ย. 43	งานปฏิรูปการศึกษาของ ส.ป.ศ.	คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรปราการ	ส.ป.ศ.	50 คน
7	28 มิ.ย. 43	การจัดโครงสร้างองค์กรของหน่วยงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม	ผู้แทนกรมศิลปากร สวท. หอสมุดแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ผู้ทรงวุฒิและนักวิชาการ	ส.ป.ศ.	49 คน (ผู้แทนหน่วยงาน 25 คน ส.ป.ศ. 24 คน)
8	7 ก.ค. 43	สถานะ บทบาท อำนาจหน้าที่ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542	กรรมการและผู้แทน สสวท. กรมวิชาการ ทบวงกระทรวงวิทย์ฯ สวทช.	แพทยสมาคมแห่งประเทศไทย ชอยศูนย์วิจัย กทม.	32 คน (ผู้แทนหน่วยงาน 12 คน ส.ป.ศ. 20 คน)

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	ประเด็น/สาระในการประชุม	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่จัด	จำนวนผู้รับฟัง
9	21 ก.ค. 43	การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชน ตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542	ผู้แทน สช. สมาคมวิชาชีพ (11 สมาคม) สถานศึกษาเอกชน	แพทยสมาคมแห่งประเทศไทย ชอยศูนย์วิจัย กทม.	65 คน (ผู้แทนหน่วยงาน 49 คน ส.ป.ศ. 16 คน)
10	24 ก.ค. 43	การจัดโครงสร้าง องค์การ การแบ่งส่วนงานของ องค์การดำเนินงานด้าน ศาสนา	ผู้แทนกรมการศาสนา ได้แก่ อธิบดี รองอธิบดี ผ.อ. สำนักพุทธ ธรรม ฑ ล ผอ.เถรสมาคม ผอ.กองศาสนาศึกษา	ส.ป.ศ.	21 คน (ผู้แทนหน่วยงาน 7 คน ส.ป.ศ. 14 คน)
11	9 ส.ค. 43	สถานะของโรงเรียนและครู โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน	ผู้แทนจากหน่วยงาน ตชด. คณะครูศาสตร์ จุฬายา ผู้แทน สรภ.	ส.ป.ศ.	37 คน (ผู้แทนหน่วยงาน 18 คน ส.ป.ศ. 19 คน)
12	16 ส.ค. 43	การจัดโครงสร้าง องค์การ การแบ่งส่วนงานของหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน	ผู้แทนจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน	ส.ป.ศ.	50 คน (ผู้แทนหน่วยงาน 32 คน ส.ป.ศ. 19 คน)
13	17 ต.ค. 43	แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ส.ป.ศ.	33 คน (คณะกรรมการ 10 คน ส.ป.ศ. 23 คน)

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	ประเด็น/สาระในการประชุม	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่จัด	จำนวนผู้รับฟัง
14	18 ต.ค. 43	การจัดโครงสร้าง องค์กร ของสถาบันเทคโนโลยี ราชมงคล	ผู้บริหารจาก สถาบันเทคโนโลยี ราชมงคล	ส.ป.ศ.	30 คน (ผู้แทน หน่วยงาน 15 คน ส. ป.ศ. 15 คน)
15	31 ต.ค. 43	การแบ่งเขตพื้นที่การ ศึกษาใน กทม.	ผู้บริหารจาก กทม. (รองผู้ว่าราชการฯ ผู้อำนวยการ สำนักฯ)	ส.ป.ศ.	38 คน (ผู้แทน หน่วยงาน 12 คน ส. ป.ศ. 26 คน)
16	23 พ.ย. 43	การจัดโครงสร้าง องค์กร และการแบ่งส่วนงานของ กรมวิชาการ	ผู้บริหารกรม วิชาการ	ส.ป.ศ.	34 คน (กรม วิชาการ 15 คน ส.ป.ศ. 19 คน)
17	29 พ.ย. 43	องค์กรวิชาชีพครู	ผู้บริหารคุรุสภา	ส.ป.ศ.	35 คน
18	13 ธ.ค. 43	องค์กรวิชาชีพครู	ผู้บริหารคุรุสภา	ส.ป.ศ.	40 คน
19	19 ธ.ค. 43	สถานะของโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดน	ผู้บริหารจากกอง บัญชาการตำรวจ ตระเวนชายแดน	กองบัญชาการ ตำรวจตระเวน ชายแดน	30 คน (ส.ป.ศ. 16 คน ผู้ทรง วุฒิ 1 คน ส.ร.ก. 2 คน ตำรวจ 9 คน)
20	22 ธ.ค. 43	การจัดโครงสร้าง องค์กร ของกรมการศาสนา	ผู้บริหารกรมการ ศาสนา	กรมการศาสนา	20 คน
21	26 ธ.ค. 43	การจัดโครงสร้าง องค์กร หน่วยงานด้านวัฒนธรรม	ผู้บริหารจาก สวช.	ส.ป.ศ.	31 คน (สวช. 15 คน ส.ป.ศ. 16 คน)

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	ประเด็น/สาระในการประชุม	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่จัด	จำนวนผู้รับฟัง
22	9 ม.ค. 44	การหารือเกี่ยวกับสถานะของศึกษานิเทศก์	ผู้แทนสมาคมศึกษานิเทศก์แห่งประเทศไทย	ส.ป.ศ.	ผู้แทนสมาคมฯ 35 คน
23	17 ม.ค. 44	การจัดโครงสร้าง องค์การของกรมการศาสนา (พระเถระชั้นผู้ใหญ่)	พระเถระชั้นผู้ใหญ่ ผู้บริหารกรมการศาสนา	วัดราชโอรสาราม	9 คน (กรมการศาสนา 4 คน พระเถระชั้นผู้ใหญ่ 1 รูป ส.ป.ศ. 4 คน)
24	16 ม.ค. 44	การหารือเกี่ยวกับสถานะของหัวหน้าการประถมศึกษา	ผู้แทนสมาคมหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ	ส.ป.ศ.	56 คน (ผู้แทนสมาคม 45 คน ส.ป.ศ. 11 คน)
25	19 ม.ค. 44 9.30 น.	การจัดโครงสร้าง องค์การแบ่งส่วนงาน ของกรมศิลปากร	ผู้บริหารกรมศิลปากร	ส.ป.ศ.	20 คน
26	19 ม.ค. 44 13.30 น.	การดำเนินงานของหน่วยงานการจัดการศึกษาออกโรงเรียน	ผู้บริหารกรมการศึกษานอกโรงเรียน	ส.ป.ศ.	25 คน
27	22 ม.ค. 44	ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างกระทรวงการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม	ปลัด ศธ. และคณะ	โรงแรมรอยัลปริ้นเซส หลานหลวง	10 คน
28	26 ม.ค. 44	สถานะของข้าราชการพลเรือนสังกัด ส.ป.ช.	ผู้แทนสมาคมข้าราชการพลเรือนสังกัด ส.ป.ช.	ส.ป.ศ.	45 คน
29	30 ม.ค. 44	โครงสร้างกระทรวงการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม	ปลัด ศธ. และคณะ	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	20 คน

30	15 ก.พ. 44 9.00 น.	การจัดโครงสร้างการบริหารงานด้านศาสนา	พระเทพดิลก (เลขาสมเด็จพระสังฆราช)	วัดบวรนิเวศ	10 คน
31	15 ก.พ. 44 16.00 น.	การจัดโครงสร้างการบริหารงานด้านศาสนา	พระธรรมคุณกิตติวงศ์ (เลขาธิการมหาเถรสมาคม)	วัดราชโอรสาราม	10 คน
32	22 ก.พ. 44 16.00 น.	การดำเนินงานด้านการศึกษานอกโรงเรียน	อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนและคณะ	ส.ป.ศ.	25 คน
33	8 มี.ค. 44 12.30 น.	การดำเนินงานของส.ป.ศ.	รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษาที่ปรึกษาและผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ส.ป.ศ.	60 คน (รองนายกฯ รมต. ศธ. รมช. ศธ. รมต. ทบวง และรมต. นร. และที่ ปรึกษา)
34	19 มี.ค. 44 15.00	การดำเนินงานของส.ป.ศ.	คณะกรรมการสรรหาคณะกรรมการบริหาร ส.ป.ศ.	ส.ป.ศ.	25 คน (คณะ กรรมการ สรรหา 10 คณะ กรรมการ บริหารและ เจ้าหน้าที่ ส.ป.ศ. 15)
35	29 มี.ค. 44 10.00 – 12.00 น.	สถานะของบุคลากรในสังกัด ส.น.ง.ศึกษาธิการจังหวัดและอำเภอ	หัวหน้ากลุ่มงานหัวหน้าฝ่ายศึกษาธิการอำเภอ และบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านงบประมาณและงานบุคคลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	ส.ป.ศ.	45 คน

การรับฟังความคิดเห็น

สำนักงานปฏิรูปการศึกษาได้ให้ความสำคัญต่อการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ และประชาชนเป็นอย่างมาก โดยในระหว่างการจัดทำข้อเสนอได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบโดยตรง และเมื่อได้ข้อเสนอเบื้องต้น สำนักงานฯ ได้จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นขึ้น 12 ครั้ง ทั่วประเทศ ดังนี้

1. การประชุมเสวนาทางวิชาการ “แนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามภารกิจ ส.ป.ศ.” โดยจัดขึ้นเมื่อวันที่ 23 พ.ค. 2543 ที่ห้องประชุมแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย มีผู้เข้าร่วมประชุม 140 คน ประกอบไปด้วย คณะกรรมการสรรหาคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ผู้ทรงวุฒิ ผู้แทนสมาคมวิชาชีพวิชาการศึกษา และผู้สนใจที่ขอเข้าร่วมสังเกตการณ์อีกจำนวนหนึ่ง

2. การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น “มองปฏิรูปการศึกษาตามภารกิจ ส.ป.ศ.” จัดขึ้นเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2543 ที่หอประชุมกรมประชาสัมพันธ์ มีผู้เข้าร่วมประชุม 680 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร นักวิชาการ ครู ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกกรมหน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น เทศบาล กรุงเทพมหานคร ผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน นักวิชาการจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กรรมการการศึกษา สื่อมวลชน เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานต่าง ๆ เครือข่ายผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรเอกชน และประชาชน

การจัดประชุมครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรายงานความก้าวหน้าและรับฟังความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุมและประชาชนทั่วไปที่มีต่อข้อเสนอของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่เดือนมกราคม – กรกฎาคม 2543 มีผู้อภิปรายและให้ข้อเสนอแนะรวมทั้งซักถามตลอดการประชุม โดยให้ความสนใจกับการจัดโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงานมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องการจัดระบบครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และการจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ตามลำดับ สำนักงานปฏิรูปการศึกษาได้นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในแต่ละด้านไปปรับปรุงข้อเสนอในเวลาต่อมา

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็นในส่วนภูมิภาค สำนักงานปฏิรูปการศึกษาได้ร่วมกับสถาบันราชภัฏ / มหาวิทยาลัยจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น โดยรวมกลุ่มบุคคลที่อยู่ในจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกันมาประชุมที่จังหวัดที่สถาบันราชภัฏ / มหาวิทยาลัยที่รับเป็นเจ้าภาพ การประชุมรับฟังความคิดเห็นในส่วนภูมิภาคนี้จัดขึ้นครอบคลุมในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ จำนวน 9 ครั้ง ได้แก่ ภาคเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและตอนกลาง ภาคเหนือตอนล่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ภาคใต้ตอนบน ภาคใต้ตอนล่าง ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคตะวันตก โดยได้เชิญ ครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งของรัฐ เอกชน และส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารการศึกษา นักวิชาการ ผู้ทรงวุฒิ ผู้แทนสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรชุมชน นายกเทศมนตรี อบต. ผู้นำชุมชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชน รวมผู้เข้าประชุมในส่วนภูมิภาคทั้งสิ้น 9,988 คน

การประชุมรับฟังความคิดเห็นแต่ละครั้งมีการนำเสนอข้อเสนอของสำนักงานปฏิรูปการศึกษาโดยคณะกรรมการบริหารสำนักงาน มีการอภิปรายนำโดยวิทยากรท้องถิ่น และมีการอภิปรายให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เข้าประชุม รวมทั้งการตอบคำถามและสรุปผลการประชุมโดยคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

นอกจากนั้น ในการประชุมส่วนใหญ่ (8 ครั้งใน 9 ครั้ง) เพื่อให้ทุกส่วนของสังคมได้มีส่วนร่วมรับรู้และแสดงความคิดเห็นต่อการปฏิรูปการศึกษา จึงได้จัดให้มีการถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ ช่อง 11 ของกรมประชาสัมพันธ์ในส่วนภูมิภาคด้วย และได้จัดให้มีการติดตั้งโทรศัพท์เพื่อให้ผู้ชมรายการสามารถโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะและตอบคำถามคำถามในระหว่างการประชุมด้วย

การประชุมรับฟังความคิดเห็นแต่ละครั้ง มีผู้สนใจร่วมอภิปรายซักถามและให้ข้อเสนอแนะเป็นจำนวนมาก ซึ่งสำนักงานได้นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมมาประมวลสรุปประกอบการพิจารณาปรับปรุงข้อเสนอต่าง ๆ ทุกครั้ง

4. การประชุมรับฟังความคิดเห็นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เมื่อได้ปรับปรุงข้อเสนอจากการประชุมรับฟังความคิดเห็นในส่วนภูมิภาคแล้ว สำนักงานฯ ได้จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นขึ้นอีกครั้งหนึ่งที่กรุงเทพมหานคร โดยจัดในลักษณะของการประชุมสมัชชาปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2544 โดยได้เชิญประชาชนสาขาอาชีพต่าง ๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุมด้วย ได้แก่ ผู้บริหาร และนักวิชาการในกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย ข้าราชการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานประมาณ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในสังกัดรัฐบาล

เอกชน และท้องถิ่น คณาจารย์ และผู้บริหารในมหาวิทยาลัย หน่วยงานที่จัดการศึกษาเฉพาะกิจ เฉพาะกลุ่ม มูลนิธิสมาคม ผู้นำศาสนา และนักวิชาการด้านศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่น สื่อมวลชน และนักเรียนนักศึกษา จำนวนรวมทั้งสิ้น 933 คน

การจัดประชุมครั้งนี้ได้ทำการถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในระบบ FM 92.5 MHz และ ในระบบ AM ความถี่ 819 kHz รวมทั้งได้ติดตั้งโทรศัพท์เพื่อให้ผู้ชมรายการได้โทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะและถามคำถามต่าง ๆ ในระหว่างการประชุมด้วย

การประชุมสมัชชาครั้งนี้มีการนำเสนอวิถีทัศน์การปฏิรูปการศึกษาและวิถีทัศน์นำเสนอภารกิจของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา และมีการอภิปรายหลากหลายมุมมองต่อการปฏิรูปการศึกษาโดยผู้เข้าร่วมอภิปรายได้แก่ สื่อมวลชน ผู้นำชุมชน ประธานกรรมการสถานศึกษา นักวิชาการ ครูผู้สอนและนักเรียน และเพื่อให้ผู้เข้าประชุมทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง การจัดประชุมครั้งนั้น จึงแบ่งผู้เข้าประชุมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 9 คน รวมฝ่ายเลขานุการผู้ทำหน้าที่บันทึกการประชุมด้วยเป็น 10 คน จำนวนทั้งสิ้น 106 กลุ่ม

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้จัดทำข้อเสนอตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายออกเป็นประเด็นต่าง ๆ 26 ประเด็น เพื่อให้ที่ประชุมพิจารณาให้ความเห็นและได้จัดทำสรุปผลการประชุมเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงข้อเสนออีกครั้งหนึ่ง

ผลการประชุมรับฟังความคิดเห็นในส่วนภูมิภาค 9 ครั้งและกรุงเทพมหานคร 1 ครั้ง รวม 10 ครั้ง โดยภาพรวมผู้เข้าประชุมเห็นด้วยกับข้อเสนอของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา เป็นส่วนใหญ่ในเรื่องของการจัดโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงาน มีผู้ให้ข้อคิดเห็นเรื่องจำนวนและการได้มาของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ในเรื่องการจัดระบบครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ต่างเห็นด้วยกับ ข้อเสนอของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา โดยเห็นว่าข้อเสนอต่าง ๆ ของสำนักงานจะทำให้ครูมีภาพและมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น มีผู้แสดงความคิดเห็นหลายประการเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินครู ในเรื่องทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ต่างเห็นด้วยกับข้อเสนอ หลักเกณฑ์และแนวทางการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา มีผู้อภิปรายแสดงความห่วงใยในแนวทางการปฏิบัติบางเรื่อง เช่น การยุบรวมสถานศึกษา การเกลี้ยขจัดรากำล้างบุคลากร เป็นต้น

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอจากการประชุมรับฟังความคิดเห็นทุกภูมิภาค

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (ส.ป.ศ.) ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามมาตรา 75 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อให้ทำหน้าที่เสนอแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว 3 ด้าน คือ เสนอการจัดโครงสร้าง องค์กร และการแบ่งส่วนงาน การบริหารและการจัดการศึกษา (หมวด 5) เสนอการจัดระบบครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (หมวด 7) เสนอการจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา (หมวด 8) รวมทั้งเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการร่างกฎหมายและการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินงานตามข้อเสนอทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้ โดยให้คำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนด้วย

ในกระบวนการทำงานของ ส.ป.ศ. ได้มีการระดมพลังความคิดจากคณะผู้บริหารและผู้ทรงวุฒิในการร่วมกันจัดทำข้อเสนอต่าง ๆ รวมทั้งได้มีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้บริหาร / บุคลากรในหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ และนำผลมาใช้ปรับปรุงร่างข้อเสนอแนวทางต่าง ๆ มาตลอดระยะเวลาเกือบ 10 เดือน คือ ระหว่าง เดือนมกราคม – ตุลาคม 2543

จากนั้น ส.ป.ศ. เห็นสมควรนำผลการดำเนินงานดังกล่าว เสนอต่อผู้บริหารบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้ปกครอง นักเรียนและประชาชนทั่วประเทศ เพื่อรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวางในประเด็นที่สำคัญและจะมีผลกระทบต่อคนส่วนมาก

ส.ป.ศ. จึงได้จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาตามภารกิจของ ส.ป.ศ. ในทุกภูมิภาค รวม 10 ครั้ง โดยระหว่างวันที่ 10 พฤศจิกายน – 18 ธันวาคม 2543 เป็นการประชุมรับฟังความคิดเห็นในส่วนภูมิภาค รวม 9 ครั้ง ซึ่งทุกครั้ง ส.ป.ศ. ได้รับความร่วมมือด้านการประสานการจัดประชุมจากสถาบันราชภัฏ / มหาวิทยาลัยในพื้นที่ด้วย ส่วนครั้งที่ 10 เป็นการรับฟังความคิดเห็นที่ส่วนกลางในการประชุมสมัชชาปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ ที่ ส.ป.ศ. กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ร่วมกันจัดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2544 (ตารางที่ 1)

ในการประชุมทั้ง 10 ครั้ง มีผู้เข้าประชุมจากกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้แก่ ครู - อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา นักวิชาการ บุคลากรจากองค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักการเมือง สื่อมวลชน ผู้นำศาสนา ผู้ปกครอง นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นรวมทั้งสิ้น 10,921 คน

การแสดงความคิดเห็นในการประชุมในส่วนภูมิภาคและส่วนกลางมีรูปแบบที่ต่างกัน โดยในการประชุม 9 ครั้งแรกในภูมิภาคต่าง ๆ นั้น ผู้เข้าประชุมได้ให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในช่วงเวลาของการอภิปรายทั่วไป ประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งในบางครั้งได้มีการอภิปรายและซักถามในบางประเด็นที่ข้อเสนอยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร หรืออยู่นอกเหนือภารกิจของ ส.ป.ศ.

ดังนั้น ในการรับฟังความคิดเห็น ครั้งที่ 10 ที่ส่วนกลาง ส.ป.ศ. จึงได้จัดทำเอกสารสรุปสาระของข้อเสนอต่าง ๆ โดยจำแนกเป็นประเด็นย่อย เพื่อช่วยให้ผู้เข้าประชุมมีความชัดเจนในข้อเสนอของ ส.ป.ศ. นอกจากนี้ ยังได้จัดให้ผู้เข้าประชุมที่เป็นบุคลากรประเภทเดียวกัน เช่น ผู้บริหารการศึกษา ผู้แทนองค์กรเอกชน เป็นต้น เข้าประชุมกลุ่มย่อยร่วมกัน ประมาณกลุ่มละ 9 คน รวมกลุ่มย่อยทั้งสิ้น 106 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มมีผู้ประสาน / เลขานุการประจำกลุ่ม 1 คน เพื่อบันทึกและให้ข้อมูลเพิ่มเติม วิธีการดังกล่าวช่วยให้ผู้เข้าประชุมมีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ ในกลุ่มย่อยได้อย่างทั่วถึง

เมื่อการประชุมรับฟังความคิดเห็นในทุกภูมิภาคแล้วเสร็จ ส.ป.ศ. จึงจัดทำสรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ได้จากการประชุมทั้ง 10 ครั้ง เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานในขั้นตอนที่เหลือของ ส.ป.ศ. และเพื่อเผยแพร่ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับสาระในข้อเสนอของ ส.ป.ศ. ที่ประมวลได้จากการประชุมรับฟังความคิดเห็นทั้ง 10 ครั้ง มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1
การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา
ตามภารกิจของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	สถานที่ประชุม	พื้นที่เป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม (คน)	หน่วยประสานงาน
1	10 พ.ย. 2543	โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง	ภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด : เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน	833	สถาบันราชภัฏ ลำปาง

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	สถานที่ประชุม	พื้นที่เป้าหมาย	จำนวนผู้ เข้าร่วม ประชุม (คน)	หน่วยประสาน งาน
2	30 พ.ย. 2543	โรงแรมเจริญไฮเต็ล จังหวัดอุดรธานี	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และตอนกลาง 11 จังหวัด : ขอนแก่น เลย หนองบัวลำภู อุดรธานี หนองคาย สกลนคร นครพนม มุกดาหาร กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม	1,604	สถาบันราชภัฏ อุดรธานี
3	1 ธ.ค. 2543	โรงแรมท็อปแลนด์ จังหวัดพิษณุโลก	ภาคเหนือตอนล่าง 8 จังหวัด : นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร สุโขทัย อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ ตาก พิษณุโลก	1,073	สถาบันราชภัฏ พิบูลสงคราม
4	7 ธ.ค. 2543	โรงแรมสีมธานี จังหวัด นครราชสีมา	ภาคตะวันออกเฉียง เหนือตอนล่าง 8 จังหวัด : ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร นครราชสีมา อำนาจเจริญ	969	สถาบันราชภัฏ นครราชสีมา

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	สถานที่ประชุม	พื้นที่เป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม (คน)	หน่วยประสานงาน
5	9 ธ.ค. 2543	โรงแรมทวินโลตัส จังหวัดนครศรีธรรมราช	ภาคใต้ตอนบน 7 จังหวัด : ชุมพร ระนอง พังงา สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ ภูเก็ต	1,600	สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช
6	11 ธ.ค. 2543	โรงแรมซี เอส ปัตตานี	ภาคใต้ตอนล่าง 7 : ตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส	1,184	คณะศึกษา- ศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี
7	12 ธ.ค. 2543	โรงแรม เค พี แกรนด์ จังหวัดจันทบุรี	ภาคตะวันออก 9 จังหวัด : ชลบุรี จันทบุรี ระยอง ตราด สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก สมุทรปราการ	886	สถาบันราชภัฏ รำไพพรรณี
8	15 ธ.ค. 2543	โรงแรมอู่ทองอินน์ จังหวัดอยุธยา	ภาคกลาง 8 จังหวัด : สิงห์บุรี ชัยนาท ลพบุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ปทุมธานี อุทัยธานี	899	สถาบันราชภัฏ พระนครศรี- อยุธยา

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	สถานที่ประชุม	พื้นที่เป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม (คน)	หน่วยประสานงาน
9	18 ธ.ค. 2543	โรงแรมล่อง บีช ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี	ภาคตะวันตก 8 จังหวัด : กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สุพรรณบุรี	940	สถาบันราชภัฏ เพชรบุรี
10	5 ก.พ. 2544	โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า กรุงเทพมหานคร	กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล (รับฟังความคิดเห็น จากการประชุม สมัชชาปฏิบัติการ ศึกษาและการ เรียนรู้)	933	กระทรวง ศึกษาธิการ ทบวง มหาวิทยาลัย สำนักงานคณะ กรรมการการ ศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน ปฏิบัติการ ศึกษา
จำนวนผู้ร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นทั้งสิ้น				10,921 คน	

1. การจัดโครงสร้าง องค์กร และการแบ่งส่วนงานการบริหารและการจัดการศึกษา

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้าง องค์กร และการแบ่งส่วนงาน มีทั้งส่วนที่สอดคล้องและแตกต่างจากข้อเสนอของ ส.ป.ศ. ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1.1 องค์กรหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีองค์กรหลักในกระทรวงการศึกษาฯ 4 องค์กร คือ คณะกรรมการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แต่มีผู้แทนวิทยาลัยในสังกัดกรมอาชีวศึกษาให้ความเห็นว่า ควรให้องค์กรที่ดูแลด้านการอาชีวศึกษาเป็นองค์กรหลักใน

กระทรวงอีกองค์กรหนึ่ง เนื่องจากการจัดการอาชีวศึกษามีทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรายละเอียดขององค์กรหลักทั้ง 4 องค์กรนั้น มีการอภิปรายมากในกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมที่ส่วนกลาง เนื่องจาก ส.ป.ศ. ได้สรุปสาระเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เป็นประเด็นอภิปรายในกลุ่มย่อยด้วย ส่วนการประชุมในส่วนภูมิภาคนั้น มีผู้ให้ความเห็นในเรื่องนี้สรุปได้ 3 ประเภท คือ

- (1) มีข้อสังเกตว่ากรรมการโดยตำแหน่งในคณะกรรมการทั้ง 4 คณะ มีความซ้ำซ้อนกันค่อนข้างมาก ซึ่งจะมีผลทำให้ประชุมได้น้อยครั้ง เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องเวลาของกรรมการ หรือบางครั้งจะมีการส่งผู้แทนมาร่วมประชุม ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจร่วมกันในที่ประชุม
- (2) มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการทั้ง 4 คณะว่า เมื่อได้บุคคลที่เหมาะสม 2 เท่าของจำนวนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไม่ควรให้รัฐมนตรีคัดเลือกก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ เพราะอาจมีการเลือกคนของพรรคการเมือง แต่ควรนำเสนอให้คณะรัฐมนตรีคัดเลือกเพื่อให้ได้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เหมาะสม
- (3) มีข้อเสนอแนะในการเลือกประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น ควรให้กรรมการเลือกกันเอง ไม่ควรให้รัฐมนตรีเป็นผู้คัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงการได้ประธานที่เป็นคนของพรรคการเมือง

สำหรับข้อคิดเห็นจากการประชุมที่ส่วนกลางเกี่ยวกับองค์กรหลักแต่ละองค์กร ผู้เข้าประชุมบางกลุ่มเห็นด้วยกับจำนวน องค์กรประกอบ อำนวยการหน้าที่ การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ และประธาน รวมทั้งวาระการดำรงตำแหน่ง ตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ แต่มีผู้เข้าประชุมบางกลุ่มให้ความเห็นที่แตกต่างหรือเพิ่มเติมจากข้อเสนอของ ส.ป.ศ. ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 คณะกรรมการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1.1.1 จำนวนและองค์ประกอบ

(1) จำนวนกรรมการที่กำหนดไว้ 73 คนนั้นมากเกินไป ซึ่งจะมีผลทำให้ประชุมได้น้อยครั้ง

(2) จำนวนกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาที่กำหนดไว้ 4 คนนั้น น้อยเกินไป หากมีเขตพื้นที่การศึกษาทั้งหมด 295 เขต แต่จะเหมาะสมถ้ามีเขตการศึกษาเพียง 76 เขต

(3) กรรมการที่เป็นผู้แทนกลุ่มต่าง ๆ ควรมีผู้แทนจากสถานศึกษาทุกระดับ ผู้แทนกลุ่มผู้เรียน ผู้แทนกลุ่มผู้ปกครอง ผู้แทนพระสงฆ์ และควรมีผู้แทนองค์กรเอกชนทั้งหมด 6 คน โดยเพิ่มผู้แทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน 4 คน นอกเหนือจากที่กำหนดให้มีผู้แทนองค์กรเอกชนที่จัดการศึกษา 2 คน

(4) ผู้แทนองค์กรวิชาชีพ ไม่ควรกำหนดเฉพาะด้านการศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ผู้แทนได้จากสาขาอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ ควรมีนโยบายของคำว่า "องค์กรวิชาชีพ" ให้ชัดเจนด้วย เนื่องจากองค์กรวิชาชีพบางสาขายังไม่เป็นที่รู้จัก

(5) ผู้เข้าประชุมบางกลุ่มเสนอให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา 10 คน แต่บางกลุ่มเสนอให้มี 5 คน คือ ผู้นำศาสนา ศาสนาละ 1 คน

(6) มีผู้เสนอให้กำหนดจำนวนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสาขาการศึกษา 9 คน สาขาศาสนา 10 คน สาขาวัฒนธรรม 9 คน และสาขาวิชาชีพที่มีสัดส่วนของผู้แทนแต่ละอาชีพที่เหมาะสม 9 คน รวมทั้งสิ้น 37 คน

1.1.1.2 อำนาจหน้าที่

ผู้เข้าประชุมบางกลุ่มมีข้อสังเกตว่า กรรมการสภาการศึกษา มีแต่หน้าที่ไม่มีอำนาจ และบางกลุ่มเสนอให้เพิ่มอำนาจหน้าที่ในการประสานนโยบายและแผนขององค์กรหลักอีก 3 องค์กร คือ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม

1.1.1.3 การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้เข้าประชุมที่ส่วนกลางให้ความเห็นว่า การเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องเป็นไปอย่างโปร่งใส และเป็นธรรม

1.1.2 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1.2.1 จำนวนและองค์ประกอบ

(1) ผู้เข้าประชุมบางกลุ่มมีความเห็นว่า จำนวนกรรมการโดยตำแหน่ง 24 คนมากเกินไป แต่บางกลุ่มมีความเห็นว่า จำนวนกรรมการผู้ทรงวุฒิ 25 คน มากเกินไป โดยมีเหตุผลว่า ผู้ทรงวุฒิส່วนใหญ่ไม่เข้าใจเรื่องการศึกษา

(2) องค์ประกอบของคณะกรรมการ ควรสมดุลระหว่างผู้แทนภาครัฐ และเอกชน

(3) ควรมีกรรมการที่เป็นผู้แทนกลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ปกครอง และพระสงฆ์ ผู้แทนกรุงเทพมหานคร และผู้ทรงวุฒิสถาบันวิทยาศาสตร์ด้วย

(4) ควรเพิ่มจำนวนกรรมการในบางกลุ่ม ดังนี้ กรรมการผู้ทรงวุฒิสถาบันศาสนาควรมี 5 คน คือ ศาสนาละ 1 คน เพิ่มกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้อำนวยการเขตพื้นที่จาก 2 คน เป็น 6 คน และเพิ่มกรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรวิชาชีพให้มีมากกว่า 1 คน โดยให้มีกรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรวิชาชีพด้านสื่อมวลชนด้วย

1.1.2.2 อำนาจหน้าที่

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ควรมีอำนาจหน้าที่ในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย หน้าที่ดังกล่าวควรให้ดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา

1.1.2.3 การเลือกกรรมการผู้ทรงวุฒิ

ผู้เข้าประชุมบางกลุ่มเสนอแนะว่า ควรให้กรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการที่เป็นผู้แทนคัดเลือกกรรมการผู้ทรงวุฒิ แล้วให้คณะกรรมการสภาการศึกษา นำเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาแต่งตั้ง แต่บางกลุ่มมีความเห็นว่า ไม่ควรให้กรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการที่เป็นผู้แทนคัดเลือก ควรให้ผู้ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้คัดเลือก ทั้งนี้ การคัดเลือกควรเป็นไปอย่างโปร่งใส และเป็นธรรม

1.1.2.4 วาระการดำรงตำแหน่ง

ควรขยายจาก 3 ปี เป็น 4 ปี แต่ลดจาก 2 วาระให้อยู่เพียงวาระเดียว

1.1.3 คณะกรรมการการอุดมศึกษา

1.1.3.1 จำนวนและองค์ประกอบ

(1) สัดส่วนจำนวนกรรมการ ควรมีความสมดุลระหว่างผู้แทนจากภาครัฐและเอกชน และระหว่างภูมิภาค

(2) ควรมีกรรมการที่เป็นผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา 5 – 8 คน และระดับปริญญา 3 คน

(3) ควรมีกรรมการที่เป็นผู้แทนจากกลุ่มนักศึกษา ผู้ปกครอง และ พระสงฆ์

(4) กรรมการผู้ทรงวุฒิด้านศาสนา ควรเป็นผู้แทนจากทั้ง 5 ศาสนา

(5) การเลือกกรรมการผู้ทรงวุฒิ ควรคำนึงถึงสัดส่วนเพศหญิงและชาย เพื่อให้การพิจารณาเรื่องต่าง ๆ มีความเป็นธรรม

1.1.3.2 อำนาจหน้าที่

ควรมีระบบที่ถ่วงดุลกับอำนาจของคณะกรรมการในการยุบรวม หรือเลิก สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน

1.1.3.3 การเลือกผู้ทรงวุฒิ

ผู้เข้าประชุมบางกลุ่มให้ความเห็นว่า การกำหนดให้รัฐมนตรีเป็นผู้คัดเลือก เป็นการให้อำนาจมากเกินไป และอาจไม่โปร่งใส จึงเสนอว่า ควรกำหนดคุณสมบัติของ กรรมการผู้ทรงวุฒิ รวมทั้งวิธีคัดเลือกให้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม มีผู้เข้าประชุมบางกลุ่มเสนอว่า ไม่ควรให้รัฐมนตรีเป็นผู้คัดเลือก แต่ให้กรรมการโดยตำแหน่งร่วมกันคัดเลือก เพื่อเสนอให้รัฐมนตรีแต่งตั้ง

นอกจากนี้ ยังมีบางกลุ่มที่มีความเห็นสอดคล้องกับผู้ประชุมใน ส่วนภูมิภาค คือ เมื่อมีการเลือกบุคคลได้จำนวน 2 เท่าของจำนวนกรรมการผู้ทรงวุฒิแล้ว ให้นำเสนอ คณะรัฐมนตรีพิจารณาคัดเลือก ไม่ควรให้รัฐมนตรีเป็นผู้คัดเลือกเอง

1.1.3.4 การเลือกประธาน

ผู้เข้าประชุมไม่เห็นด้วยที่จะให้รัฐมนตรีเป็นผู้เลือกประธานเองจาก กรรมการผู้ทรงวุฒิตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรให้กรรมการกันเองให้ได้บุคคล 2 คน แล้วนำเสนอรัฐมนตรีพิจารณาคัดเลือก

1.1.4 คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม

1.1.4.1 จำนวนและองค์ประกอบ

- (1) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรวิชาชีพทางการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีจากทุกภาค
- (2) ควรเพิ่มกรรมการที่เป็นผู้แทนจากศูนย์วัฒนธรรมสถาบันราชภัฏ
- (3) จำนวนกรรมการผู้ทรงวุฒิมากเกินไป ควรลดลง

1.1.4.2 อำนาจหน้าที่

ควรเพิ่มอำนาจหน้าที่ด้านการปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินทางศาสนา และมรดกทางศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน

1.1.4.3 การเลือกผู้ทรงวุฒิ

การเลือกกรรมการผู้ทรงวุฒิต้องเป็นไปอย่างโปร่งใส เป็นธรรม จึงมีผู้ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอที่กำหนดให้รัฐมนตรีเป็นผู้เลือก

1.1.4.4 การเลือกประธาน

ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอที่กำหนดให้รัฐมนตรีคัดเลือกประธานเองจากกรรมการผู้ทรงวุฒิ ควรให้กรรมการเลือกกันเอง

1.1.4.5 วาระการดำรงตำแหน่ง

ควรขยายจากวาระละ 3 ปี เป็นวาระละ 4 – 5 ปี

1.2 การบริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่

1.2.1 เขตพื้นที่การศึกษา

ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับเกณฑ์การแบ่งเขตและจำนวนเขตพื้นที่การศึกษา 295 เขต ตามข้อเสนอของ ส.ป.ศ. มีผู้อภิปรายบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยได้ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ สรุปได้ดังนี้

(1) จำนวนเขตพื้นที่มากเกินไป : กรณีนี้ มีทั้งข้อเสนอให้ลดจำนวนเขตพื้นที่ลง แต่ต้องมากกว่า 76 เขต กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดเขตพื้นที่ตามเขตจังหวัด แต่ผู้เข้าประชุมอีกกลุ่มหนึ่งให้ความเห็นว่า ควรแบ่งเขตพื้นที่เป็น 76 เขตตามเขตจังหวัด เนื่องจากจะไม่เกิดผลกระทบใด ๆ จากการแบ่งเขต โดยเฉพาะด้านบุคลากร นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอให้ขยายเกณฑ์จำนวนประชากรในแต่ละเขตให้มากขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้จำนวนเขตพื้นที่ลดลง

(2) จำนวนเขตพื้นที่ 295 เขต น้อยเกินไป : ทั้งนี้ มีข้อเสนอให้พิจารณาทบทวนการแบ่งเขตพื้นที่ในบางจังหวัดให้เล็กลง โดยคำนึงถึงความสะดวกด้านการคมนาคม และการประสานงานภายในเขต เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน สุราษฎร์ธานี เป็นต้น สำหรับจังหวัดใหญ่ ๆ เช่น เชียงใหม่ มีผู้เสนอว่า ควรพิจารณาแบ่งเขตโดยมีเกณฑ์การแบ่งคล้ายคลึงกับกรุงเทพฯ นอกจากนี้ ยังมีผู้เสนอว่า ควรแบ่งเขตพื้นที่ตามเขตอำเภอ / กิ่งอำเภอ เพื่อความสะดวกในด้านการคมนาคม การจัดบริการ การประสานงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตปัจจุบันของคนในพื้นที่

(3) ควรทบทวนเกณฑ์การแบ่งเขต : โดยต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพการศึกษา ความพร้อมของแต่ละพื้นที่ ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

(4) เกณฑ์การสรรหาผู้อำนวยการเขตพื้นที่ : ควรกำหนดคุณสมบัติเกณฑ์ / วิธีคัดเลือกให้ชัดเจน ทั้งนี้ ไม่ควรใช้วิธีเลือกตั้ง ควรใช้วิธีคัดเลือกและให้ดำรงตำแหน่งเป็นวาระ เพื่อให้ข้าราชการระดับรองลงไปมีกำลังใจและมีความหวังในโอกาสความก้าวหน้า

(5) การจัดหาสำนักงานเขตพื้นที่ : ไม่ควรต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ เพื่อการก่อสร้างสำนักงานใหม่

1.2.2 คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา

ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับจำนวน อำนาจ หน้าที่ และแนวทางการสรรหากรรมการที่ ส.ป.ศ. เสนอ ส่วนข้อคิดเห็นที่ขัดแย้ง / ข้อเสนอเพิ่มเติมของผู้เข้าประชุมบางกลุ่ม มีดังนี้

(1) การสรรหากรรมการควรให้แต่ละเขตพื้นที่กำหนดวิธีการเอง

(2) อำนาจหน้าที่ ควรลำดับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ให้ชัดเจน เพื่อให้เป็นรูปธรรม และควรกำหนดให้คณะกรรมการฯ มีอำนาจในการสรรหา และแต่งตั้งผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาด้วย

(3) การเลือกประธาน ควรกำหนดให้กรรมการเลือกกันเอง

(4) วาระการดำรงตำแหน่ง ควรกำหนดให้สัมพันธ์กับวาระการดำรงตำแหน่งของผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา

1.2.3 การแบ่งส่วนงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับงานในสำนักงานเขตพื้นที่ฯ ดังนี้

(1) ใน 8 กลุ่มงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ ส.ป.ศ. เสนอไว้ นั้น กลุ่มผู้อำนวยการน่าจะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจมากที่สุด เนื่องจากต้องรับผิดชอบทั้งงานด้านการเงิน งานเกี่ยวกับบุคลากร และงานบริหารทั่วไป จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรแยกงานพัฒนาบุคลากร และงานการเจ้าหน้าที่ ออกจากกลุ่มผู้อำนวยการ เป็นอีกกลุ่มงาน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

(2) ควรมอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงมีหน้าที่ชี้แนะการดำเนินงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.3 การบริหารการศึกษาระดับสถานศึกษา

1.3.1 การบริหารสถานศึกษา

มีข้อเสนอแนะว่า เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษา ควรกระจายอำนาจให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการมากขึ้น โดยให้มีการตรวจสอบได้ เช่น ในด้านงบประมาณ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาและกรรมการสถานศึกษาจัดทำแผนเสนอต่อหน่วยงานที่มีอำนาจกำกับและตรวจสอบ ซึ่งอาจเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.3.2 คณะกรรมการสถานศึกษา

การอภิปรายเกี่ยวกับข้อเสนอในเรื่องคณะกรรมการสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

1.3.2.1 อำนาจหน้าที่

- ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่ ส.ป.ศ. เสนอไว้บางประการ ดังนี้

(1) งานด้านนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา คณะกรรมการควรมีส่วนร่วมพิจารณากำหนด รวมทั้งให้แนวทางการดำเนินงานแก่สถานศึกษาด้วย

(2) งานวิชาการ กำหนดให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรด้วย

(3) งานด้านการงบประมาณ ให้เพิ่มหน้าที่ด้านการติดตาม และตรวจสอบการเงินทั้งในและนอกระบบของสถานศึกษา

(4) การปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดให้คณะกรรมการมีหน้าที่ในส่วนนี้เพียงการติดตามและประเมินผลเท่านั้น ไม่ควรรวมถึงการตรวจสอบ

(5) งานที่สถานศึกษาจะได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้ระบุเพียงงานที่ได้รับมอบหมายจากเขตพื้นที่ เพราะในทางปฏิบัติ องค์การบริหารในส่วนกลางจะประสานมายังเขตพื้นที่ก่อน

- ควรเพิ่มอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของครู

(2) การติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

(3) การให้ข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติงานแก่ผู้บริหารสถานศึกษา

(4) การมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการ / คณะทำงาน เพื่อช่วยในการดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

1.3.2.2 การคัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษา มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้

(1) ควรพิจารณากำหนดให้องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษามีสัดส่วนบุคคลในสถานศึกษาต่อบุคคลนอกสถานศึกษาที่เหมาะสม ซึ่งจากการอภิปรายของผู้เข้าประชุม มีข้อเสนอรวมกันหลายสัดส่วน ได้แก่ 25:75 40:60 50:50 และ 60:40

(2) กำหนดให้มีจำนวนผู้แทนจากกลุ่มผู้ปกครอง มีสัดส่วนสัมพันธ์กับจำนวนนักเรียนในสถานศึกษา เช่น สัดส่วน 1:500 หมายความว่า สถานศึกษาใดมีนักเรียนประมาณ 500 คน ให้มีจำนวนผู้แทนผู้ปกครอง 1 คน เป็นต้น

1.3.2.3 การคัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษา

ผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอของ ส.ป.ศ. แต่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า เมื่อจะมีการสรรหา / คัดเลือก ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางและทั่วถึง

1.3.2.4 การเลือกประธาน

ผู้เข้าประชุมบางท่านให้ความเห็นว่า ควรให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นประธานกรรมการเพราะจะช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และลดความขัดแย้ง

1.3.2.5 วาระการดำรงตำแหน่ง

ควรขยายจากวาระ 3 ปี เป็น 4 ปี

1.3.2.6 แนวปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษา

เนื่องจากผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่มีความห่วงใยในขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหารโดยคณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีข้อเสนอแนะแนวปฏิบัติบางประการ ดังนี้

(1) ควรกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ละเอียดและเป็นรูปธรรมชัดเจน เพื่อให้คณะกรรมการเข้าใจขอบเขตอำนาจของตน ซึ่งจะช่วยให้ไม่เกิดการล่วงอำนาจบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ ในขอบเขตอำนาจหน้าที่ดังกล่าว จะต้องครอบคลุมถึงขั้นตอนการปฏิบัติในกรณีดังต่อไปนี้

- คณะกรรมการไม่เห็นชอบกับการดำเนินงานของสถานศึกษา
- ผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ หรือทุจริตในหน้าที่
- คณะกรรมการไม่ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของตน
- การให้พ้นจากตำแหน่ง เช่น ขาดประชุมเกินจำนวนครั้งที่กำหนด

เป็นต้น

(2) การประเมินผู้บริหารสถานศึกษา ควรมืองค์กรอิสระร่วมประเมินด้วย เพื่อความเป็นธรรม

(3) กำหนดมาตรการป้องกันไม่ให้คณะกรรมการแสวงหาผลประโยชน์จากสถานศึกษา

(4) เพื่อจูงใจให้คณะกรรมการมาร่วมประชุม และให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ด้วยดี ควรกำหนดให้มีค่าตอบแทน หรือสิทธิที่จะได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

1.4 การบริหารและการจัดการศึกษาบางประเภท / รูปแบบ

1.4.1 การอาชีวศึกษา

ผู้เข้าร่วมประชุมที่ส่วนกลางส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีสำนักบริหารงานคณะกรรมการประสานและส่งเสริมการอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานกลางดูแลการจัดการอาชีวศึกษา ตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ แต่ผู้เข้าประชุมส่วนหนึ่งโดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคไม่เห็นด้วยกับโครงสร้างที่กำหนดให้หน่วยงานบริหารการอาชีวศึกษาในส่วนกลางขึ้นอยู่กับสำนักงานปลัดกระทรวง แต่ในระดับเขตพื้นที่ขึ้นอยู่กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่ ซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้มีข้อเสนอแนะดังนี้

(1) โดยที่การอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาวิชาชีพที่มีการจัดบริการทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา อีกทั้งยังมีการจัดโดยหน่วยงานในสังกัดกระทรวงอื่นอีกหลายกระทรวง โครงสร้างการบริหารการอาชีวศึกษาจึงต้องยืดหยุ่น เพราะจะต้องมีการ

ประสานงานการจัดและพัฒนาการอาชีวศึกษากับหลายหน่วยงาน รวมทั้งต้องมีการประสานกับสถานประกอบการต่าง ๆ ด้วย ดังนั้น ควรจัดให้หน่วยงาน / คณะกรรมการที่ดูแลการอาชีวศึกษาเป็นองค์กรหลักองค์กรหนึ่งของกระทรวงการศึกษา

(2) การกำหนดเขตพื้นที่บริการของการอาชีวศึกษา ควรกว้างขวางเพียงพอที่จะดูแลและประสานงานการอาชีวศึกษาทั้งสถานศึกษาและสถานประกอบการที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน ทั้งนี้ อาจมีการกำหนดเกณฑ์ว่า ในแต่ละเขตพื้นที่บริการ ควรมีสถานศึกษาแต่ละประเภท เช่น วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยการอาชีพ เป็นจำนวนเท่าไร

1.4.2 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดโครงสร้างการบริหารการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ แต่มีการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

(1) สำนักงานบริหารคณะกรรมการประสานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ควรเป็นองค์กรอิสระ

(2) การแบ่งส่วนงานในส่วนกลางที่ ส.ป.ศ. เสนอให้มี 5 กลุ่มงานนั้น มีผู้อภิปรายให้ความเห็นแตกต่างกัน 2 ลักษณะคือ ผู้เข้าร่วมส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าควรเพิ่มกลุ่มงานวิจัยและพัฒนาภาพการศึกษานอกระบบ และตามอัธยาศัยอีก 1 กลุ่ม แต่ผู้เข้าร่วมอีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยมีวิชาต่าง ๆ หลากหลาย ดังนั้น เพื่อให้มีมาตรฐานกลาง จึงไม่ควรแบ่งกลุ่มงานมาก ควรมีเพียงกลุ่มงานประสานและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย

(3) งานในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีเพียง 2 งาน คือ งานประสานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยของรัฐและองค์กรอื่น และงานเครือข่ายการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย

สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นในส่วนของการจัดโครงสร้าง องค์กร และการแบ่งส่วนงานการบริหารและการจัดการศึกษา

ผลการรับฟังความคิดเห็นทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีข้อสรุปทั้งในส่วนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยประเด็นสำคัญที่มีการปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอของ ส.ป.ศ. มี ดังนี้

- การแบ่งเขตพื้นที่การศึกษา: ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าควรมีการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษา ตามข้อเสนอของ ส.ป.ศ. เพื่อความสะดวกในการบริหารงาน และเป็นการกระจายอำนาจบริหารไปสู่ระดับท้องถิ่น ส.ป.ศ. ได้เสนอให้มีการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาออก

เป็น 295 เขต แต่ผู้เข้าประชุมบางกลุ่มเห็นว่ามากเกินไป ควรลดลงเหลือเพียง 76 เขต ในขณะที่ส่วนหนึ่งมองว่า 295 เขตนั้นน้อยเกินไป ในขณะที่นี้จึงยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่แน่ชัดได้ว่าควรแบ่งเขตพื้นที่เป็นกี่เขต

- การอาชีวศึกษา: ผู้เข้าร่วมประชุมที่ส่วนกลางส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีสำนักบริหารงานคณะกรรมการประสานและส่งเสริมการอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานกลางดูแลการจัดการอาชีวศึกษาตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ แต่ผู้เข้าประชุมส่วนหนึ่งโดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคไม่เห็นด้วยกับโครงสร้างที่กำหนดให้หน่วยงานบริหารการอาชีวศึกษาในส่วนกลางขึ้นอยู่กับสำนักงานปลัดกระทรวง แต่ในระดับเขตพื้นที่ขึ้นอยู่กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่ ซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้มีข้อเสนอให้ตั้งหน่วยงาน / คณะกรรมการที่ดูแลการอาชีวศึกษาขึ้นมาเป็นองค์กรหลักองค์กรหนึ่งของกระทรวงการศึกษา ข้อเสนอนี้ได้รับการเห็นชอบและนำไปปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างของกระทรวงการศึกษา เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

2. การจัดระบบครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิรูประบบครูและบุคลากรทางการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ มีดังนี้

2.1 การพัฒนาการผลิตครู

ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีทางการศึกษา เป็นหลักสูตร 5 ปี และการจัดให้มีหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการศึกษา 1 ปี สำหรับผู้ที่สำเร็จปริญญาตรีสาขาอื่น และประสงค์จะประกอบวิชาชีพครู สำหรับผู้เข้าประชุมบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยได้ให้ข้อคิดเห็นสรุปได้ดังนี้

(1) ควรมีหลักสูตรสำหรับการผลิตครูเพียงหลักสูตรเดียว คือ หลักสูตร 5 ปี ไม่ควรมีระบบการผลิตครูโดยการให้บัณฑิตสาขาอื่น มาเรียนหลักสูตรการศึกษา 1 ปี เพราะการที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้เห็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้ที่จะเป็นครูจะต้องได้รับการฝึกวิชาชีพครูโดยตลอดทั้งหลักสูตร เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร เป็นต้น แต่ในเรื่องหลักสูตร 5 ปีนี้ มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่ากระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตร 5 ปีนั้น แตกต่างจากหลักสูตร 4 ปีอย่างไร และมีงานวิจัย / ข้อมูลจากแหล่งใดสนับสนุน

(2) การต้องใช้เวลาสำหรับเรียนครูตามหลักสูตร 5 ปี และอาจต้องใช้เวลาดูฝึกงาน 1 ปี ทดลองงาน 2 ปี รวมเวลาประมาณ 8 ปี ก่อนจะได้เป็นครูปฏิบัติการอาจมีผลกระทบต่อความต้องการศึกษาวิชาชีพครู

(3) นอกจากนี้มีผู้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับผลิตครูว่าควรมอบหมายให้ คณะศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ ที่มีอยู่รับผิดชอบทั้งการผลิตและพัฒนาครู ไม่ควรจัดตั้งสถาบัน ผลิตและพัฒนาครูแห่งใหม่ และเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในชนบท ให้สถาบันผลิตครู จัดสรรโควตาศึกษาวิชาชีพรูให้แก่คนในท้องถิ่นที่เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น รวมทั้งมีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

2.2 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.2.1 การพัฒนาครูประจำการ

(1) ควรส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษามาตรฐานวิชาชีพ ครู ทั้งนี้ควรมีมาตรการจูงใจบางประการ เช่น ค่าตอบแทน การให้ความดีความชอบพิเศษ 3 ชั้น ซึ่งเป็นมาตรการที่ประเทศมาเลเซียใช้

(2) ควรให้ครูพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยความสมัครใจ โดยมีมาตรการ สนับสนุนบางประการ เช่น การให้ทุนหรือเงินกู้ยืมปลอดดอกเบี้ย / ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อใช้ในการ ศึกษาต่อ ให้ครูที่ลาศึกษาต่อได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี รวมทั้งให้โอกาสทำงานวิจัยได้ โดยไม่ถือเป็นวันลา

(3) เนื่องจากครูทั่วประเทศมีจำนวนมาก ประมาณ 6 – 7 แสนคน การมีสถาบัน พัฒนาครูเพียงแห่งเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะรับผิดชอบการพัฒนาครูทั้งหมด ดังนั้น ควรจัดให้มี สถาบันพัฒนาครูในทุกเขตพื้นที่การศึกษาหรืออย่างน้อยควรมีในทุกภาค

(4) ควรมีระบบติดตามและประเมินครูประจำการอย่างต่อเนื่อง โดยให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง เป็นต้น มีส่วนร่วมในกระบวนการด้วย

2.2.2 การพัฒนานักศึกษาระดับมัธยมศึกษา

มีการอภิปรายเกี่ยวกับบุคลากรทางการศึกษาว่าเป็นผู้ที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการศึกษาและจำเป็นต้องพัฒนาตนเองเพื่อนำความรู้มาใช้พัฒนา งานได้ดียิ่งขึ้น จึงมีข้อเสนอว่าควรมีมาตรการสนับสนุนการพัฒนาด้วย เช่น ในกรณีที่ขอลาศึกษา ต่อควรได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี เป็นต้น

2.3 สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอเกี่ยวกับหน้าที่และองค์ประกอบของ สภาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ ส.ป.ศ. เสนอ และมีผู้อภิปรายให้ข้อคิดเห็น / ข้อเสนอเพิ่มเติม เกี่ยวกับสภาครูฯ ดังนี้

(1) มีการอภิปรายเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาครูและบุคลากรทางการศึกษาว่าควรจัดตั้งขึ้นใหม่ หรือควรเปลี่ยนที่นครุสภาเป็นสภาครูฯ ความเห็นของผู้เข้าประชุมที่มีต่อประเด็นนี้มีทั้งผู้เห็นด้วยกับการให้ครุสภาเป็นองค์กรวิชาชีพครูและผู้ที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากมีข้อสังเกตว่าครุสภาเป็นองค์กรที่มุ่งผลประโยชน์

(2) มีผู้เสนอว่าควรเปลี่ยนชื่อองค์กรนี้เป็น “สภาวิชาชีพครู” และให้ถือเป็นสภาวิชาชีพชั้นสูง มีอำนาจหน้าที่ดูแลเฉพาะกลุ่มครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ไม่ควรมีหน้าที่ดูแลครอบคลุมถึงกลุ่มบุคลากรทางการศึกษาอื่น

(3) องค์ประกอบกรรมการสรรหา

- องค์ประกอบของกรรมการ ควรประกอบด้วยผู้แทนจาก 3 ฝ่าย คือ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา ตามที่ระบุในมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้ควรมีในสัดส่วนเท่ากัน

- กรรมการที่เป็นผู้แทนครู ควรได้จากการเลือกตั้ง

- ควรกำหนดให้มีกรรมการที่ได้จากการคัดเลือก และจากการเลือกตั้งในสัดส่วนเท่ากัน

2.4 ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

2.4.1 บุคลากรที่ควรมีสติได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

ผู้เข้าประชุมหลายภูมิภาคได้ให้ความเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้

(1) ครูประจำการอาวุโส ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีหรือไม่มีวุฒิปริญญาตรี ควรมีสติได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู โดยไม่ต้องศึกษาต่อหรือผ่านการประเมิน แต่มีเงื่อนไขให้พัฒนาตนเองภายในเวลา 5 ปี สำหรับระบบการประเมินนั้นควรใช้สำหรับครูใหม่

(2) ควรทบทวนว่าบุคลากรที่มีหน้าที่สอนในหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ เช่น ครู องค์กรพัฒนาเอกชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็ก โรงเรียนพระปริยัติธรรม ครูที่มีความเชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรมไทย แต่ไม่มีวุฒิครู เป็นต้น ควรมีสติได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพหรือไม่

(3) บุคลากรทางการศึกษาอื่น เช่น หัวหน้ากลุ่มงาน นักวิชาการศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารการศึกษา / สถานศึกษา เป็นต้น ควรได้รับการพิจารณาให้มีสติได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพพร้อมกับครู และผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ เนื่องจากบุคลากรเหล่านี้ต้องใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการศึกษาเช่นกัน โดยเฉพาะตำแหน่งนักวิชาการมีลักษณะงานใกล้เคียงกับงานศึกษานิเทศก์มาก

การที่บุคลากรเหล่านี้ไม่ได้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มีผลทำให้สิทธิประโยชน์หลายด้านที่ได้รับไม่เท่าเทียมกับกลุ่มที่มีใบอนุญาตฯ

2.4.2 เกณฑ์การประเมิน

(1) ผู้เข้าประชุมหลายภาคให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า การประเมินเพื่อให้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ควรให้ความสำคัญที่ความสามารถมากกว่าปริญญาบัตร หรือการพิจารณาจากเอกสารต่าง ๆ ที่อาจจัดเตรียมโดยไม่เป็นความจริงได้ นอกจากนี้ควรพิจารณาประเมินตามหลักเกณฑ์อย่างเป็นธรรม

(2) ควรพิจารณาให้ใบอนุญาตฯ แก่ครูที่สำเร็จวิชาชีพครู ส่วนผู้ที่ไม่ได้สำเร็จวิชาชีพครู ควรให้ได้ใบอนุญาตฯ โดยต้องผ่านการสอบ

(3) ควรให้มีผู้แทนครู บุคคล / หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

2.4.3 การต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

(1) ควรประเมินจากความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน

(2) ไม่ควรมีใบอนุญาตตลอดชีพ เพราะจะทำให้ผู้ที่ได้รับแล้วไม่สนใจที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะมีผลต่อมาตรฐานวิชาชีพ

2.4.4 การเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

(1) ควรพิจารณาองค์ประกอบด้านจรรยาบรรณ จริยธรรม ถ้าไม่ผ่านการประเมินให้พักใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ 1 ปี แล้วประเมินใหม่

(2) ควรให้ผู้แทนครู บุคคล / หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพด้วย

2.5 การบริหารงานบุคคล

2.5.1 องค์การบริหารงานบุคคล

ผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลตามข้อเสนอของ ส.ป.ศ. และมีความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบและวาระการดำรงตำแหน่ง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

(1) คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ควรเป็นองค์กรกลางที่ไม่ขึ้นกับหน่วยงานใด

(2) ควรทบทวนองค์ประกอบของคณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (อ.ก.ค.ศ.) เขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้

- โดยที่ อ.ก.ค.ศ. มีหน้าที่บริหารบุคลากรทั้งเขตพื้นที่ องค์ประกอบของอนุกรรมการ โดยตำแหน่งจึงไม่ควรเป็นบุคลากรสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 2 คน ตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ ควรให้มีผู้แทนจากองค์กรหลักอื่น ๆ เป็นอนุกรรมการโดยตำแหน่งด้วย

- ควรมีอนุกรรมการที่เป็นผู้แทนครูและบุคลากรทางการศึกษามากกว่า 3 คน และจำนวนอนุกรรมการทั้งคณะควรมีมากกว่า 9 คน

- วาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการใน ก.ค.ศ. และอนุกรรมการใน อ.ก.ค.ศ. ควรขยายจากวาระละ 3 ปี เป็นวาระละ 4 ปี

2.5.2 การบริหารบุคลากรครู

(1) การที่พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ มีผลใช้บังคับ ทำให้ครูส่วนใหญ่มีความกังวลในสถานภาพและสิทธิประโยชน์ของตน จึงมีผู้เข้าประชุมจากหลายภูมิภาค เสนอความเห็นที่ ส.ป.ศ. ควรดำเนินการให้ครูทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสังกัดกระทรวงการศึกษา หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องอยู่ภายใต้องค์กร / กฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารครูฉบับเดียวกัน

(2) เมื่อจะมีการปฏิรูปการศึกษา และมีการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษา ส.ป.ศ. ควรดำเนินการให้มีการเกลี้ยครูให้เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูบางสาขาวิชาในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในชนบท นอกจากนี้ควรดำเนินการให้ครูสามารถรับผิดชอบงานสายสอนได้เต็มประสิทธิภาพ โดยจัดให้มีบุคลากรสำหรับงานสายสนับสนุน / บริหารทั่วไปอย่างเหมาะสม ขอเสนอตั้งกล่าวนี้อาจจะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาภาพการศึกษา

(3) ผู้เข้าร่วมประชุมบางท่านให้ข้อสังเกตว่า การจูงใจให้ครูพัฒนาตนเอง โดยให้ครูที่ลาศึกษาต่อได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนด้วยนั้น อาจมีผลทำให้มีครูลาศึกษาต่อมากเกินไป ซึ่งจะมีผลกระทบต่อภาระงานของครูที่ไม่ได้ลา

2.5.3 การบริหารบุคลากรทางการศึกษา

มีผู้เข้าร่วมประชุมหลายภูมิภาค โดยเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการบริหารในโครงสร้างปัจจุบัน อาทิ ศึกษาธิการอำเภอ ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หัวหน้าฝ่ายการbins รอง / ผู้ช่วยในตำแหน่งต่าง ๆ ฯลฯ ให้ความเห็นที่ ส.ป.ศ.

ควรกำหนดเกณฑ์การจัดบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ตามโครงสร้างใหม่ให้ชัดเจน โดยคำนึงถึงขวัญกำลังใจของบุคลากรด้วย

2.6 เงินเดือน ค่าตอบแทน และสิทธิประโยชน์

2.6.1 เงินเดือน

ผู้เข้าร่วมประชุม มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องอัตราเงินเดือน ดังนี้

(1) การพิจารณาในเรื่องเงินเดือนครู ควรให้ความสำคัญต่อสภาพการสอน มากกว่าอายุราชการ

(2) อัตราเงินเดือนครูบรรจุใหม่ควรกำหนดให้สูงขึ้นกว่าที่ ส.ป.ศ. เสนอ เพื่อให้ครูมีรายได้เพียงพอ สามารถทุ่มเทให้กับงาน และยังสามารถช่วยจูงใจให้มีคนอยากเป็นครู การกำหนดอัตราเงินเดือนครูครั้งนี้มีผู้เสนอว่าอาจพิจารณาดำเนินการตามแบบประเทศเวียดนามที่กำหนดอัตราเงินเดือนครูชั้นแรกไว้สูงมาก แต่ชั้นวังต่ำ อัตราเงินเดือนชั้นสูงสุดจึงสูงกว่าชั้นต่ำประมาณ 2 เท่า ซึ่งต่างจากประเทศไทย อย่างไรก็ดี การกำหนดให้ครูได้อัตราเงินเดือนสูง จะต้องมีการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพด้วย

(3) ควรพิจารณากำหนดบัญชีเงินเดือนของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาอื่นเทียบเคียงกับบัญชีเงินเดือนสายสอน เช่นเดียวกับศึกษานิเทศก์ด้วย เพราะกลุ่มผู้บริหาร / บุคลากรทางการศึกษาอื่น ต้องใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติและพัฒนางานด้านการศึกษา เป็นต้น

(4) ส.ป.ศ. ควรดำเนินการให้พระสงฆ์ที่รับผิดชอบงานสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้รับประโยชน์จากมาตรา 55 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ว่าด้วยการมีกฎหมายเกี่ยวกับเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ สำหรับข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาด้วย

2.6.2 ค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์

ผู้เข้าร่วมประชุมได้ให้ข้อคิดเห็น / ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ครู และบุคลากรทางการศึกษาพึงได้รับหลายประการ ดังนี้

(1) ควรมีมาตรการส่งเสริมให้ครูมีรายได้เพิ่ม เช่น ให้ครูประจำการ ได้รับเงินวิทยฐานะ การให้ครูได้รับค่าตอบแทนรายชั่วโมงสอน โดยครูปฏิบัติภารกิจอาจได้ชั่วโมงละ 100 บาท ครูชำนาญการได้ชั่วโมงละ 200 บาท การให้ค่าล่วงเวลา การให้เงินค่าตอบแทนครูที่ประพฤติดี ซึ่งอาจเรียกว่าเงินจรรยาบรรณ เพื่อช่วยครูที่ประพฤติดีแต่ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพได้ เป็นต้น

(2) ควรสนับสนุนให้ครูได้รับสิทธิประโยชน์ / สวัสดิการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย เช่น การให้ทุนการศึกษา และได้เลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี การช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน การให้สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและพาหนะ เป็นต้น

(3) ควรหาวิธีให้เกิดเกียรติครูที่มีฐานะต่าง ๆ เช่น การกำหนดอักษรย่อของวิทยฐานะและใช้ต่อท้ายชื่อครู (เช่น ครูปฏิบัติการย่อเป็น คป.) ซึ่งเป็นการให้เกิดเกียรติในลักษณะเดียวกับผู้ที่ตำแหน่งทางวิชาการ

(4) สำหรับค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาอื่นนั้น ควรพิจารณาให้ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ได้รับเงินประจำตำแหน่งด้วย หรืออาจเปลี่ยนการให้เงินประจำตำแหน่งเป็นการให้รางวัลปีละ 1 ครั้ง ส่วนบุคลากรทางการศึกษาอื่นให้มีสิทธิลาศึกษาต่อโดยได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี เช่นเดียวกับครู

(5) ครูที่สอนในสถานศึกษาเอกชน ควรพิจารณาให้ได้รับสิทธิต่าง ๆ เช่นเดียวกับครูของรัฐ เนื่องจากเป็นบุคลากรที่ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศเช่นเดียวกัน

สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นในส่วนของการจัดระบบครู คุรุสภา และบุคลากรทางการศึกษา

ผลการประชุมรับฟังความคิดเห็นทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้มีข้อเสนอในประเด็นสำคัญที่ได้ถกเถียงกันมาเป็นเวลานานในเรื่องของใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ข้อสรุปที่ได้จากการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมลงความเห็น่า ผู้ที่ควรมีสิทธิได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพนั้น ครูประจำการอาวุโสที่ประกอบอาชีพครูประจำการมาเป็นเวลานาน ควรมีสิทธิได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีหรือไม่มีวุฒิปริญญาตรีก็ตาม โดยไม่ต้องศึกษาต่อหรือผ่านการประเมิน แต่มีเงื่อนไขให้พัฒนาตนเองภายในเวลา 5 ปี สำหรับระบบการประเมินนั้นควรใช้สำหรับครูใหม่เท่านั้น นอกจากนี้บุคลากรทางการศึกษาอื่น เช่น หัวหน้ากลุ่มงาน นักวิชาการศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารการศึกษา / สถานศึกษา เป็นต้น ควรได้รับการพิจารณาให้มีสิทธิได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพพร้อมกับครู และผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ เช่นกัน เนื่องจากบุคลากรเหล่านี้ต้องใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการศึกษาเช่นกัน

3. การจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

3.1 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอต่าง ๆ เกี่ยวกับมาตรการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาสรุปได้ดังนี้

3.1.1 การให้ผู้เรียนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษา

ผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่ผู้ปกครอง / ผู้เรียนควรรับภาระค่าใช้จ่ายบางส่วนตามข้อเสนอของ ส.ป.ศ. แต่กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยมีความเห็น ดังนี้

(1) การศึกษาขั้นพื้นฐาน : ผู้เข้าประชุมส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่า รัฐจะต้องรับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ผู้เรียนไม่ควรต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่ว่าจะเป็นค่าเครื่องแบบ อาหาร และพาหนะ แต่ผู้เข้าประชุมบางกลุ่มมีความเห็นว่าผู้เรียนควรรับภาระบางส่วนเท่านั้น เช่น ค่าเครื่องแบบ ส่วนรัฐจะต้องรับภาระค่านั่งรถไฟ รวมทั้งอาหารเสริมและอาหารกลางวัน

(2) การศึกษาระดับอุดมศึกษา : ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอที่จะให้ผู้เรียนรับภาระเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10 เป็นร้อยละ 35 นั้น มีความเห็นว่าการศึกษาระดับนี้บางสาขามีค่าใช้จ่ายสูงมาก เพราะต้องใช้เทคโนโลยีและได้มีข้อเสนอแนะสำหรับการให้ผู้เรียนร่วมรับภาระด้วย ดังนี้

- สำหรับผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ควรให้ผู้เรียนร่วมรับภาระไม่เกินร้อยละ 20 ส่วนผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ไม่ควรให้ผู้เรียนต้องรับภาระทั้งหมด ควรให้การช่วยเหลือ / อุดหนุนประมาณร้อยละ 50

- ควรให้ผู้เรียนร่วมรับภาระเพิ่มขึ้น แต่อัตราการเพิ่มของค่าใช้จ่ายในการเรียนแต่ละสาขาไม่ควรเพิ่มในอัตราเดียวกัน

3.1.2 การใช้มาตรการภาษี

ผู้เข้าประชุมเห็นด้วยกับมาตรการภาษีทั้งการเก็บภาษีมรดก การยกเว้นภาษีสินค้าเพื่อการลงทุนทางการศึกษา และการให้นำเงินบริจาคเพื่อการศึกษามาใช้ลดหย่อนภาษีได้ตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ และได้มีข้อเสนอแนะว่า รัฐควรจัดเก็บภาษีบางประเภทด้วย เช่น การเก็บภาษีผู้มีรายได้สูงในอัตราสูง ภาษีการศึกษา เงินศึกษาพลี เป็นต้น แล้วกันเงินส่วนหนึ่งไว้สำหรับการศึกษา ทั้งนี้ ควรกำหนดสัดส่วนที่จะกันไว้ด้วย

3.1.3 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากร

(1) การยุบรวมโรงเรียนเล็ก : ผู้เข้าประชุมจากหลายภูมิภาคไม่เห็นด้วยที่จะมีการยุบรวมโรงเรียนเล็ก หรือโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 120 คน โดยย้ายเด็กไปเรียนรวมที่โรงเรียนอื่น เพราะเป็นการพรากเด็กออกจากชุมชนของตน และทำให้เด็กต้องเดินทางไกลยิ่งขึ้น กรณีที่จะต้องยุบรวมโรงเรียนมีผู้เข้าประชุมบางส่วนให้ความเห็นว่า ควรพิจารณาให้รอบคอบก่อน

และต้องคำนึงถึงมาตรการช่วยเหลือด้วย เช่น การจัดพาหนะรับ-ส่ง / ให้ค่าพาหนะ นอกจากนี้ควรคำนึงถึงการใช้ประโยชน์อาคารเรียนที่มีอยู่

(2) การเกลี้ยให้จำนวนครูต่อนักเรียนในแต่ละสถานศึกษาเป็น 1:25 : ผู้เข้าประชุมมีข้อเสนอแนะสำหรับมาตรการนี้ว่าหลักเกณฑ์ / วิธีการที่จะใช้ในการเกลี้ยครูต้องยุติธรรม และต้องดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งนี้จะต้องจัดระบบงานให้บุคลากรทำงานที่เหมาะสมกับตำแหน่งด้วย เพื่อให้สามารถแสดงประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การคำนวณสัดส่วนครูต่อนักเรียนต้องใช้จำนวนครูที่มีการสอนจริงมาคำนวณ

(3) การจัดกลุ่มสถานศึกษาเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน : มีผู้เห็นด้วยที่จะมีการรวมทรัพยากรที่ใช้ร่วมกันได้ เช่น วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร งบประมาณ ห้องสมุด ฯลฯ แต่แนวการดำเนินงานต้องยืดหยุ่นและมีระบบตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพิจารณาแก้ไขระเบียบด้วย

3.1.4 การระดมทุนจากแหล่งทรัพยากรอื่น

ผู้เข้าประชุมเห็นด้วยกับการใช้มาตรการการลดหย่อนภาษีเพื่อจูงใจให้มีการบริจาคให้สถานศึกษาสำหรับการออกพันธบัตรเพื่อการศึกษา นั้น มีข้อเสนอแนะให้กำหนดหลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติและจัดตั้งคณะกรรมการดูแลด้วย

3.2 การจัดสรรทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

3.2.1 การจัดสรรทรัพยากรสำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

(1) การจัดสรรเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายบุคคล : ผู้เข้าประชุมเห็นด้วยกับวิธีการจัดสรรเงินอุดหนุนสถานศึกษาของรัฐ โดยแยกเงินเดือนครู ตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ แต่วิธีการอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยหน่วยงานอื่น หรือประเภทอื่น มีผู้ที่ให้ความเห็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังนี้

- การจัดสรรค่าใช้จ่ายรายหัวสำหรับผู้เรียนในสถานศึกษาของเอกชนหรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดสรรให้ในลักษณะเดียวกับที่จัดสรรให้ผู้เรียนในสถานศึกษาของรัฐ

- เพื่อประกันสิทธิของผู้เรียนทุกคนว่าจะได้รับการอุดหนุนค่าใช้จ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเรียนในสถานศึกษาของรัฐ เอกชน องค์กรเอกชน หรือครอบครัว อาจพิจารณาให้บัตร / คู่มือการศึกษา โดยจะต้องมีการทบทวนมูลค่าของบัตรให้เหมาะสมทุก 3-5 ปี

- ควรพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยครอบครัวและโรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วย

(2) การจัดสรรงบประมาณ : ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณ มีดังนี้

- การพิจารณาจัดสรรงบประมาณของสำนักงานประมาณ ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ระบุให้ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีในโอกาสแรกที่ทำได้ นอกจากนี้ควรให้การสนับสนุนการพัฒนาห้องสมุด ซึ่งจำเป็นสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

- โดยภาพรวม แม้ว่าอาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษาจะเพียงพอแล้ว แต่เนื่องจากอาคารสถานที่ต่าง ๆ ไม่สามารถนำมาแลกเปลี่ยนกันได้ ในขณะที่โรงเรียนบางแห่งยังมีอาคารไม่เพียงพอ และอาคารบางหลังอยู่ในที่ไม่เหมาะสม เช่น มีน้ำท่วม ดังนั้น งบประมาณด้านอาคารสถานที่จึงจำเป็นสำหรับโรงเรียนดังกล่าว

3.2.2 การจัดสรรทรัพยากรสำหรับการอุดมศึกษา

ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยกับข้อเสนอของ ส.ป.ศ. ที่เสนอให้จัดสรรค่าใช้จ่ายรายบุคคลโดยวิธีการงบประมาณเชิงสัมพัทธ์ แต่มีความเห็นเพิ่มเติมว่าสถาบันอุดมศึกษาในสวนภูมิภาคควรได้รับงบประมาณมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาในส่วนกลาง

3.3 การบริหารและการใช้ทรัพยากร

3.3.1 ระบบบัญชีของสถาบันอุดมศึกษา

ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยที่จะเปลี่ยนระบบบัญชี ตามที่ ส.ป.ศ. เสนอ แต่มีข้อเสนอว่า รูปแบบของระบบบัญชีควรดูง่าย และเหมาะกับการนำเสนอต่อสาธารณะ

3.3.2 ระบบบริหารและการจัดสรรทรัพยากรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(1) การให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานประมาณ : ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วย เพราะเป็นการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ช่วยให้การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาคงตัวขึ้น แต่มีข้อเสนอเพิ่มเติมว่า ควรจัดบุคลากรด้านงบประมาณให้แก่สถานศึกษาด้วย ไม่ควรให้ครูรับภาระด้านนี้เพราะเสี่ยงต่อความผิดพลาด และเป็นการเพิ่มภาระงานของครู

สำหรับผู้ที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานประมาณนั้น ได้ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะดังนี้

- บุคลากรของสถานศึกษายังไม่พร้อม และต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย

- การให้คณะกรรมการการศึกษาเขตพื้นที่ พิจารณางบประมาณของสถานศึกษาทั้งหมด อาจจะช้าและยังเป็นการรวมศูนย์อำนาจมากเกินไป ควรปรับปรุงการดำเนินงานให้รวดเร็วขึ้น โดยให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นฝ่ายกำหนดกรอบและให้เขตพื้นที่มีอำนาจจัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาในเขตพื้นที่เองแล้วให้สถานศึกษาทำเรื่องเบิกงบประมาณไปที่คลังเขตพื้นที่

(2) การวางฎีกาและการเบิกจ่าย : ผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอของ ส.ป.ศ. สำหรับผู้ที่ไม่เห็นด้วยนั้น ให้ความเห็นเห็นว่า

- ควรให้เขตพื้นที่เป็นฝ่ายดำเนินการทั้งหมด
- สำหรับงบลงทุน ควรวางฎีกาการเบิกจ่ายที่เขตพื้นที่เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนในการสร้างอาคารเนื่องจากเขตพื้นที่จะดูแลได้

(3) การจัดทำบัญชีมาตรฐานตามเกณฑ์พึงรับ-จ่าย : ผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอนี้ แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยนั้นให้ความเห็นเห็นว่า สถานศึกษาต้องได้รับจัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ระบบบัญชีระดับสูง นอกจากนั้น ระบบบัญชีตามข้อเสนอของ ส.ป.ศ. ควรจะใช้คู่กับระบบเงินสดด้วย เพื่อเปรียบเทียบกัน

(4) การตรวจสอบภายใน : ตามข้อเสนอของ ส.ป.ศ. ที่กำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบภายใน 3 คน โดยคัดเลือกจากคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างน้อย 1 คนนั้น มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ผู้ตรวจสอบต้องเป็นผู้ที่มีใบอนุญาตตรวจสอบบัญชีด้วย

3.4 กองทุนเพื่อการศึกษา

3.4.1 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา

(1) การให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐาน : มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ในส่วนที่เห็นด้วยให้เหตุผลว่า ผู้เรียนต้องมีรายจ่ายอื่น ๆ มาก ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยให้ความเห็นว่ารัฐจะได้เงินคืนยาก สำหรับผู้ยากจนควรให้ทุนการศึกษา

(2) เกณฑ์รายได้ของครอบครัว

- ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนเกณฑ์รายได้ของครอบครัวให้สูงกว่า 150,000 บาทต่อปี ให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นการให้โอกาสแก่คนยากจนจริง ๆ ได้กู้ยืม

- ส่วนผู้เห็นด้วย ให้เหตุผลว่าเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีฐานะปานกลางด้วย

- มีข้อเสนอแนะว่า ควรพิจารณารายจ่ายของครอบครัวประกอบด้วย เพราะบางครอบครัวแม้จะมีรายได้เกินเกณฑ์ แต่มีรายจ่ายสูงด้วย เช่น ค่าเช่าบ้าน / ค่าผ่อนบ้าน

- ตามข้อเสนอของ ส.ป.ศ. ที่จะให้ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายในสัดส่วนร้อยละ 35 ทำให้ผู้เรียนมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ดังนั้น การให้กู้สำหรับระดับอุดมศึกษาไม่ควรมีข้อจำกัดในเรื่องเกณฑ์รายได้ครอบครัว

(3) เกณฑ์การจัดสรรผู้ได้รับสิทธิกู้ยืม

- ควรพิจารณาเป็นรายกรณี โดยพิจารณาทั้งรายได้และรายจ่ายของครอบครัว
- ควรพิจารณาให้ผู้ที่มีหลักประกันว่ารัฐจะได้เงินคืน
- ควรพิจารณาผลการเรียนของผู้เรียนด้วย

(4) อัตราดอกเบี้ย : ไม่ควรเพิ่มอัตราดอกเบี้ย ยกเว้นผู้กู้ที่มีงานทำแล้วแต่ไม่ยอมชำระเงินกู้

(5) วิธีการทำให้ผู้กู้คืนเงินตามกำหนด

- จัดตั้งหน่วยงานทวงหนี้กองทุนกู้ยืมโดยเฉพาะ
- ให้หน่วยงานที่รับผู้กู้เข้าทำงาน มีหน้าที่ตรวจสอบแล้วหักเงินคืนรัฐ
- มีระบบที่จะระบุได้ว่าใครเป็นหนี้กองทุน เช่น ระบุในบัตรประจำตัว บัตรผู้เสียภาษีรายได้

สำหรับผู้ทำงานแล้วให้ใช้วิธีเชื่อมโยงกับระบบการจดทะเบียนภาษี

- ให้ผู้กู้ทำงานที่สถานศึกษา เพื่อใช้เงินกู้
- รัฐควรสร้างงานรองรับ และกำหนดให้ผู้กู้ที่มีผลการเรียนดีได้รับการบรรจุก่อน
- มีการติดตามศึกษาปัญหา / อุปสรรคที่ทำให้ผู้กู้ไม่สามารถคืนเงิน

(6) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- ควรีระบบการพิจารณาที่ให้โอกาสแก่ผู้ที่ยากจนจริง ๆ
- ควรีระบบติดตามตรวจสอบการใช้เงินกู้ เพื่อให้ผู้กู้ใช้เงินอย่างประหยัด
- ควรจ่ายเงินกู้ให้สอดคล้องกับช่วงเวลาผู้กู้จำเป็นต้องใช้เงิน เช่น ต้องจ่ายค่า

ลงทะเบียน

3.4.2 กองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำให้สถานศึกษาเอกชน

มีข้อสังเกตว่า การให้ธนาคารออมสินบริหารกองทุน สถานศึกษาเอกชนมีโอกาสกู้ได้ยาก เนื่องจากธนาคารกำหนดให้มีหลักทรัพย์ค้ำประกันด้วย และไม่รับหลักทรัพย์ที่เป็นที่ดินที่ตั้งสถานศึกษา แต่ที่ดินที่เจ้าของสถานศึกษาเอกชนมีนั้น ส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา

3.4.3 การจัดตั้งกองทุนอื่น ๆ

มีผู้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนอื่น ๆ นอกเหนือจากกองทุน 2 กองทุนที่กล่าวมาแล้ว ดังนี้

- (1) การจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู ควรแบ่งเงินผลประโยชน์ของครูสภาเป็นเงินทุน
- (2) ส.ป.ศ. ควรเสนอให้มีการจัดตั้งกองทุนในสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียนยืมเป็นค่าลงทะเบียน
- (3) ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนในทุกเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งนี้การจะนำไปใช้ในเรื่องใดให้คณะกรรมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่พิจารณา

4. ข้อเสนอแนะด้านกฎหมายและอื่น ๆ

4.1 ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

4.1.1 ขอให้ ส.ป.ศ. นำร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ ส.ป.ศ. กำลังยกร่างไปประชาพิจารณ์ เช่น พ.ร.บ. จัดตั้งสภาครูฯ พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการครูฯฯ รับฟังความคิดเห็นจากประชาชนด้วย ตั้งแต่ยังอยู่ในกระบวนการจัดทำ ไม่ควรรอจนถึงขั้นสุดท้าย

4.1.2 ควรดำเนินการให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณเพื่อให้กระบวนการพิจารณาจัดสรรงบการลงทุน หรือการขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงหมวดเงินต่าง ๆ เป็นไปอย่างโปร่งใส

4.1.3 ควรดำเนินการให้มีการยกเลิกข้อบัญญัติที่กำหนดในการเสนอโครงการเพื่อขอใช้งบประมาณหรือเงินอุดหนุนของหน่วยราชการที่ไม่ได้ขึ้นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายอำเภอหรือผู้ราชการจังหวัด

4.2 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

4.2.1 ส.ป.ศ. ควรเสนอแนะให้มีการใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ โดยให้มีการจัดตั้งคณะบุคคล ประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานองค์กร และกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อให้ทำหน้าที่

- ประสานและติดตามความเคลื่อนไหวของการปฏิรูปการศึกษา
- ระดมความคิดของคนในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา
- ทดลองปฏิบัติตามโครงสร้างใหม่ และตรวจสอบการดำเนินงาน

4.2.2 เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม และประชาชนเข้าใจงานปฏิบัติการศึกษาและผลกระทบต่าง ๆ ส.ป.ศ. ควรเผยแพร่ / จัดส่งเอกสารหรือข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาให้แก่หน่วยงานในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และควรประชาสัมพันธ์งานปฏิรูปการศึกษาโดยใช้ภาษาง่าย ๆ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ไม่มีความพยายามอันใดที่จะประสบผลสำเร็จได้โดยปราศจากอุปสรรค ความผิดพลาดและอุปสรรคเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะในการปฏิบัติงาน แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาเป็นแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตการเรียนรู้ของประชาชนทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชนของชาติ ซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็น กำลังสำคัญของชาติ ให้ก้าวเข้าสู่การแข่งขันในระดับสากล อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน การดำเนินการปฏิรูปการศึกษากลับยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร พระราชบัญญัติการศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ก็ยังไม่ได้มีการประกาศใช้เป็นทางการ แถมยังมีแนวโน้มต้องยืดระยะเวลาในการตัดสินใจออกไปอีก 2 ปีการปฏิรูปโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ ไปเป็นกระทรวงใหม่ก็ยังไม่ได้รับการพิจารณาจากรัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่รัฐบาลประกาศอย่างหนักแน่นว่าจะต้องมีการปฏิรูประบบราชการให้เสร็จภายในเดือนตุลาคม พ.ศ.2545 คงมีแต่เพียงกระทรวงการศึกษาและวัฒนธรรมเพียงกระทรวงเดียวเท่านั้นที่ยังคงมีปัญหามีไม่สามารถสานต่อให้เสร็จทันกำหนดได้ นอกจากนี้ ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษาก็ยังคงไม่เห็นภาพที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมนัก ก่อให้เกิดคำถามว่า เพราะเหตุใดแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาซึ่งเป็นแนวคิดอันมีคุณเอนกอนันต์นั้น จึงไม่ได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง ขาดการผลักดันอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้ประสิทธิผลตามเป้าหมายที่วางไว้

การวิจัยในหัวข้อ “กระบวนการใช้สื่อในการเผยแพร่ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (ส.ป.ศ.)” ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา ทำให้แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาไม่สัมฤทธิ์ผลอย่างที่ควรจะเป็น งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ทราบถึงปัญหาในการปฏิบัติงาน แนวคิด และข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปรับปรุง รวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงสรุปออกเป็นประเด็นสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของปัญหาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย อันจะนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขต่อไปในอนาคต

ในการสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกโดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 ราย โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (ส.ป.ศ.)

กลุ่มที่ 2: สื่อมวลชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกประกอบด้วยประเด็นคำถามหลัก

ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน
2. แนวทางในการแก้ไขปัญหา

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ บันทึกเทป แล้วสรุปเป็นประเด็นคำตอบ นำเสนอโดยใช้วิธีการพรรณนา และตีความหมายของข้อมูล โดยใช้วิธีอุปนัย (Inductive) เป็นสำคัญ รวมทั้งอาศัยความรู้ในเชิงทฤษฎีของผู้วิจัยในการวิเคราะห์ ประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย

รายนามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่

1. สุวิจิตร ศาตะมาน อดีตผู้อำนวยการกลุ่มงานประชาสัมพันธ์ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา ปัจจุบันรับผิดชอบงานด้านฝ่ายประชาสัมพันธ์ ของ ส.ย.ช.
2. สุภาวดี จันทะดี ผู้อำนวยการกลุ่มงานประชาสัมพันธ์ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (ส.ป.ศ.) คนปัจจุบัน อดีตเคยเป็นผู้อำนวยการกลุ่มงานรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ต่อมาทาง ส.ป.ศ. ได้รวมเอากลุ่มงานประชาสัมพันธ์ และกลุ่มงานรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเข้าด้วยกัน เมื่อสุวิจิตร กลับไปประจำอยู่ที่ ส.ย.ช. ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดเดิม สุภาวดีจึงเข้ามารับผิดชอบดูแลในส่วนนี้แทน
3. สมหมาย ปาริจฉัตต์ บรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์มติชน
4. ดวงพร สัจจาพิทักษ์ หัวหน้าฝ่ายจัดรายการ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11
5. ศุภพร สาครบุตร รับผิดชอบการผลิตรายการ “กรองสถานการณ์” ร่วมกับบริษัทเอกชน

ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. ประชาชนรู้สึกสับสนกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล

ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการรณรงค์แนวคิดด้านการปฏิรูปการศึกษาสู่ประชาชนนั้น จากการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการปฏิรูปการศึกษาไม่เพียงพอ ไม่ทราบถึงรายละเอียดในการปฏิรูปที่แท้จริง ด้วยเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังมองว่าเรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องของรัฐบาล ปล่อยให้รัฐบาลเป็นผู้ดูแลไป ไม่จำเป็นต้องเข้า

มาเกี่ยวข้อง ดังเช่นข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ สุภาวดี จันทะดี ผู้อำนวยการกลุ่มงาน ประชาสัมพันธ์ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2545 ดังนี้

“แนวคิดหลักในการปฏิรูปการศึกษา เกิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติก็เกิดจากรัฐธรรมนูญด้วย เหตุที่ต้องปฏิรูปการศึกษาน่าจะ เริ่มจากหน่วยงานราชการ นักวิชาการ มากกว่าที่จะเริ่มมาจากความต้องการของประชาชน เนื่องจากในประเทศไทยนั้น ประชาชนอาจมีความต้องการอยู่บ้าง แต่ว่าคนไทยเรายังไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการศึกษาเท่าที่ควรนัก โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่หน้าที่ของฉัน โดยส่วนตัว แล้วเห็นว่า การศึกษาของเรามาก่อนเป็นการจัดกันเองแบบไม่เป็นทางการ ตั้งแต่โบราณ ลูกสาวก็สอนให้เย็บปักถักร้อย ทุกคนต้องทำกับข้าวได้ ลูกชายก็ไปทำมาหากินเพื่อที่จะหาเลี้ยงครอบครัว เมื่อรัชกาลที่ 5 ปฏิรูปการศึกษาคั้งใหญ่ของประเทศ แนวคิดนี้จึงเกิดมาจากหน่วยราชการนำมา ให้ประชาชน ไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชน ไม่เหมือนต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ในภาพยนตร์ต่างประเทศแนวความบอยตะวันตก เขาจะนั่งกองคาราวานกันไปเป็นสายยาว เมื่อ เห็นว่าทำเลไหนเหมาะสมก็จะเริ่มสร้างหมู่บ้าน ชาวบ้านจะช่วยกันก่อสร้างบ้าน โรงเรียน โบสถ์ จากนั้นก็หาเด็กสาวคนหนึ่งมาเป็นครูสอนหนังสือ ทั้งหมดนั้นคือสิ่งที่ประชาชนทำเองมาตั้งแต่ ไหนแต่ไร เมืองไทยเราไม่ค่อยได้มีสิ่งเหล่านั้น การปฏิรูปการศึกษามันเกิดจากความต้องการของ ส่วนบนที่เห็นตัวอย่างของประเทศที่เจริญกว่า ก็เอามาทำ ประชาชนก็ได้แต่รอรับเรื่อยมาเพราะว่า การศึกษาได้ถูกเปลี่ยนผ่านจากมือของประชาชนไปสู่มือของราชการ ซึ่งก็ไม่ใช่เจตนาร้าย แต่ก็ เป็นการนำมาจากแนวคิดตะวันตก พอถึงปัจจุบัน นักการศึกษาหลายคนในบ้านเรามากจะจบจาก ต่างประเทศทั้งนั้น ท่านไปเห็นความเจริญในประเทศเหล่านั้น ก็หยิบยกเข้ามาในประเทศเรา มองว่าน่าจะนำเข้ามานะ พอองค์กรระหว่างประเทศมาก็เห็นว่าการศึกษานบ้านเรายังตกต่ำก็เลย คิดว่าต้องปฏิรูปการศึกษากันเสียทีแล้ว การปฏิรูปการศึกษา 2517 ก็เกิดขึ้น ซึ่งก็สำเร็จบางส่วน นั่นคือการจัดระบบการศึกษา จากระบบ 4 7 3 (ป.4 ป.7 มศ.3) กลายเป็น 6 3 3 เราปฏิรูป สำเร็จในส่วนของระบบการศึกษาและการปฏิรูปหลักสูตร ตอนนั้นเสนอให้ปฏิรูประบบบริหารด้วย แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารหมายถึงการเปลี่ยนโครงสร้าง อำนาจ จนกระทั่งเกิดรัฐธรรมนูญ 2540 นี้ นักการศึกษากลุ่มเดิมมองเห็นว่าเรายังปฏิรูปไม่เสร็จ แล้วโลกปัจจุบันมันก็เปลี่ยนยุคไปแล้วเป็นยุค IT สิ่งที่ยังไม่เสร็จนั้นคือการปฏิรูปโครงสร้าง ปัจจุบันมันโยงอำนาจการตัดสินใจอยู่ข้างบนหมดเลย โรงเรียนไม่คิดจะทำอะไรให้สอดคล้องกับ ท้องถิ่น ได้แต่มองดูข้างบนว่าจะสั่งการอะไรเขาก็ทำตาม เพราะฉะนั้น นักการศึกษาทั้งหลายก็ มีความคิดว่าจะถ่ายเทอำนาจเหล่านั้นลงไปข้างล่างให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

การที่ระบบโครงสร้างทางการศึกษาในประเทศไทยมีลักษณะรวมศูนย์มาเป็นระยะเวลานาน ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกชาชิน มองว่าการศึกษาเป็นเรื่องของนโยบายระดับสูง มีเพียงแต่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หรืออธิบดีกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้นที่มีหน้าที่ตัดสินใจความเหมาะสม ซึ่งถูกผิด มีอำนาจสั่งการแต่เพียงผู้เดียว ผู้ปฏิบัติ (ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา) ก็มีหน้าที่ทำตามคำสั่ง ไม่สามารถปฏิบัติสิ่งอื่นใดนอกเหนือจากคำสั่งที่กำหนดมาจากศูนย์กลาง ผู้ปกครองเองเมื่อส่งบุตรหลานเข้าสู่สถานศึกษาแล้ว ก็ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของโรงเรียน จะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เมื่อการศึกษาถูกดึงออกจากชุมชน เข้าสู่ระบบราชการแบบรวมศูนย์ ความรู้สึกในการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ลดน้อยลง

“ในเรื่องของการปฏิรูปการศึกษานี้ประชาชนจำเป็นต้องมีความรู้อย่างยิ่ง ทุกวันนี้ดูเหมือนว่าประชาชนยังไม่ค่อยสนใจ ด้านหนึ่งอาจเป็นเพราะคิดว่า ครูเองก็ทำไปเถอะ รวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ ถ้าลูกไม่ได้ด้อรอัน เขาก็ไม่มาสนใจ ไม่จุกคิดว่าการศึกษที่บ้านเรา เราต้องเข้าไปมีส่วนร่วมนะ พี่เองก็เป็นครูอยู่ด้วย ผู้ปกครองตอนแรก ๆ มักจะห่อลูกตอนเด็ก ๆ จะไปส่งลูก คุยกับผู้ปกครอง อยากรู้เสียใจจนบางทีต้องติดป้ายว่าห้ามผู้ปกครองขึ้นบนตึก แต่พอโตขึ้นหน่อย เขียวมาเขาไม่อยากรมา 70 - 80 เปอร์เซนต์ เขาไม่อยากรจะมา เขียวมาก็ไม่มาเพราะปัญหาทางเศรษฐกิจ ความรู้สึกในการมีส่วนร่วมของเขานั้น ในบ้านเรานั้นยังติดอยู่กับแนวคิดเดิม ก็เลยรู้สึกว่ามันเป็นหน้าที่ของรัฐจนพวกเขาชินแล้ว” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

อย่างไรก็ตาม เมื่อกระแสการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหม่ได้ก่อตัวขึ้น ก็มีเสียงตอบรับจากประชาชนบางกลุ่มที่มองเห็นโอกาส เห็นช่องทางในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพการศึกษาในประเทศไทยให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าตัวเลขผู้เข้าร่วมการทำประชาพิจารณ์และแสดงความคิดเห็นที่ ส.ป.ศ. ได้จัดทำขึ้นนั้นมีจำนวนไม่น้อยเลยทีเดียว ย่อมแสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวของประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ต้องการเห็นพัฒนาการทางการศึกษาก้าวไปในทิศทางที่ถูกต้อง ทว่า ทางฝ่ายรัฐบาลซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินการนั้น กลับไม่ค่อยให้การสนับสนุนเท่าที่ควร แม้แนวคิดในการปฏิรูปการเรียนรู้จะได้รับส่งเสริมและผลักดันจากฝ่ายต่าง ๆ เป็นอย่างดี แต่ในด้านการปฏิรูปโครงสร้างนั้น กลับพบว่าประสบปัญหาในการดำเนินงานเป็นอย่างยิ่ง ท่าทีของฝ่ายรัฐบาลที่ดูเหมือนว่าจะเอาจริงตรงจุดนี้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด นอกจากนั้น ทางฝ่ายรัฐบาลเองก็ไม่ได้ชี้แจง ทำความเข้าใจกับประชาชนอย่างชัดเจน ปลอ่ยให้เกิดความคลุมเครือ ประชาชนและสื่อมวลชนที่ติดตามเรื่องนี้มาตลอดเวลาก็ตกอยู่ในสภาวะที่สับสน ไม่ทราบวาทิศทางการปฏิรูป

การศึกษาจะเป็นไปในทางใด รัฐบาลจะออกมาผลักดันแนวทางการปฏิรูปโครงสร้างการศึกษาที่ติดขัดอยู่นี้หรือไม่ อย่างไร จากสถานะที่คลุมเครือเช่นนี้ ก่อให้เกิดความสับสน ไม่แน่ใจ ไม่มั่นใจว่าผลจะออกมาเช่นไร การเคลื่อนไหวผลักดันของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการศึกษาจึงอยู่ในภาวะชะงักงัน เพื่อรอดูท่าทีของฝ่ายรัฐบาล ซึ่งสมหมาย ปาริจัตต์ บรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์มติชน ได้แสดงทรรศนะในประเด็นดังกล่าวดังนี้

“รัฐบาลได้แต่พูด ได้แต่เขียนไว้ในนโยบาย แต่เวลาปฏิบัติจริงก็เกิดความสับสน เกิดความไม่ชัดเจน แม้รัฐบาลจะมาพบข้อมูลหรือมีเหตุผลในภายหลัง ว่าทิศทางที่เขียนไว้ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ และแบบพิมพ์เขียวที่ ส.ป.ศ. เสนอมา ยังมีจุดที่ควรจะต้องปรับแก้ จนกระทั่งต้องมาแก้ พ.ร.บ. การศึกษา 2542 รัฐบาลก็ยังไม่พูดออกมาให้เกิดความกระจ่างชัดเจน ว่าสิ่งที่ควรจะต้องปรับแก้มันเป็นอย่างไร มันมีผลดีกว่าที่ พ.ร.บ. การศึกษา 2542 เขียนไว้ มีผลดีกว่าพิมพ์เขียวที่ทาง ส.ป.ศ. ยกร่างมาตรงไหน อย่างไร ตรงนี้ไม่เกิดความชัดเจน จนบัดนี้ ถ้าสุดท้ายเราได้เสนอ พ.ร.บ. แก้ไข พ.ร.บ. การศึกษา 2542 เข้าไปใน ค.ร.ม. ในวันที่ 26 มีนาคม 2545 ก็เกิดปัญหา ถูกนำกลับมาพิจารณาในคณะกรรมการกลั่นกรองใหม่อีก แต่ประเด็นสำคัญที่อยากจะยกขึ้นมาก็คือ เรื่องนั้นเป็นเรื่องของกระบวนการดำเนินงานของทางฝ่ายราชการและภาครัฐ แต่ในแง่ของประชาชน คนในวงการการศึกษา ครูบาอาจารย์ น่าจะให้เขามีส่วนรับรู้ มีส่วนร่วม เช่นเดียวกับการทำประชาพิจารณ์ก่อนจะมาเป็น พ.ร.บ. การศึกษา 2542 หลักการสำคัญ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปจาก พ.ร.บ. มันเป็นอย่างไร โครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ยกร่างกันมา และข้อเสนอใหม่ของมันเป็นอย่างไร เอามาเปิดเผยดู ให้แลกเปลี่ยนพูดคุยกัน แล้วนำไปสู่ข้อสรุป แต่นี่กลับไม่มี กลับเป็นเรื่องของฝ่ายบริหารจัดการกัน ครู อาจารย์ ประชาชนทั่วไปไม่ได้รับรู้อะไร ผู้ใหญ่ทะเลาะกัน ผู้ปฏิบัติไม่ได้รู้เรื่องอะไรชัดเจน ไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ไม่ได้เสนอปัญหา แนะนำข้อดีข้อเสียอะไร ที่ตอนทำ พ.ร.บ. 2542 เปิดทำประชาพิจารณ์กันทั่วประเทศ ตอนนี้อย่าจะเปลี่ยนแปลงหลักการสำคัญ น่าจะเปิดโอกาสให้ข้อมูลกับเขา รับฟังความคิดเห็นของเขา เชื่อว่าน่าจะทำได้ทันเวลาถ้าจะทำกันจริง ๆ แต่ขณะนี้ยังเกิดความสับสน ยังถกเถียงกันอยู่ ผู้ปฏิบัติก็ได้แต่นั่งดูอย่างเดียว จะทำอะไรก็ลำบากเพราะอำนาจมันอยู่ข้างบน ติดขัดอยู่ที่ผู้บริหารระดับสูง ระบบอำนาจยังครอบงำกระทรวงศึกษา อยู่ การจัดการศึกษาของเราก็ยังอยู่ภายใต้ระบบราชการ จึงได้เกิดแนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจขึ้นมาซึ่งก็ยังไม่ชัดเจนดี ก็มีแนวโน้มที่จะดึงกลับไป ด้วยการลดอำนาจของเขตพื้นที่การศึกษา” (สมหมาย ปาริจัตต์, สัมภาษณ์, วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2545)

แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ประชาชนกำลังจับตามองและเฝ้ารอคอยถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ที่จะเป็นไปในทิศทางใด หลายฝ่ายให้ความสำคัญ เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันให้การปฏิรูปการศึกษาเคลื่อนไปข้างหน้าสู่เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ หากรัฐบาลยังไม่กำหนดทิศทางในการปฏิรูปการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโครงสร้างการบริหารการศึกษาที่เป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่ในปัจจุบันให้ชัดเจนยิ่งกว่านี้แล้ว ความฝันที่จะปฏิรูปการศึกษาในระดับรากหญ้าโดยให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการศึกษาของบุตรหลานของตน ก็ดูจะเลื่อนลอยและมีอนาคตที่ไม่ค่อยจะสดใสนัก

2. ประชาชนบางกลุ่มมีทัศนคติมองว่าการศึกษาเป็นเรื่องน่าเบื่อ

เมื่อพูดถึงเรื่องการศึกษานั้น หลาย ๆ คนมักจะจินตนาการต่าง ๆ กันไป บางคนอาจนึกถึงภาพนักเรียนชายหญิงในเครื่องแบบนักเรียน นั่งก้มหน้าจดตามบนกระดาน ขณะที่ครูยืนถือไม้เรียวขนาดเขื่อง ทำหน้าตาดุต้น คอยควบคุมนักเรียนให้อยู่ในความสงบ บางคนอาจนึกถึงภาพนักเรียน นักศึกษา กำลังคร่ำเคร่งอยู่กับหนังสือกองโตในห้องสมุด นึกถึงการนั่งทำรายงานอยู่จนดึกจนตื่น เพื่อให้เสร็จทันส่งอาจารย์ในวันรุ่งขึ้น ฯลฯ แต่ไม่ว่าจินตนาการจะเป็นเช่นไร ส่วนใหญ่แล้ว ภาพลักษณ์ของคำว่า "การศึกษา" โดยทั่วไปมักจะถูกมองว่า "เป็นเรื่องน่าเบื่อ"

ปัญหาในเรื่องนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อที่ 1. ซึ่งแต่เดิมนั้น การศึกษาเป็นเรื่องที่ประชาชนเห็นความสำคัญ แต่เนื่องจากผู้ที่มีความรู้ในระดับสูงที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้นั้นมีอยู่น้อย โดยมากจะเป็นพระสงฆ์ พ่อแม่ก็ส่งลูกหลานมาจำเรียนกันเฝ้าวัด รวมทั้งระบบเศรษฐกิจยังเป็นแบบเกษตรกรรม ทำนาทำไร่ กันอยู่ การศึกษาส่วนใหญ่ก็จะจัดกันไปแบบตามมีตามเกิด เน้นที่วิชาชีพเป็นหลักเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ทำมาหากินต่อไปไม่อดตาย ต่อมาเมื่อมีระบบโรงเรียนเกิดขึ้น ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ การศึกษาถูกดึงออกจากมือของประชาชน ไปสู่อำนาจของรัฐ รัฐเป็นผู้คิด วางแผน สนับสนุน และประกาศใช้ อำนาจในการกำหนดนโยบายเป็นของรัฐแต่เพียงผู้เดียว ในขณะที่ประชาชนผู้ซึ่งเป็นผู้รับผลกระทบโดยตรงกลับไม่มีอำนาจตัดสินใจใด ๆ มีหน้าที่ต้องกระทำตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนดเท่านั้น ช่องว่างระหว่างระบบการศึกษากับประชาชนเริ่มห่างออกจากกันไปเรื่อย ๆ จนถึงจุดที่ประชาชนเริ่มเกิดความรู้สึกเฉยชา ไม่ค่อยรู้สึกยินดียินร้ายกับระบบการศึกษาเท่าใดนัก เมื่อประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้ เดิมมีมาอย่างไรก็ต้องเป็นไปอย่างนั้น ประกอบกับระบบการศึกษาแบบเก่า มักจะเน้นการสอนให้ท่องจำและเชื่อตามคำบอกเล่าของครูอาจารย์มากกว่าจะเน้นให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ จึงเสมือนเป็นการกดความคิดในการเปลี่ยนแปลงไม่ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทุกคนต้องคิดแบบเดิม ๆ ทำแบบเดิม ๆ เห็นแต่ภาพเดิม ๆ จึงเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย มองว่าการศึกษาเป็นเรื่องเครียด ไม่น่าตื่นเต้น ไม่น่าสนใจ ขาดแรงกระตุ้นให้เข้ามามี

ส่วนร่วม หรือแม้แต่ความคิดที่จะเปลี่ยนแปลง แม้ทาง ส.ป.ศ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในเรื่องของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษา ความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา แต่ด้วยความคิดเดิม ๆ ที่ฝังแน่นจนกลายเป็นค่านิยมผิด ๆ ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ค่อยรู้สึกยินดียินร้ายเท่าใดนัก แม้จะมีความพยายามในการใช้สื่อซึ่งมีคุณสมบัติที่น่าดึงดูดใจความสนใจกลุ่มเป้าหมายได้ก็ยังไม่ประสบปัญหาในเรื่องของการนำเสนอ

“สื่อมวลชนทางหนังสือพิมพ์ กลุ่มคนอ่านโดยเฉพาะคนที่อ่านเรื่องปฏิรูปการศึกษามันเป็นกลุ่มที่แคบ ประชาชนส่วนมากเปิดผ่านเลยไปไม่ค่อยได้อ่าน คนที่อ่านก็จะเป็นครูบางส่วน หรือคนที่สนใจจริง ๆ คว้าหนังสือพิมพ์เปิดขึ้นมาแล้ว บางทีแม้แต่ครูเองก็ตามเปิดขึ้นมาแล้วก็อ่านนิยาย ดังนั้นเราเข้าใจปัญหาตรงนี้ เราก็อยากจะทำสื่อที่มันน่าสนใจ มีบริษัทเอกชนหลายแห่งเข้ามาคุยกับเราแล้วเราก็รู้สึกเหนื่อยมากในการที่จะพูดคุยกับเขา คือเรื่องการศึกษา เรื่องของการศึกษามันเป็นเรื่องที่แห้งมาก ทำให้น่าสนใจได้ยากเหลือเกิน เขาก็เข้ามาคุยกับเราบริษัทแล้วบริษัทเล่า เราก็เล่าให้เขาฟังว่าเราอยากจะประชาสัมพันธ์เรื่องนี้อย่างนี้ แต่ขณะเดียวกันก็จะบอกว่าเรื่องอะไร มันต้องเล่าปูพื้นมาก่อนเลย ว่าการปฏิรูปการศึกษามันเกิดขึ้นยังไง แล้วมันมีปัญหาอุปสรรคอะไร แล้วเราต้องการทำความเข้าใจกับประชาชนจุดไหน เรื่องอะไร คืออยู่ ๆ จะไปบอกว่าเราจะทำประชาสัมพันธ์เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน เราบอกไม่ได้หรอก มันต้องเล่าทั้งหมด ขณะนี้ความขัดแย้งมันอยู่ที่ไหน ทำไปมันถึงไม่เดิน ประเด็นประชาสัมพันธ์ ฉันต้องการตรงนี้นะ ฉันอยากให้ตรงนี้นะ ให้รัฐบาลขับเคลื่อนตรงนี้ ให้ประชาชนช่วยผลักดันสนับสนุนเราตรงประเด็นนี้ เพราะฉะนั้นกว่าเราจะได้มาว่าประเด็นนี้ให้เขาเข้าใจงาน เราต้องเหนื่อยมาก ดังนั้น นี่มันคือความยากในเรื่องงาน เนื่องจากทั้งสื่อเองทั้งประชาชนเองไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องของงานการศึกษา บริษัทแล้วบริษัทเล่าเข้ามาแล้วก็หายไป เพราะมันเป็นเรื่องยาก ยากทั้งประชาชนไม่อยากจะสนใจอยู่แล้ว ยากทั้งจะทำเนื้อหาให้เข้าใจได้ง่าย ๆ เป็นงานยากของสื่อ มีบริษัท สยามองศา เข้ามา เราก็เตือนว่าไม่ใช่หายไปเลยนะ เพราะเรารู้ว่ามีหลายบริษัทเข้ามาคุยแล้วก็หายไป ตรงนี้จริง ๆ แล้วมันต้องอาศัยมืออาชีพที่จะมาช่วยแปลงเนื้อหาของเราให้มันเป็นสื่อที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจสำหรับประชาชน ที่ทำไม่ได้ต้องให้คนทำสื่อมาช่วยที่ทำ ก็คือบริษัทต่าง ๆ เข้ามาหาที่ มาช่วยที่ทำ แต่เขาก็หายไปหมดเลย นี่คือความยาก” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

การศึกษาเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้สรรพวิชา ให้เยาวชนทุกคนได้มีความรอบรู้ การศึกษาที่ดีจะกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของเยาวชน ฝึกค้นคว้าแสวงหาคำตอบให้กับปัญหาทุกปัญหา ใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ การศึกษาก็จะเป็นเรื่องน่าสนุก น่าติดตาม

เยาวชนรู้สึกมีความสุข สนุกที่ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจ หากการนำเสนอมีความแตกต่าง หลากหลายจากเดิมมากเท่าใด ก็ยิ่งกระตุ้นให้เยาวชนมีความสนใจใฝ่รู้มากยิ่งขึ้น นักเรียนรู้สึก สนุกสนานกับการเรียนรู้ ครู อาจารย์ และสื่อมวลชนซึ่งเป็นแหล่งความรู้รอบตัวที่ดีอีกแห่งหนึ่ง นำเอาสาระ ความรู้ทางวิชาการ มาผนวกกับการนำเสนอที่แปลกแหวกแนว ไม่จำเจ ในรูปแบบของ "สาระบันเทิง" (Edutainment) ทำเรื่องยาก ๆ ให้กลายเป็นเรื่องที่เส่ง่าย เข้าใจง่าย เด็กก็จะไม่รู้สึกเบื่อ หากแต่ปัจจุบันกลับไม่เป็นเช่นนั้น ภาพลักษณ์ของความน่าเบื่อยังคงเป็นเสมือนภาพ ติดตาของประชาชนทั่วไป ขาดแรงกระตุ้น ขาดสิ่งจูงใจ ผู้ปกครองเองก็เบื่อกที่จะเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจ เด็กที่เรียนอยู่ในระบบเองก็เบื่อหน่ายในการเรียน สักแต่ว่าเรียนเพื่อ สอบเท่านั้น สอบเสร็จแล้วก็ลืมหมด ข้ายังถูกบังคับให้เรียนในสิ่งที่ตนไม่ได้สนใจ ไม่ได้นำไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวันแต่อย่างใด หากการยังเป็นเช่นนี้ การรณรงค์ให้ประชาชนให้ ความสนใจ เข้ามามีส่วนร่วมทางการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังและกระตือรือร้น ก็คงจะ ประสพผลสำเร็จได้ยาก

3. งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ

การที่หน่วยงานใดหรือองค์กรใด มีความประสงค์จะนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวในการดำเนินงาน และชี้แจงแถลงเหตุผลในประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจ แก่สาธารณชนจำนวนมากพร้อม ๆ กัน และมีความรวดเร็วสูง การใช้สื่อมวลชนก็ดูจะเป็น ทางเลือกในอันดับต้น ๆ อย่างเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากคุณสมบัติของสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อหนังสือพิมพ์ ล้วนแต่มีข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกัน และ ข้อดีของสื่อแขนงหนึ่งก็สามารถทดแทนส่วนที่เป็นข้อเสียของสื่ออีกแขนงหนึ่งได้เป็นอย่างดี ด้วย ความรวดเร็ว หลากหลาย เข้าถึงประชาชนในวงกว้างได้ทุกระดับชั้น จึงทำให้สื่อมวลชนเป็น ช่องทางที่ ส.ป.ศ. เลือกใช้ในการรณรงค์เรื่องการปฏิรูปการศึกษา

อย่างไรก็ตาม เมื่อสื่อมวลชนมีข้อดีมากมายเช่นนี้ ก็ย่อมต้องมีข้อเสียที่ไม่อาจ หลีกเลี่ยงได้นั้นคือเรื่องของราคา เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของสื่อมวลชนนั้นสูงมาก รายได้หลักของสื่อมวลชนก็มาจากค่าโฆษณาและค่าเช่าเวลาหรือพื้นที่ในการนำเสนอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อเพื่อการพาณิชย์ ย่อมดำเนินธุรกิจโดยแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก หากหน่วยงานหรือ องค์กรใดต้องการใช้พื้นที่ของสื่อในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ หรือรณรงค์ในเรื่อง ใด ๆ ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเช่าพื้นที่หรือเวลาของสื่อแต่ละชนิดในอัตราที่สูงมาก การที่ ประชาชนคนธรรมดาทั่ว ๆ ไปต้องการที่จะเข้าถึงสื่อจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก

ในกรณีของ ส.ป.ศ. ซึ่งเป็นองค์การมหาชนเฉพาะกิจ ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และด้วยความเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการวางแผนงาน การปฏิรูปการศึกษาซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่กำลังเป็นที่สนใจของประชาชนทั่วไป จึงทำให้การเข้าถึงสื่อสามารถทำได้ แม้กระนั้น ก็ยังประสบปัญหาด้านงบประมาณอยู่เช่นกัน เนื่องจากงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้นั้นมีจำนวนจำกัดแต่ค่าใช้จ่ายในการใช้สื่อมีราคาสูงมาก ภาพในการผลิตก็อยู่ในระดับที่ยังไม่ค่อยน่าพอใจ ไม่สามารถจะผลิตรายการที่สามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนได้อย่างเพียงพอ ทั้งยังมีความถี่ในการนำเสนอที่ค่อนข้างน้อย การที่จะรณรงค์ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จนั้นดูจะเป็นเรื่องที่ยากลำบากสำหรับ ส.ป.ศ. เพียงตัวเดียว

“ข้อดีที่ทำให้ตัดสินใจทำประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนก็คือ สื่อมวลชนไปได้กว้าง ไปได้ไกล อย่างโครงการเครือข่ายที่เราต้องไปเอง กำลังเราน้อย เราไม่ไหว แต่พอไปแล้วมีภาพมาก คือประชาชนสามารถมี Feed back กับเรา ได้ตอบกับเรา ถามไถ่ เสนอความเห็นต่อเราได้ทันทีทันใด แล้วเราก็ได้ไปเห็นบรรยากาศว่าประชาชนกระตือรือร้นขนาดไหน เขามีปัญหาอยู่เรื่องอะไรบ้าง แต่ใช้สื่อออกไปมันดีในแง่ที่ว่า เขาได้รับทราบเลย แต่มันก็มีข้อเสียเยอะเหมือนกัน เช่น เรายังไม่มีเวลาถึงขนาดประเมินได้ว่า เขาได้รับทราบข้อมูลจากสื่อชิ้นนั้นเพียงใด เข้าใจเพียงใด และข้อเสียที่สำคัญที่สุดก็คือมันแพงเหลือเกิน โทรทัศน์แพงเหลือเกิน”

(สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

“ทาง ส.ป.ศ. ก็ได้ทำสื่อวิดีโอเทป โดยจ้างบริษัทเอกชน ชื่อบริษัทจินตนาการให้ไปถ่ายทำ เขาเก่งมาก ไปเจาะเอาชุมชนที่ประสบความสำเร็จเหล่านั้นมาทำเป็นวิดีโอเทปถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน แล้วเราก็จะประชาสัมพันธ์ออกไป ทุกวันนี้เราก็ประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์เหมือนกัน ตัวอย่างของชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ถึงผู้บริหารที่ดึงชุมชนเข้ามา แต่ในขณะเดียวกันเทปแต่ละตอนออกรายการมันแพงเหลือเกิน แพงมาก 3 นาทีนี่ก็หลายบาท แล้วแค่ 3 นาทีลงไปทางโทรทัศน์แล้วยังเป็นสารคดีแบบนี้มันก็จืด ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศก็ไม่ค่อยชอบดู เป็นเหตุให้ประชาชนไม่ค่อยได้รับรู้เท่าไร” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

กระบวนการวางแผนงานประชาสัมพันธ์ที่ดีนั้น จะต้องประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การวิจัยและรับฟังความคิดเห็น (Research – Listening)
- 2) การวางแผนและการตัดสินใจ (Planning – Decision Making)
- 3) การติดต่อสื่อสาร (Communication – Action)
- 3) การประเมินผล (Evaluation)

ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการประชาสัมพันธ์ หลังจากที่ได้ลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่ได้วางไว้แล้วนั้น จำเป็นต้องทำการประเมินผลว่า สิ่งที่ได้กระทำลงไปแล้วนั้น ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ หากไม่มีการประเมินผล ก็จะไม่สามารถทราบได้ว่า แผนงานที่กำหนดไว้ได้บรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด การวางแผนงานประชาสัมพันธ์ของ ส.ป.ศ. ก็เช่นเดียวกัน แต่จากการศึกษาพบว่า ส.ป.ศ. เองก็ไม่ได้มีการประเมินผลอย่างจริงจังเท่าใดนัก เมื่อกระบวนการปฏิบัติงานขาดตอนลงเช่นนี้ ก็ไม่อาจทราบได้ว่าผลการดำเนินงานได้ลุล่วงเช่นไร มีปัญหาอะไรที่ต้องมาปรับปรุงแก้ไขแผนงานอีกหรือไม่ ถือเป็นจุดอ่อนของแผนงานประชาสัมพันธ์ที่ทาง ส.ป.ศ. ต้องหาทางปรับปรุงแก้ไขต่อไป ดังที่ สุภาวดี จันทะดี ได้ให้สัมภาษณ์ถึงผลการประเมินผลของ ส.ป.ศ. ไว้ว่า

“สำหรับการประเมินผลเราทำน้อย เนื่องจากเรามีเวลาไม่พอ เจ้าหน้าที่ก็จำกัดทำบ้างเล็กน้อย เช่น เราทำสารสนเทศสำนักงานปฏิรูปการศึกษาแจ้งความเคลื่อนไหว ความคืบหน้าของเรา ส่งไปยังโรงเรียน ส่งไปยังคนที่สนใจทั้งหมด ครั้งละ 50,000 ฉบับ เราก็ให้เขา feed back มาเหมือนกัน ว่าเขาได้รับสื่ออะไรจากเราบ้าง ดีหรือไม่ ให้เขาประเมินเข้ามา แต่ก็ตอบกลับมาไม่มาก ส่งไป 50,000 ตอบกลับมาเป็นหลักร้อยเท่านั้นเอง”

(สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

4. สื่อมวลชนบางกลุ่มให้ความสำคัญในการเสนอข่าวด้านการศึกษาไม่เพียงพอ

ปัญหาในข้อนี้ มีความเกี่ยวข้องกับข้อ 3. อย่างเป็นนัยสำคัญ เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการใช้พื้นที่หรือเวลาของสื่อมวลชนมีราคาสูงมาก หน่วยงานหรือองค์กรใดที่ต้องการใช้ประโยชน์จากคุณสมบัติของสื่อมวลชนนั้น จะต้องรับภาระตรงนี้อย่างเลี่ยงไม่ได้ เหตุที่ค่าใช้จ่ายในการใช้พื้นที่ของสื่อมวลชนมีราคาสูงมากนั้น เนื่องจากการดำเนินงานของสื่อมวลชนในภาคธุรกิจนั้น เป็นการดำเนินงานในเชิงพาณิชย์ เป็นธุรกิจแสวงหาผลกำไร รายได้หลักของสื่อมวลชนเหล่านี้มาจากนายทุนใหญ่ผู้ซึ่งให้การสนับสนุนรายการ กลุ่มนายทุนเหล่านี้มีความต้องการจะแนะนำสินค้าและ/หรือ บริการไปสู่ผู้บริโภคโดยตรงคราวละมาก ๆ โฆษณาจึงเป็นเครื่องมือที่นายทุนกลุ่มนี้ใช้เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า และ/หรือ บริการ ไปสู่กลุ่มเป้า

หมาย สื่อมวลชนที่ดำเนินงานในเชิงพาณิชย์ต่างก็แข่งขันกันผลิตและนำเสนอรายการที่คิดว่าน่า จะดึงดูดผู้ชมให้มีความสนใจติดตามรับชมเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง หากรายการใดหรือ สถานีใดมีศักยภาพในการดึงดูดผู้ชมได้เป็นจำนวนมาก กลุ่มนายทุนก็จะให้ความสนใจลง โฆษณากับรายการหรือสถานีดังกล่าว จำนวนผู้รับสารจากสื่อมวลชน โดยทั่วไปแล้วจะวัดกันโดย ใช้ ดัชนีอันดับคะแนนความนิยม หรือที่มักจะเรียกกันว่า Rating มีหน่วยเป็นเปอร์เซ็นต์ ยิ่ง Rating มีสูงมากเท่าใด ก็หมายถึงรายการนั้นมีจำนวนผู้ชมมากเท่านั้น และก็หมายถึงค่าใช้จ่าย ในการใช้พื้นที่หรือเวลาในช่วงนั้นก็จะมีราคาสูงมากยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัวอีกด้วย หากช่วงเวลาใด ที่มีจำนวนผู้ชมน้อย Rating ก็ต่ำ ค่าใช้จ่ายในการใช้พื้นที่หรือเวลาตรงช่วงนั้นก็ลดลงหลั นกันลงมาตามตัวเลข Rating ที่ลดลง

เมื่อตัวเลข Rating กลายเป็นสิ่งสำคัญต่อรายได้ของสื่อมวลชน ทิศทางในการ นำเสนอของสื่อมวลชนจึงถูกเบี่ยงเบนจากเป้าหมายในการเป็นช่องทางการสื่อสารของประชาชน รับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของสังคม กลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มนายทุนที่แสวงหาผลกำไร ละเลยหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคม สื่อแต่ละประเภทต่างพยายามผลิตสารออกมานำเสนอ เพื่อดึงดูดผู้รับสารให้ได้มากที่สุด หากรายการใดหรือเนื้อหาใดที่ไม่อาจเรียก Rating เป็นจำนวน มาก ๆ ได้ ก็จะไม่ค่อยได้รับความสนใจจากสื่อเหล่านี้เท่าใดนัก นำเสียตายที่รายการที่มีศักยภาพ ในการดึงดูดความสนใจของผู้รับสารได้ดีนั้น ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นรายการที่กระตุ้นเข้าถึง สัญชาตขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ อาทิ รายการที่เน้นความบันเทิง ตื่นเต้นเร้าใจ รายการที่ นำเสนอแต่เรื่องอื้อฉาว ความขัดแย้ง ความเกลียด ความกลัว เป็นหลัก ส่วนรายการที่ให้สาระ ความรู้ ให้ประโยชน์อย่างแท้จริงนั้น กลับไม่ค่อยได้รับความสนใจจากสาธารณะเท่าใดนัก คงมี เพียงผู้รับสารจำนวนน้อยเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ให้ความสนใจ ซึ่งตัวเลขผู้รับสารจำนวนน้อย เหล่านี้ ไม่อาจเทียบได้กับจำนวนตัวเลขอันมากมายมหาศาลของคนกลุ่มใหญ่ซึ่งจะช่วยดึง Rating ของรายการให้พุ่งสูงขึ้น และอัตราค่าโฆษณาก็จะพุ่งสูงขึ้นตามไปด้วย แม้รายการ ดังกล่าวจะมีสาระประโยชน์ แต่ก็ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้รับสารได้ เนื่องจากแนวโน้ม ของผู้รับสารมักจะเลือกดูในสิ่งที่พวกเขา “ชอบดู” ไม่ได้เลือกดูในสิ่งที่ “ควรดู” รองศาสตราจารย์ วิชา อุดมฉันทน์ กล่าวว่า รายการโทรทัศน์ที่ดี ภาษาทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “ดีอย่างมีค่า” (merit good) เปรียบได้ดังการกินอาหารอย่างมีสติ หรือการดูแลสุขภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอ มิโยไครจะเฝ้าบอกเราว่าเป็นสิ่งจำเป็น แต่ประจักษ์พยานที่เห็นอยู่ทั่วไปก็คือ ผู้คนยังคงชอบกิน อาหารตามใจปากกันอยู่ ไม่ชอบออกกำลังกาย ไม่ไปตรวจสุขภาพประจำปี การลงทุนสำหรับสิ่ง ที่ “ดีอย่างมีค่า” จึงมักไม่เพียงพอเสมอ เมื่อการกระจายเสียงอยู่ภายใต้ระบบตลาด ผู้ชมต้องจ่าย เงินทุกครั้งที่ดูรายการ ความโน้มเอียงจะเกิดขึ้นเพราะผู้ชมจะเลือกซื้อรายการที่สนุกสนาน ดูได้ทั้ง ครอบครัว เหมือนการเลือกซื้ออาหารเข้าบ้าน ย่อมต้องเลือกชนิดที่อร่อยถูกปากคนทั้งบ้านไว้

ก่อน รายการประเภท "ดีอย่างมีค่า" มักถูกมองข้าม เพราะไม่ตื่นตื้นธำใจ ซ้ำแล้วยังอาจเสี่ยงในแง่ของความคุ้มค่า เช่น บางเรื่องพอชอบ แต่แม่ไม่ชอบ ลูก ๆ ดูบ้างไม่ดูบ้าง เป็นต้น (วิภา อุตมฉันท, 2544)

เมื่อปัญหาเรื่องของรสนิยมในการบริโภคสื่อของสาธารณชนส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตรายการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเช่นนี้ การที่ ส.ป.ศ. จะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อรณรงค์ด้านการปฏิรูปการศึกษาให้เข้าถึงจิตใจของประชาชนจำนวนมากนั้นจึงเป็นเรื่องท้าทายความสามารถอย่างยิ่ง เพราะนั่นไม่ใช่เป็นเพียงแค่ปัญหาด้านงบประมาณเท่านั้น แต่มันคือความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่าง แนวคิดสื่อเพื่อสาธารณะ กับแนวคิดระบบตลาดทุนนิยมกันเลยทีเดียว นอกจากนี้ ทาง ส.ป.ศ. ยังต้องประสบปัญหาในเรื่องของการทุจริตกันในกลุ่มสื่อมวลชนบางกลุ่มอีกด้วย หน่วยงานที่ตกเป็นจำเลยในกรณีนี้ สุภาวดี จันทะดี ผู้อำนวยการกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็น สำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้กล่าวในบทสัมภาษณ์ไว้ ว่า ทาง ส.ป.ศ. ได้ทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังรายการ "กรองสถานการณ์" ซึ่งเป็นรายการสนทนาหลังข่าวภาคค่ำ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นจำนวนมาก ด้วยหวังว่าจะใช้พื้นที่ของรายการนี้เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน และสร้างแนวร่วมเพื่อการปฏิรูปการศึกษาให้แพร่ขยายไปในวงกว้าง แต่ก็ต้องประสบปัญหาในเรื่องของค่าใช้จ่ายอีกเช่นเคย ทั้ง ๆ ที่ ช่อง 11 เป็นสถานีของรัฐบาล ซึ่งมีหน้าที่เป็นช่องทางในการกระจายข้อมูลข่าวสารและประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับประชาชนเป็นหลักอยู่แล้ว แต่เมื่อทาง ส.ป.ศ. ขอความร่วมมือใช้พื้นที่ของรายการในการเผยแพร่ข้อมูลกลับไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่สูงมาก เหตุที่ทาง ส.ป.ศ. ไม่สามารถเจรจาติดต่อกับทางสถานีได้โดยตรงนั้น เนื่องจาก รายการ "กรองสถานการณ์" เป็นรายการร่วมผลิตที่ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ได้ทำสัญญาร่วมกันบริษัทเอกชน ซึ่งเป็น Agency รับผิดชอบในการผลิต การที่จะติดต่อขอใช้พื้นที่ของรายการต้องติดต่อกับทาง Agency แต่เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถติดต่อโดยตรงทางช่อง 11 ได้ Agency เป็นบริษัทเอกชนย่อมต้องดำเนินการธุรกิจเพื่อผลกำไรเป็นสำคัญ ทางฝ่ายช่อง 11 เองก็มีปัญหาในเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยคุณสุภาวดี จันทะดีได้กล่าวถึงประเด็นปัญหา ดังนี้

"ในการขอความร่วมมือจากสื่อมวลชนนั้น ตอนวางแผนวางไว้อย่างหนึ่ง แต่พอปฏิบัติจริงกลับมีปัญหามาก คือสื่อนี้มันต้องซื้ออย่างเดียวเท่านั้นเอง ต้องใช้เงินหมดเลยขอความร่วมมือได้บ้าง แต่ก็จะได้แค่ว่า บอกว่าจะจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นที่นี้ละ ขอเชิญมาร่วมงานที่กรมประชาสัมพันธ์ แบบนี้ได้ วิทยุกรมประชาสัมพันธ์เปิดให้เรา แต่ก็แคบมากเลย แม้

ช่อง 11 เอง รายการกรองสถานการณ์ เราอยากจะทำประชาสัมพันธ์เรื่องนี้ อยากให้ชี้แจงกับประชาชนเรื่องนี้ เชื่อหรือไม่ พี่เพิ่งมาอยู่ตรงนี้ได้ก็เห็นว่ามันมีเรื่องของผลประโยชน์มาก ๆ เลย พี่ไม่รู้เหมือนกันว่าประเทศชาติมันเกิดอะไรขึ้น อย่างช่อง 11 นี้ เขาบอกว่า เขาจะเป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ให้รัฐบาล นั่นคือหลักการของเขา เขาเป็นหน่วยงานของรัฐ เขาทำเพื่อรัฐ เพื่อประโยชน์ของประชาชน แต่พอเราจะประชาสัมพันธ์ รู้สึกว่าจะมีเอกชนไป Take Over หรืออย่างไรก็ไม่รู้ คือไปซื้อช่อง 11 ไว้ รายการกรองสถานการณ์ ก่อนที่เราจะออกรายการเราต้องซื้อผ่านคนกลาง รายการกรองสถานการณ์หนึ่งครั้งเป็นเงิน 1 แสนกว่าบาท ต่อตอนเดียว แล้วยังต้องจ่ายค่าวิทยากร เขาก็รับเชิญอีก ค่าออกรายการพร้อมค่าพิธีกร ซึ่งเขาไปจ่ายให้พิธีกรเท่าไรไม่ทราบ แต่รวมทั้งหมดแล้วแสนกว่า พี่นี่เราก็มีคนของเราเคยทำงานอยู่ที่ช่อง 11 แนะนำว่าให้ใช้เงินได้โต๊ะ ช่อง 11 เขาจะรับทำต่อเมื่อเป็นประเด็นน่าสนใจ อยู่ในสถานการณ์ เขาสามารถออกให้เราฟรีได้เลยนะ ถามว่าเราจะให้เขาช่วยให้เราฟรีได้หรือไม่ ไม่ได้หรอก มันจะเป็นรายการเร่งด่วนหรือน่าสนใจต่อเมื่อมีเงินได้โต๊ะอย่างน้อย 30,000 บาท นั่นคือให้ข้าราชการ 30,000 บาท นี่คือข้อเท็จจริง แต่ถ้าไม่ให้ได้โต๊ะตรงนี้ เราก็ต้องเสียแสนหนึ่งให้กับ Agency ที่ไปซื้อเวลาจากช่อง 11 ไป พอพี่มาอยู่ตรงนี้ได้ก็รู้ว่ามันมีอย่างนี้ด้วย ซึ่งเราจะให้โต๊ะอย่างนั้นไม่ได้ ส.ป.ศ. เป็นหน่วยงานราชการ เราจ่ายเงินไปที่หมื่นก็บาท เราก็ต้องมีใบเสร็จ สามหมื่นเราก็ต้องมีใบเสร็จ แล้วพี่เองก็ไม่สนับสนุนให้เกิดสิ่งเหล่านั้น ในที่สุดพี่ก็เลยจำยอมต้องไปใช้ Agency ดังนั้น พี่ว่าช่อง 11 ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างแรง ในเรื่องไม่น่าให้มี Agency ที่นี้ลองมามองในแง่ช่อง 11 ถ้าไม่มี Agency เขาก็อยู่ไม่ได้ เพราะทางรัฐเขาก็ไม่ค่อยสนับสนุนเท่าไรหรอก มันเป็นเรื่องที่พูดยาก จะทำอย่างไรให้ราชการทำงานอย่างตรงไปตรงมา" (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

"ทางด้านสื่อสิ่งพิมพ์ อย่าง ไทยรัฐนี่ ถ้าจะลงคอลัมน์นี้ละ 2,600 บาท ติดต่อกับไทยรัฐเองแพงกว่านั้นอีก หรือไม่ก็เท่ากัน ฉะนั้น ติดต่อ Agency ถูกกว่าเยอะ ทุกช่องทางผ่าน Agency หมด หรือวิทยุ อ.ส.ม.ท.นี้ กำลังติดต่อกันก็ต้องติดต่อกับ Agency อีก Agency สามารถติดต่อให้ได้ทั้ง อ.ส.ม.ท. ส่วนกลางในกรุงเทพฯ และเครือข่ายของเขาอีก 8 สถานี สะดวกสำหรับเรา หากเราไปติดต่อเองจะติดต่อกับเฉพาะที่กรุงเทพฯ เท่านั้น ทางส่วนกรุงเทพฯ จะไม่ติดต่อให้เราในอีก 8 สถานี ซึ่งอีก 8 สถานีนั้นเราต้องไปติดต่อเอง ศรีสะเกษ ลำปาง ขอนแก่น สุราษฎร์ ต้องไปเอง แล้วเรามีกำลังเพียง 6 คน ทำงานสารพัด เราไม่มีปัญญาที่จะไปเอง เพราะฉะนั้นเราก็ต้องซื้อผ่าน Agency แล้ว Agency เหล่านี้ก็ผูกขาด เราถึงได้เห็นกฎหมายไอ้เรื่อง กกช. อะไรนั่น ทำไมมันถึงได้ยุ่งยาก ก็ผลประโยชน์มันมากมายมหาศาล แค่ 1 นาที หรือครึ่งนาที ต้องจ่ายเงินไม่รู้เท่าไร ช่องสื่อเมื่อไหร่ถึงจะมีมาเรียกร้องให้มาเป็นของประชาชน

ไอ้ขอความร่วมมือฟรี ๆ ก็มีอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีใครฟังเท่าไร เป็นรายการวิทยุ ซึ่งเป็นรายการที่คนไม่ค่อยสนใจฟังเท่าไร ที่ได้ฟรีก็คงเพราะเขายังมีช่องที่ยังขายไม่ได้ แล้วก็มีคนรู้จักติดต่อให้มันเป็นข้อจำกัดของเราด้วย ที่ไม่รู้ว่าสื่อไหนที่พอจะมีช่องว่าง เราก็ต้องใช้คนรู้จัก ขอความร่วมมือไปว่าฟรีได้ไหม เขาก็ดูแลให้ สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์เราจะให้ได้ฟรีต้องใช้ยุทธศาสตร์การแกล้งข่าว เพราะพอแกล้งข่าวแล้ว หนังสือพิมพ์เขาจะมีหน้าข่าวสายการศึกษาอยู่ พวกนี้เขาจะต้องพยายามหาข่าวการศึกษาไปลง ถ้าไม่มีข่าวหน้านี้ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อเรารู้แบบนี้แล้ว เราก็จะใช้วิธี เปิดแกล้งข่าว ขณะนี้เราเปิดทุกวันอังคาร พอประชุมเสร็จเราก็จะแกล้งข่าว นักข่าวก็จะมาทำข่าวเอาไปเขียน ตรงนี้เราไม่เสียเงินเลย เสียเงินแต่ค่าขนมน้อง ๆ นักข่าวเท่านั้นเอง แต่วิธีนี้ใช้ไม่ได้กับทุกสื่อ ทางโทรทัศน์เราก็มีแต่ UBC 8 ที่มาแล้วก็เอาไปทำรายการข่าวโทรทัศน์ให้ แต่โทรทัศน์ วิทยุ นี้ เขาไม่ค่อยสนใจการศึกษา เขาสนใจข่าวอาชญากรรม ข่าวการเมือง มันขายได้ ประชาชนสนใจ แม้แต่รายการสด เราจ่ายเงิน เขายังถามเลยว่า ประเด็นเป็นอย่างไร ถ้ามันไม่น่าสนใจเขาก็ไม่ยอมทำให้เราหกรอก Rating เขาต่ำ เขาก็ไม่ทำให้เรา” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเด็นปัญหาดังกล่าวค่อนข้างรุนแรง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับภารกิจในวงราชการซึ่งไม่ใช่ปัญหาเล็ก ๆ ที่จะปล่อยละเลยไปได้ง่าย ๆ อย่างไรก็ตาม ข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้นรุนแรงมาก การที่จะสรุปชี้ชัดลงไปโดยอ้างอิงบทสัมภาษณ์จากฝ่าย ส.ป.ศ. แต่เพียงฝ่ายเดียวนั้น อาจเป็นการด่วนสรุปข้างเดียว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการ สัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบทางฝ่ายช่อง 11 เพื่อความแน่ชัดในประเด็นดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้รับเกียรติจาก ศุภพร สาครบุตร ผู้รับผิดชอบการผลิตรายการ “กรอกร่องสถานี” ร่วมกับบริษัทเอกชน ได้ให้สัมภาษณ์ประเด็นดังกล่าวในวันอังคารที่ 4 มิถุนายน 2545 ไว้ดังนี้

“ช่อง 11 เป็นเจ้าของรายการกรอกร่องสถานี แต่เราให้บริษัทเอกชนเข้ามาร่วมผลิตโดยยึดหลักการที่เราได้ให้กรอบไว้ ไม่ใช่เพียง ส.ป.ศ. แห่งเดียว หน่วยงานอื่น ๆ เขาก็ติดต่อเข้ามา ทางด้านบริษัทเขาก็อาจจะแนะนำไปอย่างหนึ่ง บางทีเขาก็อาจจะบอกว่ามาจากหน่วยงานนี้ อยากจะมาขอเช่าเวลา ถ้าเข้ามาติดต่อที่นี่จะเจอหมดเลย แต่พอเขาติดต่อผ่านทางบริษัทที่ถือว่าเขา (บริษัท) เองก็ต้องหา Ad เพื่อจะมาลงตรงนี้ ตรงนี้ก็ต้องคุยว่าสิ่งที่เข้ามาจะต้องเกี่ยวข้องกับหลักการของเนื้อหา ดังนั้น ในเรื่องของกรอกร่องก็ต้องยึดกฎที่กรมประชาสัมพันธ์ให้ไว้ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว ต่อให้เป็น Agency ไหน ๆ ก็ไม่สามารถขอเข้ามาได้ ถ้ามีเงินแต่ไม่เป็นกลางก็ไม่สามารถเข้ามาได้” (ศุภพร สาครบุตร, สัมภาษณ์, วันที่ 4 มิถุนายน 2545)

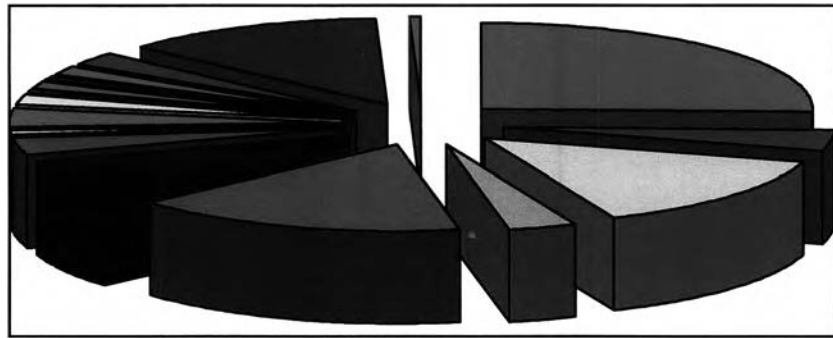
“ทางช่อง 11 ลงทุนด้าน Hardware ไว้เยอะ ค่าใช้จ่ายตรงส่วนอื่น ๆ ก็ผลักให้บริษัทรับผิดชอบไป ส่วนเขาจะไปหา Ad จากไหนได้มากเท่าไรก็เป็นเรื่องภายในบริษัท ทางช่อง 11 เพียงคุมด้านเนื้อหาของรายการเท่านั้น”

(ศุภพร สาครบุตร, สัมภาษณ์, วันที่ 4 มิถุนายน 2545)

จากคำให้สัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า เป็นการตอบแบบเลี่ยงประเด็น ในลักษณะแบ่งรับแบ่งสู้ โดยพยายามชี้แจงว่า นโยบายในการผลิตร่วมกันบริษัทเอกชนทางช่อง 11 มีขอบเขตหน้าที่รับผิดชอบในด้านของเนื้อหาที่นำเสนอเท่านั้น ส่วนหน้าที่ในการหาโฆษณามาสับสนุน การติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ต้องการเข้ามาใช้พื้นที่ของรายการ และการบริหารจัดการเงินในบริษัทถือเป็นปัญหาภายในบริษัท ทางช่อง 11 ไม่เกี่ยวข้องด้วย ในระหว่างการสัมภาษณ์ประเด็นนี้ ผู้วิจัยสามารถบันทึกเทปได้เพียงบางส่วน เนื่องจากศุภพร ได้ขอให้ผู้วิจัยปิดเทปบันทึกเสียง (off record) ข้อมูลที่ได้บันทึกไว้ใช้อ้างอิงจึงอาจไม่สมบูรณ์เต็มที่นัก

นอกจากศุภพรผู้รับผิดชอบในการควบคุมการผลิตรายการกรองสถานการณ์โดยตรงแล้ว ผู้วิจัยยังทราบว่ามีเจ้าหน้าที่อีกท่านหนึ่งที่มีอำนาจโดยตรงในการยื่นคำร้องขออนุมัติการใช้ช่วงเวลาของช่อง 11 ในการออกอากาศ และเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการเจรจาเช่าเวลาของทางสถานี ท่านผู้นั้นคือ ดวงพร สัจจาทิทัษ ห้วหน้าฝ่ายจัดรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแลผังรายการดูแลด้านเนื้อหาที่นำเสนอ รับผิดชอบด้านการยื่นเรื่องขออนุมัติพื้นที่ในการออกอากาศ และดูแลด้านค่าใช้จ่ายในการขอใช้ช่วงเวลาของทางสถานีอีกด้วย ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และได้รับผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ประเด็นในเรื่องของการคัดเลือกเนื้อหารายการที่ใช้ออกอากาศ จะขึ้นอยู่กับนโยบายที่ทางผู้บริหารกำหนดมา (ดูตารางสัดส่วนรายการ) และดูว่ารูปแบบและเนื้อหานั้นมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและช่วงเวลาในการนำเสนอหรือไม่ รายการเด็กก็เป็นรูปแบบหนึ่ง รายการเกษตรก็ต้องเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง สำหรับรายการกรองสถานการณ์เป็นการ

■ ข่าว 25.52%	■ สถานการณ์ปัจจุบัน 3.92 %	□ กีฬา 14.2 %
■ เศรษฐกิจ 3.38 %	■ ประชาสัมพันธ์ของรัฐ 16.34%	■ เพื่อการศึกษา 6.53%
■ เด็ก 3.31%	□ สตรี 0.84%	■ วัฒนธรรม,บันเทิง 3.65%
□ เกษตร 2.15%	■ วิทยาศาสตร์,เทคโนโลยี 0.54%	■ จริยธรรม 1.18%
■ สิ่งแวดล้อม 0.94%	■ ส่งเสริมอาชีพ 1.54%	■ การแพทย์,สาธารณสุข 2.63%
■ วามรู้ทั่วไป 12.68%	■ ท้องเที่ยว 0.64	

ร่วมผลิตกันระหว่างช่อง 11 กับบริษัทจินตนาการ ศุภพร กับทีมงานบริษัทจะเป็นผู้กำหนดประเด็นร่วมกัน ในกรณีที่ต้องการใช้พื้นที่ของรายการในการออกอากาศก็อาจนำประเด็นที่ต้องการนำเสนอไปปรึกษากับศุภพร เพื่อหารือถึงความเหมาะสม แล้วก็ต้องมีค่าใช้จ่ายบางส่วน แต่หากประเด็นนั้นกำลังเป็นที่สนใจอย่างมากก็อาจไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเลยก็ได้ โดยจะทำเรื่องเป็นการขอลัมภ์าณณ์เพื่อออกอากาศแทน สำหรับในกรณีที่มีรายการสำเร็จรูปอยู่แล้ว ต้องการใช้เวลา

ของช่อง 11 ในการออกอากาศก็สามารถทำได้ เนื่องจากช่อง 11 มีนโยบายเปิดให้ทางราชการหรือเอกชนได้ใช้เวลาในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อยู่แล้ว แต่ก็ต้องดูด้วยว่าเนื้อหาเหมาะสมกับทางนโยบายหรือไม่ และมีช่วงเวลาที่สามารถบรรจุลงได้หรือไม่ โดยสามารถติดต่อได้โดยตรงที่ ดวงพร ซึ่งมีอำนาจรับผิดชอบในการพิจารณาเสนอเรื่องผู้อำนวยการสถานีเพื่อขออนุมัติเวลาของทางสถานีให้ผู้เข้าได้ใช้ออกอากาศ ดวงพรจะตรวจสอบดูว่ามีเวลาที่สามารถจับลงได้หรือไม่ ส่วนมากแล้วจะเป็นเวลาของทางสถานีเอง ซึ่งทางสถานีเองจะกันเวลาบางส่วนไว้เพื่อการประชาสัมพันธ์ของรัฐหรือเพื่อออกอากาศสารคดี ก็จะเอาเวลาส่วนนี้มาให้เข้าได้ อย่างทุกวันนี้จะมีรายการสัมมนาทัศน์ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้หน่วยงาน หน่วยงานราชการสามารถมาออกอากาศในเชิงสัมมนา หรืออภิปราย ซึ่งตรงจุดนี้สามารถที่จะให้เข้าเวลาได้"

(ดวงพร สัจจาพิทักษ์, สัมภาษณ์, วันที่ 29 พฤษภาคม 2545)

"เรื่องของค่าใช้จ่ายในการเช่าเวลาของช่อง 11 ทางกรมประชาสัมพันธ์จะเป็นผู้กำหนดอัตราค่าใช้จ่ายทั้งหมด ซึ่งนโยบายด้านราคานี้ได้ใช้กันมานานแล้ว ขณะนี้กำลังมีการประชุมเพื่อพิจารณาปรับค่าใช้จ่ายใหม่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ความแตกต่างทางด้านราคาในการเช่าเวลาจะขึ้นอยู่กับช่วงเวลา โดยทางช่อง 11 จะแบ่งออกเป็น A B C โดยจะเปรียบเทียบกับฐานราคาของสถานีช่องอื่น ๆ อย่างลึ้มว่าช่อง 11 ไม่ใช่สถานีเพื่อการค้าศักยภาพในการผลิตของช่อง 11 ไม่สามารถเทียบกับช่องอื่น ๆ ได้ อัตราค่าใช้จ่ายด้านเวลาจึงไม่สามารถคิดให้เท่ากับช่องอื่น ๆ ได้ จำเป็นต้องลดราคาให้ถูกกว่าที่อื่น"

(ดวงพร สัจจาพิทักษ์, สัมภาษณ์, วันที่ 29 พฤษภาคม 2545)

อัตราค่าเช่าเวลา สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11

ระดับ	ภาคเช้า (05.00 – 12.00 น.)	ภาคค่ำ (จ.-พฤ. 12.00-24.00 น.) (ศ.-อา. 12.00-01.00 น.)
A (90,000.-/ 60 นาที)	-	20.00 – 22.00 น. (จ.-อา.)
B (60,000.-/ 60 นาที)	07.00 – 12.00 น. (ส.-อา.)	18.00 – 20.00 น. (จ.-ศ.) 12.00 – 20.00 น. (ส.-อา.) 22.00 – 23.00 น. (จ.-อา.)
C (35,000.-/ 60 นาที)	05.00 – 12.00 น. (จ.-ศ.) 05.00 – 07.00 น. (ส.-อา.)	12.00 – 18.00 น. (จ.-ศ.) 23.00 – 24.00 น. (จ.-พฤ.) 23.00 – 01.00 น. (ศ.-อา.)

"เรื่องของค่าเช่าเวลา ทั้งเอกชน ประชาชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ถ้ามีความต้องการเช่าเวลาก็ต้องจ่ายในอัตราเดียวกัน แม้แต่หน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานของรัฐเอง ต้องการใช้ก็ต้องจ่ายในอัตราเดียวกัน เนื่องจาก เดิมทีที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ขึ้นมาก็มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการศึกษา หากความรู้ ไม่มีโฆษณา ไม่ได้วางรากฐานสถานีว่าทำเพื่อธุรกิจ รายการส่วนใหญ่แล้วจะเป็นของรัฐ เอกชนส่วนมากแล้วจะไม่ค่อยสนใจช่อง 11 ราคาเช่าเวลา จึงอยู่ในอัตราที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับช่องอื่น ๆ ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องลดราคาหรือคิดราคาพิเศษอะไรเพราะมันถูกอยู่แล้ว อันที่จริงแล้วมันก็ยังไม่พอใช้ ปัจจุบันต้องทำเรื่องพิจารณาขอขึ้นค่าเช่าเวลาอีกด้วยซ้ำ แต่ในกรณีที่หน่วยงานราชการบางแห่งที่ต้องการใช้เวลาแต่ของงบประมาณมาได้น้อยไม่มีโฆษณาช่วย ใช้งบหลวงอย่างเดียวซึ่งก็ไม่พอ ทางสถานีก็อาจยื่นเรื่องเสนอขอลดราคาลงมาได้บ้างเป็นการช่วยเหลือทางหนึ่ง ดวงพรเสนอว่า หากเป็นอย่างนี้ก็ควรออกระเบียบใหม่ ให้หน่วยงานราชการมีสิทธิใช้ฟรีไปเลย แล้วงบการประชาสัมพันธ์ก็ให้เทมารวมอยู่ที่ช่อง 11 ที่เดียว ไม่ต้องกระจายไปตามหน่วยงานอื่น ๆ"

(ดวงพร สัจจาพิทักษ์, สัมภาษณ์, วันที่ 29 พฤษภาคม 2545)

"สำหรับรายการกรงสถานการณ์ จะดำเนินงานในลักษณะร่วมผลิตรายการกับบริษัทนารี อินโฟ จำกัด โดยทางช่อง 11 จะเป็นผู้ควบคุมดูแลเนื้อหา ประเด็นที่จะนำเสนอ และสนับสนุนด้านอุปกรณ์ ส่วนทางบริษัทจะรับผิดชอบด้านสนับสนุนผู้ดำเนินรายการที่มีความสามารถ (อดิศักดิ์ ศรีสม) จัดจ้างบุคคล วุฒิปริญญาตรี จำนวน 7 คน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในส่วนผลิตรายการ รวมถึงการสนับสนุนในการจัดสร้างฉาก"

(ดวงพร สัจจาพิทักษ์, สัมภาษณ์, วันที่ 29 พฤษภาคม 2545)

จากการสัมภาษณ์ดวงพร สัจจาพิทักษ์ หัวหน้าฝ่ายจัดรายการช่อง 11 ก็ได้ข้อมูลที่สำคัญกับบทสัมภาษณ์ของศุภพร นั่นคือ ทางช่อง 11 มีขอบเขตความรับผิดชอบด้านการควบคุมนโยบาย กรอบแนวคิดในการทำงาน ดูแลด้านประเด็นเนื้อหาที่นำเสนอ และคอยติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ส่วนทางด้านบริษัทเอกชน (นารี อินโฟ จำกัด) จะไปติดต่อหาลูกค้า หรือหาผู้สนับสนุนรายการที่ไหน อย่างไร เรียกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเป็นจำนวนเท่าไร ทางช่อง 11 ไม่ได้มีส่วนรู้เห็นด้วย โดยมองว่าเป็นปัญหาภายในบริษัท แต่มีประเด็นที่น่าสนใจอยู่จุดหนึ่ง นั่นคือเรื่องของกรงสถานการณ์ที่ใช้พื้นที่รายการกรงสถานการณ์ ซึ่งแม้จะเป็นรายการร่วมผลิตร่วมกับบริษัทเอกชน แต่การที่จะอนุมัติให้หน่วยงานที่มีความประสงค์ขอใช้พื้นที่ของรายการได้ออกอากาศนั้น หน้าที่ความรับผิดชอบควรจะเป็นของฝ่ายจัดรายการ ผู้ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการควบคุมดูแลด้านเนื้อหา ประเด็นที่นำเสนอ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

โดยอาจประสานงานกับส่วนผลิตรายการที่รับผิดชอบดูแลรายการกรองสถานการณ์เพื่อหาหรือด้านเนื้อหาขงรายการอีกครั้ง ไม่ใช่ปล่อยให้บริษัทเอกชนนำช่วงเวลาขงรายการดังกล่าวซึ่งเป็นรายการในความดูแลขงช่อง 11 โดยตรง ไปใช้แสวงผลกำไรโดยการเป็นธุระจัดการติดต่อหน่วยงาน โดยอ้างว่าจะดูแลด้านการดำเนินงานให้ แล้วทางหน่วยงานดังกล่าวต้องจ่ายผลตอบแทนแก่ทางบริษัท โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาตามขั้นตอนโดยตรง อีกทั้งทางผู้ที่เกี่ยวข้องในช่อง 11 ต่างก็ปฏิเสธความรู้เห็นในเรื่องนี้โดยโยนภาระทั้งหมดไปให้กับบริษัทเอกชนเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียว ประเด็นนี้จึงยังคงเป็นที่สงสัย และยังไม่สามารถสรุปลงไปได้อย่างชัดเจน แต่หากมีการทุจริตจริงดังที่สุภาวดีกล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ก็นับเป็นความเสียหายอย่างใหญ่หลวงขงทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 11 ที่ปล่อยให้ปลงละเลยให้เจ้าหน้าที่ราชการมีความประพฤติมิชอบเช่นนี้

อย่างไรก็ตาม ใช่ว่าสื่อมวลชนทุกแห่งจะมีปัญหาข้างต้นไปเสียหมด ยังมีสื่อมวลชนบางแห่งที่ทำหน้าที่ขงความเป็นสื่อมวลชนที่รับผิดชอบต่อผลประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง นอกจากนี้สื่อกระจายเสียงที่ทาง ส.ป.ศ. ได้เลือกใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารแล้ว สื่อหนังสือพิมพ์ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ ส.ป.ศ. กำหนดใช้เป็นช่องทางหลักในการส่งผ่านความคิด ข้อมูล ข่าวสารความเคลื่อนไหวไปสู่กลุ่มผู้รับสารเป้าหมาย โดยทาง ส.ป.ศ. ได้ติดต่อประสานงานกับหนังสือพิมพ์มติชนเพื่อขอความร่วมมือด้านการเสนอข่าว และให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่แนวคิดเรื่องการปฏิรูปการศึกษา มีการติดต่อขอใช้สถานที่ขงทางสำนักพิมพ์ในการจัดประชุมสัมมนาหลายครั้ง ซึ่งทางมติชนก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด ผู้วิจัยจึงได้ติดต่อสัมภาษณ์ สมหมาย ปาริฉัตต์ บรรณาธิการอาวุโส ขงหนังสือพิมพ์มติชน ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2545 เวลา 10.30 น. ในประเด็นเรื่องบทบาทขงสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสมหมายได้ให้ข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ดังนี้

"กระบวนการในการคัดเลือกข่าวการศึกษามานำเสนอในหนังสือพิมพ์ก็เหมือนกับข่าวในสายงานอื่น ๆ เราจะมีผู้สื่อข่าวแยกเฉพาะในแต่ละสายงาน ทางด้านการศึกษาเราก็มีผู้สื่อข่าวของเรา ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ในกรุงเทพฯ เราก็มีทั้งผู้สื่อข่าวที่ประจำอยู่กระทรวงศึกษาธิการ ตามทบวงมหาวิทยาลัย ผู้สื่อข่าวที่วิ่งไปตามที่มีงานประชุม มีงานสัมมนา มีความเคลื่อนไหวในด้านการศึกษา มีโต๊ะข่าว ผู้ช่วยหัวหน้าข่าว และมีผู้สื่อข่าวในทุกพื้นที่ ในต่างจังหวัดทุกจังหวัดจะครอบคลุมงานข่าวการศึกษาด้วย คนต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะรวบรวมความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษา ตั้งแต่ระดับพื้นที่ สถานศึกษา โรงเรียน จนมาถึงระดับนโยบายในกระทรวง แล้วส่งเข้ามาที่โต๊ะข่าว โต๊ะข่าวก็จะพิจารณาว่า ข่าวในที่จะนำเสนอในหน้า

การศึกษา ข่าวใดที่เป็นเรื่องที่มีผลกระทบสูง คนสนใจกว้างขวาง ก็ผลักดันขึ้นในหน้า 1 รวมทั้งบุคลากรอื่น ๆ ที่อาจไม่ได้อยู่ในแวดวงการศึกษาโดยตรง แต่เขาสนใจด้านการศึกษา เช่น นักการเมือง หรือ ผู้บริหารภาคเอกชน ผู้บริหารองค์กรต่าง ๆ ที่เขาสนใจ เราก็เปิดโอกาสให้คนเหล่านี้ได้ให้ข้อมูลด้านการศึกษา แล้วเราก็จะส่งผู้สื่อข่าวออกไปสัมภาษณ์ พบปะหาข้อมูล แล้วก็ส่งมาให้ที่โต๊ะการศึกษา โต๊ะการศึกษาก็ถอยกลับไปลงหน้าของตัวเรา ข่าวที่ระดับใหญ่กว่าในหน้าก็ดันขึ้นไปหน้า 1 นี่คือการแนะนำเสนอข่าว ไม่รวมเรื่องของการจัดพิมพ์ซึ่งเป็นเรื่องในทางเทคนิค” (สมหมาย ปาวิจจัตต์, สัมภาษณ์, วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2545)

“ในการทำข่าวการศึกษาก็มีการทำข่าวประเภทเจาะลึกด้วย เราทำมาโดยตลอด ขณะที่เราทำข่าวในด้านนโยบาย และทำข่าวที่มีความเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมในผู้ปฏิบัติงาน จนถึงระดับสถานศึกษา ภายใต้การปฏิบัติเช่นนี้ มีข่าวในเชิง In-depth อยู่เสมอ ๆ ของมติชนที่เป็นข่าวการศึกษา และได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมประจำปี ของมูลนิธิอิศรา-อัมรินทร์ ได้รับรางวัลมาหลายปีแล้ว ข่าวการศึกษาในอดีตที่จำได้ มีข่าวเรื่องพฤติกรรมของครูที่กระทำต่อนักเรียน เรื่องข่าวทุจริตอุปกรณ์การศึกษา มีข่าวเรื่องพระ ตอนหลังมีข่าวทุจริตคอมพิวเตอร์มืออยู่ยุคหนึ่งเลยที่เดียวที่มติชนมุ่งเรื่องข่าวการศึกษา” (สมหมาย ปาวิจจัตต์, สัมภาษณ์, วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2545)

ถึงแม้ทางสมหมายจะมีวิสัยทัศน์ในเรื่องของการปฏิรูปการศึกษาที่กว้างไกล อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานจริงนั้น ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนคนหนึ่งก็ยอมรับว่าประสบปัญหาในการดำเนินงานเช่นเดียวกับสื่อประเภทอื่น ๆ นั่นก็คือ วิธีการนำเสนอ ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า ปัญหาในเรื่องของการเผยแพร่แนวคิดทางการศึกษานั้น ส่วนหนึ่งอยู่ที่เนื้อหาเรื่องการศึกษาเป็นเรื่อง “น่าเบื่อ” “เข้าใจยาก” “ไม่ค่อยดึงดูดความสนใจ” ฯลฯ ยากที่จะให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายหันมาให้ความสนใจในเรื่องนี้อย่างจริงจัง ทางสำนักพิมพ์มติชนเองก็ประสบปัญหานี้เช่นเดียวกัน แต่สมหมายก็สามารถหาทางออกให้กับปัญหานี้ได้อย่างลงตัวทีเดียว

“ในกรณีที่ข่าวนั้นเป็นข่าวที่มีประโยชน์ แต่คนอ่านไม่ค่อยให้ความสนใจอ่านเท่าไรนั้นเราต้องแยกก่อนว่าคนอ่านที่อ่านนั้นเป็นคนอ่านกลุ่มไหน หากเป็นกลุ่มปัญญาชน คนมีการศึกษา เขาก็จะมองเห็นค่าของมัน วิธีการนำเสนอก็อาจไม่ต้องถึงกับหวือหวา มีสีสันมากจนเกินไป แต่ถ้าคนอ่านระดับทั่ว ๆ ไป วิธีการของเราคือทำความเข้าใจให้มันง่าย อันนี้เป็นหลักธรรมดาของคนทำงานหนังสือพิมพ์ และนักสื่อสารมวลชน คือทำความเข้าใจให้มันง่าย เรื่องไหนที่มันสลับซับซ้อน เป็นเรื่องเทคนิค นอกจากการนำเสนอข่าวแล้ว เรายังมีวิธีการนำเสนอในรูปแบบอื่น เช่น

รูปแบบของรายงาน บทวิเคราะห์ บทสัมภาษณ์ เอาข้อมูลรายละเอียดที่เห็นภาพรวมทั้งหมดนำเสนอประกอบกันไปกับการนำเสนอข่าว เขียนอธิบายอย่างง่าย ๆ เรื่องไหนที่เกี่ยวกับการดำเนินงานที่ต้องการให้เห็นความชัดเจนความเป็นรูปธรรม ก็ส่งผู้สื่อข่าวไปติดตามตามสถานศึกษาต่าง ๆ ว่าขณะนี้ดำเนินการไปอย่างไร ปฏิรูปการศึกษานั้น ปฏิรูปอย่างไร ปฏิรูปตรงไหน เราก็มีผู้สื่อข่าวทั้งระดับปกติ กับผู้สื่อข่าวระดับอาวุโสที่ผ่านงานมามาก ก็ได้ไปตามสถานศึกษา ไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ไปดูซิ ปฏิรูปการศึกษามีวิธีการทำอย่างไร ครูมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนอย่างไร หลักสูตรมีการปรับเปลี่ยนอย่างไร นักเรียนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา ได้รับความสนใจ ดูแลเอาใจใส่ มีการติดตาม วิเคราะห์ มีการส่งเสริมสนับสนุน ทำอย่างไรให้การเรียนการสอนทำให้เด็กมีความสุข เด็กกล้าแสดงออก เด็กศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เด็กไม่เครียด เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและการศึกษา มีความสำเร็จทางการศึกษามากขึ้น โฉมงามนั้นก็เป็นที่ที่สื่อมวลชนพยายามทำ เชื่อมโยงจากระดับนโยบายซึ่งเป็นนามธรรม ให้มองเห็นภาพกว้างเป็นรูปธรรม เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นั่นเป็นสิ่งที่เราทำ”

(สมหมาย ปาริจฉัตต์, สัมภาษณ์, วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2545)

“ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องของการปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งเป็นผลประโยชน์ของประชาชนโดยตรง แต่ในขอบเขตงานของ ส.ป.ศ. เน้นการปฏิรูปโครงสร้างซึ่งดูเหมือนว่าประชาชนจะไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าใดนัก คิดว่าไม่เกี่ยวกับตน เป็นเรื่องของราชการ เรื่องของโครงสร้างองค์กร เราต้องมีวิธีการนำเสนอให้ดูน่าสนใจ น่าติดตาม เราก็จะนำสิ่งที่ ส.ป.ศ. ศึกษา ซึ่งก็เป็นไปโนแนวทาง พ.ร.บ. การศึกษา 2542 พ.ร.บ. กำหนดกรอบไว้แล้วว่า ส.ป.ศ. มีหน้าที่ในการศึกษาเรื่องที่สำคัญ ๆ 3 หมวด ซึ่งหมวดที่เป็นที่วิจารณ์กันมากก็คือ หมวดโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ และโครงสร้างของการจัดการศึกษาทั้งหมดควรเป็นอย่างไร ก็ร่างออกมาเป็นพิมพ์เขียว เราก็นำเอาพิมพ์เขียวนั้นมารายงานให้ผู้อ่านรู้ แต่ไม่ได้หมายความว่าเราออก ส.ป.ศ. เสร็จแล้วเราถึงเอามารายงาน ในช่วงที่ ส.ป.ศ. ยกประเด็นขึ้นมาเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยน พูดคุย ประชาพิจารณ์ เราก็เข้าไปติดตามความเคลื่อนไหวต่าง ๆ มาเป็นลำดับ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารนำไปสู่การรับรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ ครู ข้าราชการพลเรือนในกระทรวงศึกษา ในทบวงมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูระดับต่าง ๆ รวมทั้งประชาชนที่เกี่ยวข้อง เราก็รายงานมาโดยตลอด จนกระทั่งเมื่อมีพิมพ์เขียวออกมาเสร็จ 10 เล่ม เราก็ได้เข้าไปร่วมรายงานการทำประชาพิจารณ์ ร่วมเวทีประชาพิจารณ์ รายงานบรรยากาศ และเนื้อหาในการทำประชาพิจารณ์ เอาเรื่องที่สำคัญ ๆ ดึงเนื้อหาออกมาเผยแพร่ ลงโครงสร้าง ลงตาราง ลงวิธีการปฏิบัติ ลงความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เหล่านี้ ลงบทวิเคราะห์ ให้ข้อคิดเห็นเสนอแนะจุดอ่อนจุดแข็งต่าง ๆ รวมทั้งร่วมเวทีในการวิพากษ์วิจารณ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงศึกษา ทบวง เรา่วมกระบวนการตรงนี้มาโดยตลอด นอกจากผู้สื่อข่าวที่เข้าไปรายงาน ความเคลื่อนไหว บรรยากาศการประชุมว่าเป็นอย่างไรแล้ว เรามีผู้บริหารระดับสูง ตั้งแต่ ประธานบริษัทลงมา ถึงบรรณาธิการ บรรณาธิการอาวุโส บรรณาธิการบริหาร เราเข้าไปร่วมกับ กระบวนการในการทำประชาพิจารณ์ แลกเปลี่ยนพูดคุย เพราะถือว่าการศึกษาคือหัวใจสำคัญ ของประเทศ มติชนเป็นหนังสือพิมพ์ที่ผู้มีการศึกษาอ่านจำนวนมาก และเป็นเจตนารมณ์ของเรา ที่จะใช้สื่อของเราเป็นการศึกษานอกระบบ นอกโรงเรียน รวมทั้งเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อ ยกกระดับภูมิปัญญาความรู้ของพี่น้องประชาชน ส่งเสริมให้เกิดการอ่านหนังสือมากขึ้น ให้มี ส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการศึกษาของประเทศมากขึ้น” (สมหมาย ปาริจฉัตต์, สัมภาษณ์, วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2545)

การที่สื่อมวลชนให้ความสำคัญต่อพันธะหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคม จะทำ ให้ประชาชนผู้รับสารได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องของการศึกษา ซึ่งเป็น สิ่งที่มีผลกระทบต่อเยาวชนของชาติมากที่สุด ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญ และเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปอย่างจริงจังแล้ว เยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ เป็นทรัพยากร บุคคลที่สำคัญอันจะช่วยผลักดันประเทศชาติให้มีความสามารถแข่งขันกับนานาประเทศนั้นก็คง จะต้องติดอยู่กับระบบเดิม ๆ ไม่สามารถก้าวข้ามกำแพงแห่งขีดความสามารถไปได้ ในฐานะที่ สื่อมวลชนเป็นพื้นที่สาธารณะ ไม่เพียงทำหน้าที่เป็น “ผู้ส่งสาร” เท่านั้น แต่ยังต้องเป็น “ผู้ให้บริการข้อมูลข่าวสาร” ที่ดีอีกด้วย วิธีการนำเสนอถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสื่อสาร การจะส่งสาร “อะไร” ยังไม่สำคัญเท่ากับจะส่ง “อย่างไร” ทำอย่างไรจึงจะย่อยข้อมูลข่าวสาร ยาก ๆ ให้อยู่ในรูปที่เข้าใจง่าย ทำอย่างไรที่จะเปลี่ยนเรื่องราวที่ดูน่าเบื่อให้สามารถดึงดูด ความสนใจของประชาชนได้โดยยังคงไว้ซึ่งสาระประโยชน์ครบถ้วน ไม่บิดเบือนความจริง สิ่งเหล่านี้ถือเป็นภาระหน้าที่ของนักสื่อสารมวลชนที่ดีพึงพิจารณาปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้ สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่สาธารณะที่เอื้อประโยชน์ให้แก่สาธารณชนโดยแท้จริง

5. การแทรกแซงและความขัดแย้งทางการเมือง

ประเด็นสุดท้ายที่เป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จ อย่างที่ควรนั้น จากกรณีวิจัยพบว่า ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำแผนงาน ปฏิรูปการศึกษา ก็ได้มีปัญหาการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง และปัญหาความขัดแย้งทาง การเมืองที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการศึกษาด้วย เนื่องจาก การปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง การปฏิรูปโครงสร้าง ระบบอำนาจการบริหารงานของสถาบันการศึกษานั้น ได้มีการ เปลี่ยนแนวคิดจากเดิม ที่เป็นโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ (Centralize) อำนาจในการตัดสินใจ

ทั้งหมดไปอยู่ที่กระทรวงศึกษาธิการ เปลี่ยนเป็นการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ (Decentralize) ในรูปแบบคณะกรรมการ มีการเชิญตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงตัวแทนสมาชิกของชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลการจัดการศึกษาในท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิตของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ตรงจุดนี้เองที่กลายมาเป็นปมของความขัดแย้งทางการเมือง เนื่องจากการบริหารในระบบเดิมนั้น อำนาจขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของกระทรวงศึกษาธิการเพียงแห่งเดียว ที่มีอำนาจชี้ขาดในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งหมายถึงสถาบันการศึกษาทั่วประเทศจะต้องขึ้นอยู่กับมติของกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อเกิดการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารซึ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่พื้นที่การศึกษา มีการบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการ มีอำนาจการตัดสินใจมากขึ้น มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายมากยิ่งขึ้น อำนาจซึ่งแต่เดิมอยู่ที่กระทรวงศึกษาธิการเพียงแห่งเดียวก็จะถูกกระจายออกไปสู่ระดับชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งนั่นหมายความว่า อำนาจของกระทรวงศึกษาจะต้องถูกตัดทอนลงไป เดิมทีเคยมีอำนาจสั่งการ สถาบันการศึกษา ครู อาจารย์ ทั่วประเทศ ก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากการดำเนินงานดังกล่าวต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบของคณะกรรมการสถาบันการศึกษาในแต่ละแห่งเสียก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้ การปฏิรูปโครงสร้างดังกล่าวย่อมต้องส่งผลกระทบต่อฐานอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการอย่างเห็นได้ชัด ทาง ส.ป.ศ. ก็ต้องการเร่งผลักดันนโยบายการปฏิรูปโครงสร้างให้สำเร็จโดยเร็วเนื่องจากเห็นว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์สูงสุดในขณะที่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเดิมก็ไม่ต้องการที่จะสูญเสียอำนาจที่เคยมีไป จึงพยายามที่จะชะลอการตัดสินใจร่างแผนงานดังกล่าว และพยายามดึงเรื่องให้ช้าลง จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้กลายเป็นความขัดแย้งระหว่าง 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ กลุ่ม ส.ป.ศ. ผู้ซึ่งรับผิดชอบในด้านการวางแผนงานการบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ การจัดโครงสร้างการบริหารงานส่วนกลาง การกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา อีกกลุ่มคือ กลุ่มของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างการบริหารงานส่วนกลาง และการกระจายอำนาจ โดยมีนาย นายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นแกนนำ มีสื่อมวลชน นักวิชาการ นักการศึกษา และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้แสดงความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าวไว้อย่างแพร่หลายเนื่องจาก แนวคิดด้านการปฏิรูปการศึกษาถูกเปลี่ยนไปเป็นเครื่องมือในการช่วงชิงอำนาจแห่งเกมการเมือง

จากความขัดแย้งในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกปัญหาที่ขี้นมาเป็นหัวข้อหนึ่งในการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทำการค้นคว้าด้านเอกสาร และบทสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อความบทสัมภาษณ์ และอ้างอิงจากเอกสารต่าง ๆ ไว้ในงานวิจัยเล่มนี้

สุภาวดี จันทะดี ผู้อำนวยการกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นได้ให้สัมภาษณ์ในวันเสาร์ที่ 16 มีนาคม 2545 เวลา 11.00 น. ในประเด็นการแทรกแซงของอำนาจทางการเมืองไว้ดังนี้

“พ.ร.บ. ฉบับนี้ก็พูดถึงการปฏิรูปการศึกษาไว้หลายส่วน แต่ส่วนของสำนักงานปฏิรูปการศึกษาให้ทำในเรื่องของโครงสร้าง ในเรื่องของระบบบริหารการศึกษา ในเรื่องโครงสร้างการจัดองค์กร ในเรื่องปฏิรูประบบครู อาจารย์ ซึ่งก็คือบุคลากรทางด้านการศึกษา นั่นเอง แล้วก็ในเรื่องระบบงบประมาณทางการศึกษา ส่วนในเรื่องปฏิรูปการเรียนรู้ เรื่องหลักสูตร ก็เป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการนำไปจัดทำร่วมกันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ส.ก.ศ.) นี่คือการเป็นมา นโยบายหลักก็จะเน้นการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นว่าเวลาเราเสนอการจัดโครงสร้าง เราจะเสนอในรูปแบบของคณะกรรมการตั้งแต่ในระดับกระทรวง แล้วก็ในระดับของสำนักงาน เมื่อก่อนจะเรียกว่า กรม หากเป็น กรม อำนาจตัดสินใจจะอยู่ที่อธิบดีเพียงคนเดียว เช่น ถ้าอธิบดีต้องการให้โรงเรียนปลูกกล้วยน้ำว้า ทุกโรงเรียนก็ต้องน้ำว้าทั้งหมด หรือถ้าอธิบดีคนใดเห็นว่าศาสนาสำคัญเหลือเกิน เราควรจะตั้งศาลพระภูมิหน้าโรงเรียน ทุกโรงเรียนก็ตั้งศาลพระภูมิทั้งหมด ซึ่งก็มีข่าวอยู่พักหนึ่ง ที่ภาคใต้เกิดปัญหาทันที เนื่องจากเขาเป็นอิสลามเสียส่วนใหญ่ นี่คือการไม่สอดคล้องของการทำงานโดยที่เบื่องบนสั่ง จริง ๆ แล้วมันควรจะเกิดจากข้างล่าง ท้องถิ่นเขาจำเป็นอะไร ต้องการอะไร หรือแม้แต่การตีเด็ก สั่งว่าห้ามใช้ไม้เรียว ซึ่งจริง ๆ แล้ว กับเรื่องแค่นี้ ให้รัฐมนตรีมาสั่ง ได้ยินแล้วเศร้าใจ การศึกษาของประเทศ จริง ๆ แล้วถ้าอำนาจการตัดสินใจมันอยู่ที่โรงเรียน แล้วให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ให้ผู้ปกครองเข้ามา ผู้อำนวยการโรงเรียนอาจจะเชิญชาวบ้านพูดคุยกันตลอดเวลา ว่ามีปัญหาหนักใจเรื่องเด็กเกเร โดดเรียน ไม่ค่อยทำการบ้าน เรามาช่วยกันแก้จะแก้ได้อย่างไรดี ถ้าประชาชนเขาเห็นว่า ถ้าเมื่อไหร่ลูกไม่ทำก็บอกด้วยนะ ไม่ทำ 3 หน ตีได้เลยนะ ถ้ามันเกิดขึ้นจากความต้องการ การร่วมคิด ร่วมกันทำในชุมชนนั้น ปัญหาเรื่องการตีเด็กมันก็ไม่เกิดหรอก ถ้าเขายอมให้ตี หรือถ้าเขาไม่ยอมให้ตี เขาได้ร่วมกันคิดแล้วว่ามันเป็นปัญหาของโรงเรียน ปัญหาของเด็ก ปัญหาของครู เราจะช่วยกันแก้อย่างไร ถ้ามีการร่วมคิดร่วมทำกันอยู่ในโรงเรียน ในชุมชน มันก็จะสอดคล้องไปเอง แต่ทุกวันนี้ผู้ปฏิบัติบางคนก็อยากทำ แต่ก็ไม่รู้ว่าจะหาหนทางจะเอาด้วยไหม ในที่สุดมันก็ไม่สอดคล้อง เพราะฉะนั้น สิ่งที่สำนักงานปฏิรูปเสนอในเรื่องของโครงสร้างก็คือ เรื่องการมีส่วนร่วม เราจะมีการคณะกรรมการตั้งแต่ระดับกระทรวง กรมซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงาน เนื่องจากหากยังเป็นกรมอยู่ก็จะเป็นอธิบดีคนเดียว แล้วก็ในส่วนท้องถิ่นก็มีเขตพื้นที่ ซึ่งก็ไม่ใช่ส่วนท้องถิ่นหรอก จริง ๆ แล้วมันก็เป็นหน่วยงานส่วนกลางนั่นเองแต่จะให้ทำงานในลักษณะคณะกรรมการเหมือนกัน รับนโยบายจากกระทรวง แต่ในทาง

ปฏิบัติแล้วกระทรวงจะไม่เข้าไปก้าวก่าย นั่นเป็นสิ่งที่วาดฝัน แล้วในระดับโรงเรียนก็มีคณะกรรมการ ซึ่งในคณะกรรมการนี้ มีผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นเลขาธิการ มีผู้แทนครู มีผู้แทนศิษย์เก่า แล้วก็มีองค์กรชุมชน มีผู้แทนผู้ปกครอง” (สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

“ปัญหาหลักสำคัญที่ทำให้การปฏิรูปการศึกษาไม่ประสบความสำเร็จเสียที คือ นักการเมือง อำนาจทางการเมือง ตอนนี้อีกที่ทราบกันดีว่า พรรคไทยรักไทย มีเสียงค่อนข้างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในสภา นายเองเข้ามาก็ประกาศว่าจะสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา สนับสนุนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แต่ในขณะที่เดียวกันพอมาดำเนินงานแล้ว แรก ๆ ดูเหมือนว่าท่านสนใจ หมอเกษมก็ดีมาก แต่ในที่สุดท่านก็มีแรงกดดันต้องออกไป นายก็เคยเชิญสำนักงานปฏิรูปไปพูดอะไรหลายหน แต่ดูเหมือนพวกเราไม่ค่อยแน่ใจว่าท่านเข้าใจงานหรือไม่ หรือท่านยังติดประเด็นว่ามันต้องใช้เงินมาก จริง ๆ มันไม่ได้ใช้เงินมากมายอะไรนัก ที่จะใช้เงินมากที่สุดก็คือเรื่องการศึกษาฟรี 12 ปี ซึ่งก็ไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปอย่างสิ้นเชิง มันเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญด้วย แต่ในเรื่องการเปลี่ยนโครงสร้างอะไรนี้มันใช้เงินไม่มากนัก แต่นายก็ยังสงสัยในข้อเสนอของเราว่ามันจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็เลยดูเหมือนว่าจะส่ง นายสุวิทย์ รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการมาให้ชะลอมากกว่าสิ่งใดที่พูดออกไปดูจะค้านหมดทุกเรื่อง จนกระทั่งมันไม่เดิน กฎหมายก็กองเอาไว้อยู่ ตอนนี้ได้ท่านpongพลมาเพื่อที่จะผลักดันกฎหมายให้เคลื่อน ตอนนั้นก็มีความหวังหน่อย ๆ ว่ามันจะเคลื่อน แต่จะทันหรือไม่เราก็ไม่รู้ ภาพของพรรคไทยรักไทยที่ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปนั้น เน้นไปในการปฏิรูประบบราชการ ไม่ใช่ปฏิรูประบบการศึกษา คือเปลี่ยน 20 กระทรวง ให้ทันใน 1 ตุลาคม แต่กลับมีข้ออ้างว่า การปฏิรูปการศึกษาต้องยืดไปอีก 2 ปีเพราะเปลี่ยนไม่ทัน แค่เปลี่ยนโครงสร้างกระทรวงเดียวกลับไม่ทัน ทุกคนงงมาก แล้วไม่รู้ว่าจะรัฐบาลจะตอบคำถามอย่างไรว่า 20 กระทรวงต้องทำให้ทันใน 1 ตุลาคม แต่กระทรวงการศึกษากระทรวงเดียวอ้างว่าไม่ทันต้องยืดออกไป พยายามเหตุผลที่เขาชี้แจงไม่ได้เลยเวลาอ่านในสื่อว่าเพราะอะไร พวกเราเคยมาคุยกันในวงในว่าเป็นได้หรือไม่ว่ารัฐบาลไม่มีเงินแล้วก็เลยยังไม่อยากทำตรงนี้ ไม่มีทั้งเงินและเวลาที่จะทำตรงนี้ เพราะงานการศึกษานี้ มันมีผลกระทบเข้ามาอย่างน้อย ๆ อีก 10 ปีถึงจะเห็นผล บางเรื่องอาจจะ 5 ปีเห็นผล เป็นเรื่องระยะยาว ในขณะที่เดียวกันนโยบายที่พรรคไทยรักไทยทำอยู่นี้ เป็นนโยบายประชานิยม เช่น 30 บาทรักษาทุกโรค เห็นผลทันที กองทุนหมู่บ้านประชาชนเห็นผลทันที และเป็นผลกระทบในแง่กำลังซื้อว่าเป็นการทุ่มเงินไปให้เกิดกำลังซื้อในฐานล่างซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจชั้น พื้นฐานของประเทศ มันได้ผลเร็วกว่าการศึกษา มันเป็นเรื่องอภิปทของการศึกษาที่บังเอิญมาปฏิรูปในช่วงเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และก็มีความโชคร้ายที่เป็นการเปลี่ยนรัฐบาลพอดีด้วย รัฐบาลเองก็ไม่ได้มีความสนใจมาตั้งแต่แรก

ที่ประกาศว่าจะปฏิรูปนั้นก็คงจะทำตามสโลแกนเท่านั้นเอง แล้วยังมีปัญหาในเรื่องของการกระจายอำนาจบริหารในหมู่ข้าราชการอีกด้วย ตอนนี้ นายสุวิทย์ รัฐมนตรีก็เลยคบกับข้าราชการระดับสูงที่สูญเสียอำนาจจุดว่าจะโจมตีเราอย่างไร คืองานทางด้านสังคมศาสตร์มันไม่ได้เหมือนงานทางด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งมีปัจจัยที่ตายตัวอยู่ แต่งานด้านสังคมศาสตร์มันดันได้ตลอด ดังนั้น ถ้าคิดจะไม่ทำอะไรอย่างมันก็อ้างได้ตลอด เพียงแต่ว่า มันต้องทำก่อน เมื่อเกิดปัญหาก็ค่อยแก้ไข ไม่ใช่พอจะไม่ทำแล้วสิ่งที่เราเอาไปกองไว้ตรงหน้าเขาก็ดีได้ตลอดถ้าจะไม่ทำ แต่ถ้าคิดจะทำก็ลองทำดู”

(สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

“สำหรับเรื่องของการสูญเสียอำนาจนั้น คิดง่าย ๆ กรมต่าง ๆ เดิมมี 14 กรม จะถูกยุบเหลือเพียง 4 กรม จุดหลักใหญ่ที่สุดก็คืออำนาจการตัดสินใจต่อไปนี้จากข้อเสนอของเรา นั้น ทางกระทรวงจะกำหนดด้านนโยบาย ส่วนเขตพื้นที่จะทำในเรื่องของการปฏิบัติ ดังนั้นการที่เขาจะไปสั่ง เช่น การซื้อคอมพิวเตอร์ จะสั่งให้ซื้อของบริษัทนั้น บริษัทนี้ อย่างไรก็ตามเป็นทางการ ไม่มีลายลักษณ์อักษรนี้ทำไม่ได้แล้ว ข้าราชการสั่งไม่ได้แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจาว่าให้เขตพื้นที่ซื้อคอมพิวเตอร์ของบริษัทนั้นบริษัทนี้ เพราะถึงสั่งเขตพื้นที่ก็ทำไม่ได้ เนื่องจากเขตพื้นที่มีคณะกรรมการเหมือนกัน มีคณะกรรมการตั้งที่คนกันละที่จะต้องไปสั่งเขา มันทำให้ยากขึ้น เขาอาจจะสั่งได้แค่บางคน ซึ่งก็เป็นการทำให้ยุ่งยากขึ้นไปอีก เป็นการสูญเสียอำนาจไปอย่างเห็นได้ชัด ดูเหมือนว่าเรื่องของอำนาจทางการเมืองจะเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้การปฏิรูปการศึกษาไม่เห็นผล ได้ข่าวมาว่านายสุวิทย์เองก็ไม่ชอบรูปแบบคณะกรรมการด้วย”

(สุภาวดี จันทะดี, สัมภาษณ์, วันที่ 16 มีนาคม 2545)

สมหมาย ปาวิจจัตต์ บรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์มติชน ก็ได้แสดงทรรศนะในประเด็นดังกล่าวไว้ในทิศทางที่สอดคล้องกันดังนี้

“ในประเด็นเรื่องอำนาจทางการเมือง มองว่ามีการใช้อำนาจทางการเมืองเข้าแทรกแซงเรื่องการศึกษาอย่างชัดเจน เพราะอย่างน้อยที่สุด มันเป็นภาพลักษณ์ทางการเมืองหากดำเนินการได้สำเร็จ ถ้าทำไม่สำเร็จหรือติดขัด มีปัญหาต่าง ๆ มันก็เสียหาย เพราะได้แถลงนโยบายไว้แล้ว อีกอย่างหนึ่งการปฏิรูปการศึกษาหรืออะไรก็ตามแต่มันต้องใช้ค่าใช้จ่ายรัฐบาลนี้ก็หวังว่างานนี้จะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง เงินทองก็ไม่ค่อยมี ก็เลยไม่แน่ใจ นโยบายอันนี้ก็เห็นภาพไม่ชัดถึงผลของมัน ไม่เหมือน 30 บาทรักษาทุกโรค เหมือนพักชำระหนี้ เรื่องธนาคารคนจน ซึ่งเหล่านี้มันเห็นภาพเป็นรูปธรรม แต่เรื่องการศึกษาเป็นเรื่องระยะยาว ทำให้รัฐบาลเกิด

ความไม่แน่ใจ กลัวว่าจะมีปัญหา ทำอะไรไม่ได้เต็มที่ กระทบกระเทือนถึงเงินทอง ก็เลยสั่งสนอิมครีမ်พุดไม้ขีด นอกจากนี้ยังมีเรื่องผลประโยชน์ทางการเมือง เกี่ยวกับอำนาจ ถ้าผู้บริหารระดับสูงฝ่ายการเมืองมีอำนาจในการควบคุมดูแล สั่งการ บังคับบัญชา เหตุผลด้านหนึ่งบอกว่า เพราะนักการเมือง รัฐมนตรี ต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ที่เลือกตั้งเขาเข้ามา หากเกิดความเสียหาย ต้องตอบพ่อแม่พี่น้องประชาชนได้ อันนี้ก็เป็นเหตุผลที่ควรแก่การรับฟัง แต่อีกเหตุผลหนึ่ง ที่ทุกคนได้รับบทเรียนมาตลอด การที่ฝ่ายการเมือง ฝ่ายข้าราชการประจำระดับสูงมีอำนาจรวมศูนย์อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ พวกนี้จะลงไปใช้อำนาจทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนการแต่งตั้งโยกย้าย การซื้อขายตำแหน่ง การเอาครูบาอาจารย์เป็นหัวคะแนนสร้างฐานเสียง การสั่งซื้ออุปกรณ์ ครุภัณฑ์ เหล่านี้มันเกิดขึ้นมาตลอดเป็นวัฏจักรแห่งความเลวร้าย หากมีการกระจายอำนาจไปสู่พื้นที่การศึกษา อย่างน้อยที่สุดก็มีคณะกรรมการคอยทำหน้าที่เป็นหูเป็นตา ติดตามดูแลความเคลื่อนไหว เจตนาของการมีคณะกรรมการคือให้มีการระดมความคิดเห็นร่วมในการจัดการศึกษา ให้สัมพันธ์กับความเป็นจริงในพื้นที่ ส่วนเรื่องการบริหารงานบุคคล การจัดซื้อจัดจ้างนั้นก็เพียงแต่รับทราบว่ามีอะไรเกิดขึ้นเท่านั้นเพื่อป้องกันไม่ให้มีการกระทำโดยคนเพียงคนเดียว เมื่อเป็นเช่นนี้ก็หมายความว่า อำนาจของระดับบนก็จะถูกลดทอนลงด้วยจึงเกิดความขัดแย้งกัน” (สมหมาย ปาริจฉัตต์, สัมภาษณ์, วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2545)

นอกจากนี้ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ คณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับทิศทางของการปฏิรูปการศึกษาไว้ในนิตยสาร “สารคดี” ปีที่ 18 ฉบับที่ 205 เดือนมีนาคม พ.ศ.2545 มีใจความดังต่อไปนี้

“พระราชบัญญัติการศึกษาฯ มีแนวคิดใหม่ที่ว่า กระทรวงศึกษาธิการจะไม่ใช่กระทรวงบังคับบัญชา แต่จะเป็นกระทรวงที่สนับสนุน ส่งเสริม กำกับดูแล ไม่ใช่ Control แต่ supervise ส่วนกลางคือกระทรวงไม่มีหน้าที่บังคับบัญชา จะมีแต่สำนักงานคณะกรรมการต่าง ๆ ที่จะดูแลในเชิงนโยบายและคอยประสานงาน แต่อำนาจการจัดการจะไปอยู่ที่เขตพื้นที่การศึกษา เขตพื้นที่ฯ จะบริหารโรงเรียน บริหารเงินทอง บริหารบุคคลในระดับพื้นที่ลงไป เทียบคล้าย ๆ จังหวัด แต่เป็นจังหวัดทางการศึกษา โดยในเขตพื้นที่ฯ จะมีผู้อำนวยการเขตพื้นที่ฯ มีกรรมการเขตพื้นที่ฯ จากเขตพื้นที่ฯ ก็ลงไปสู่โรงเรียนเลย โรงเรียนก็มีอำนาจขึ้นมาส่วนหนึ่ง คือมีกรรมการบริหารสถานศึกษา เรียกว่า ว่าเป็นเรื่องของกรรมการตลอด ปัญหาสำคัญมีสองประการ ประการแรกคือ อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและหน่วยงานที่กระจายออกไป อีกประการหนึ่งคือ จำนวน เพราะเกี่ยวพันกับคนที่เข้าสู่ตำแหน่งด้วย”

(ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์, นิตยสาร “สารคดี” ปีที่ 18 ฉบับที่ 205 เดือนมีนาคม พ.ศ.2545)

"แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา ไม่ต้องการให้รัฐมนตรีมีอำนาจมาก เพราะถ้ามีอำนาจมากก็จะเข้าไปจัดการหมด แต่ต้องการให้การศึกษาเป็นเรื่องของการกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่น มีคณะกรรมการระดับพื้นที่คอยดูแล แต่ถึงตอนนี้ก็ยังมีกรณีเรื่องเขตพื้นที่การศึกษาว่าจะเอาอย่างไร ทางด้าน ส.ป.ศ. เข้าไปสำรวจแล้วก็บอกว่า ต้องแบ่งเขตพื้นที่ใหม่ ไม่ใช่ตามจังหวัด ไม่ใช่ตามอำเภอ ให้จัดใหม่เป็นเขตพื้นที่ทางการศึกษา เป็นจังหวัดการศึกษาของตัวเอง ฉะนั้น ระหว่างที่สำนักงานปฏิรูปการศึกษากำลังร่างรายละเอียด จะเห็นได้ชัดว่ามีข้อโต้แย้ง ถกเถียงกันมาตลอด อย่างเรื่องการประเมินภาพภายนอกภายในของสถานศึกษา ก็มีข้อโต้แย้งตลอดมาว่ากรรมการประเมินควรจะเป็นใคร มีจำนวนมากน้อยแค่ไหน ต่อมาก็มีการเรียกร้องให้บริษัทจากข้างนอกมาประเมิน ไม่ยอมให้ข้าราชการด้วยกันเป็นผู้ประเมิน แต่ไม่ทันไรศึกษานิเทศก์ก็ออกมาวิพากษ์ว่าบริษัทเหล่านี้ไปเอาข้าราชการที่เกษียณอายุมาทำงาน มันก็กลับไปสู่จุดเดิมอีก จะเห็นได้ว่า ประเด็นของการปฏิรูปการศึกษามีข้อโต้แย้งกันมาเสมอ"

(ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์, นิตยสาร "สารคดี" ปีที่ 18 ฉบับที่ 205 เดือนมีนาคม พ.ศ.2545)

"ตัวผมเองค่อนข้างเชื่อว่า ท่านนายกฯ ทักษิณ อาจจะยังไม่ค่อยแน่ใจหรือเห็นด้วยที่เดียวกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาอย่างที่ว่า เพราะขั้นตอนที่ผ่านมาเป็นของพรรคประชาธิปัตย์ และนายกฯ ชวนก็ดูจะเห็นชอบ เพราะท่านก็ให้นักวิชาการทั้งหลายดำเนินการไปตามแนวทางที่วางไว้ได้ กระทั่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ผ่านสภา แต่พอเลือกตั้งใหม่ เปลี่ยนนายกฯ มาเป็นท่านนายกฯ ทักษิณ ก็เห็นว่าเรื่องมันไม่เดินหน้าเท่าไร จะเห็นได้ชัดในคราวที่ท่านนายกฯ ทักษิณ ตั้งหม่อมเกษม วัฒนชัย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ หม่อมเกษม มีแนวคิดเดียวกับสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ท่านก็ผลักดันเรื่องนี้ต่อ แต่ก็เห็นได้ชัดว่าท่านผลักดันแล้วมันไม่ผ่าน และในที่สุดเข้า ครม. แล้วก็ไม่ผ่าน ผมเชื่อว่าที่หม่อมเกษมลาออกก็เพราะมีความขัดแย้งทางความคิดในวิธีปฏิบัติ แล้วพอมาถึงช่วงที่ท่านนายกฯ ทักษิณมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาฯ เอง ท่านก็ไม่ผลักดันมาก ปล่อยให้เรื่องเดินไปเรื่อย ๆ ทั้งที่ท่านเป็นนายกฯ ถ้าท่านผลักดันหรือชี้แจงหน่อย เรื่องมันก็จะเดินหน้าไปได้ แต่ท่านก็เฉย ๆ แล้วพอท่านลาออก ส่งนายสุวิทย์ คุณกิตติ มาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาฯ แทน ที่นี้ชัดเจนเลย เพราะนายสุวิทย์แสดงออกชัดเจนว่าไม่เห็นด้วยกับการจัดโครงสร้างอย่างที่เป็นอย่างนี้ แต่เรื่องอื่นไม่ค่อยมีปัญหา ท่านค่อนข้างสนใจในเรื่องการบริหารจัดการนายสุวิทย์ไม่ค่อยเห็นด้วยกับวิธีการบริหารจัดการที่เป็นรูปคณะกรรมการแล้วกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่น โดยที่ส่วนกลางหรือรัฐมนตรีเองไม่มีบทบาทในการบริหารจัดการท่านถามว่าแล้วรัฐมนตรีมีอำนาจแค่ไหน คณะกรรมการทำอะไรได้มากน้อยแค่ไหนผมคิดว่าท่านเชื่อในอำนาจการบริหารจัดการจากส่วนกลาง ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางที่เราต้องการได้ ซึ่งขัดแย้งกับแนวทางของ

การปฏิรูปการศึกษาที่วางกันไว้แต่เดิม นี่คือความเชื่อที่แตกต่างคนละหัวเลย ปัจจุบันผมค่อนข้างมั่นใจด้วยว่าความคิดนี้ไม่ใช่ความคิดของนายสุวิทย์คนเดียว แต่น่าจะเป็นความคิดของท่านนายกฯ ทักษิณด้วย” (ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์, นิตยสาร “สารคดี” ปีที่ 18 ฉบับที่ 205 เดือนมีนาคม พ.ศ.2545)

“ผมคิดว่าท่านค่อนข้างจะเชื่อในวิธีการบริหารจัดการ คือเชื่อในเรื่อง Top – down เชื่อในระบบ CEO ที่สามารถจะสั่งการได้ เพื่อต้องการให้งานประสบความสำเร็จ นี่ผมคิดว่าเป็นความเชื่อของท่าน และเราก็เริ่มเห็นชัดขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ท่านปรับเปลี่ยนกระทรวง ทบวง กรมทั้งหลาย ยุบรวมกรมกองต่าง ๆ ตั้งเป็นทบวง เพื่อให้เป็นนิติบุคคล ยกตัวอย่างเช่น กระทรวงศึกษาธิการแต่เดิมมีทั้งหมด 14 กรม แต่ละกรมเป็นนิติบุคคล ก็มีอำนาจที่จะเซ็นสัญญา ทำสัญญา ตัดสินใจอะไรได้ ปลัดกระทรวงฯ เองยังสั่งอะไรไม่ค่อยจะได้ กรมจะใหญ่มีอำนาจมาก แต่ตอนนี้มีการเสนอให้กระทรวงศึกษาฯ ยุบ 14 กรม และเปลี่ยนเป็น 3 ทบวง คือ ทบวงการศึกษา พื้นฐาน ทบวงอุดมศึกษา ทบวงอาชีวฯ และมีสำนักงานปลัดทบวง ให้ทบวงเป็นนิติบุคคลมี ปลัดทบวงสี่คนคอยดูแล มีอำนาจตัดสินใจได้ แล้วทุกคนก็ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรี รัฐมนตรีก็ควบคุม กำกับคนสี่คนนี้ คนสี่คนนี้ก็ดูแลต่อไปในระดับล่าง อีกหน่วยกระทรวงศึกษาธิการก็มีคนสำคัญสี่คนโดยมีรัฐมนตรีดูแล นั่นก็คือรัฐมนตรีสามารถจัดการได้ กระทรวงอื่น ๆ ก็มีลักษณะคล้าย ๆ กัน คือรัฐมนตรีกำกับกระทรวง แล้วก็มาปลัดทบวง แล้วภายใต้ทบวงก็มีหน่วยงานทั้งหลาย ฉะนั้นปลัดทบวงก็จะมีอำนาจมาก ทีนี้ถ้ารัฐมนตรีต้องการจัดการอะไร ปลัดทบวงก็ต้องรับลูกจัดการ เหมือนกัน ๆ Top down แง่หนึ่งเหมือนสั่งการ แต่อีกแง่หนึ่งต้องการให้งานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย” (ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์, นิตยสาร “สารคดี” ปีที่ 18 ฉบับที่ 205 เดือนมีนาคม พ.ศ.2545)

“วิธีจัดสรรงบประมาณของผู้บริหารชุดนี้ ผมรู้สึกว่าจะใช้วิธีลักษณะงบประมาณ Top down คือรัฐบาลกำหนดนโยบายขึ้นมา เงินต้องเดินตามนโยบาย และหน่วยงานราชการที่รับเงินก็มีหน้าที่ทำตามนโยบาย ในขณะที่แต่เดิม กระทรวง ทบวงกรม เสนอขอประมาณขึ้นไป ผมคิดว่าวิธีคิดของท่านนายกฯ หรือคณะรัฐบาลยุคปัจจุบัน ถือว่าการบริหารจัดการเป็นหัวใจสำคัญขับเคลื่อนประเทศในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นความคิดแบบเดิมจะเน้นการกระจายอำนาจออกไป คือทีม ส.ป.ศ. เดิมยังคิดอย่างนั้นอยู่ ฉะนั้นมันจึงเป็นความขัดแย้งสองแนวทางชัดเจน แล้วก็กลายเป็นหัวหอกสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งคือกลุ่มของนายสุวิทย์ฝ่ายรัฐบาล อีกกลุ่มคือกลุ่ม ส.ป.ศ. ตอนนั้นทางรัฐบาลก็กำลังตั้งกระทรวงศิลปะ - วัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแนวคิดของพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 เพราะเดิมเรื่องศิลปวัฒนธรรมยังอยู่ใน

กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังตั้งกระทรวงกีฬาและนันทนาการด้วย ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการก็จะดูแลเฉพาะเรื่องการศึกษาเท่านั้น ขณะนี้ ท่านนายกฯ ก็เดินหน้า กับกระทรวงเหล่านี้ค่อนข้างแน่นอน ท่านจะต้องผลักดันกระทรวงที่ท่านคิดไปให้ได้ตามเส้นทางนี้ นั่นหมายถึงว่ารูปแบบของกระทรวงศึกษาธิการที่วางไว้แต่เดิมก็ต้องปรับเปลี่ยน การปฏิรูปการศึกษาที่พยายามจะเดินไปตามแนวทางของ ส.ป.ศ. เดิม ในทางปฏิบัติก็คงจะเป็นไปได้ยาก เพราะฝ่ายรัฐซึ่งมีอำนาจในการจัดการดูแลมองว่าแนวทางการบริหารจัดการเป็นแนวทางที่ดีที่สุด แต่นอกจากเรื่องอำนาจการบริหารจัดการแล้ว ประเด็นเรื่องอื่นก็ไม่ค่อยมีข้อถกเถียงมาก ไม่ใช่ข้อขัดแย้งใหญ่ อย่างการพัฒนาหลักสูตรก็ไม่มีข้อโต้แย้ง ส.ป.ศ. เสนอมา นายสุวิทย์ก็ดำเนินการ ประกาศหลักสูตรใช้ไปแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับการเทียบโอนก็ไม่ค่อยมีข้อขัดแย้ง ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ การศึกษาทางเลือก ก็ไม่ค่อยมีข้อขัดแย้ง เพียงแต่ยังเดินหน้าไปไม่มากนัก ในส่วนที่เกี่ยวกับครูก็ไม่ค่อยมีข้อขัดแย้ง แต่ที่พระราชบัญญัติเกี่ยวกับครูมันชักช้า เพราะมันไปติดเรื่องโครงสร้าง จะมีข้อขัดแย้งอยู่บ้างก็เรื่องระบบประเมินและใบประกอบวิชาชีพ ฉะนั้นขณะนี้ข้อขัดแย้งใหญ่ ๆ จึงเป็นข้อขัดแย้งในเชิงโครงสร้าง เชิงการบริหารจัดการ รวมทั้งเรื่องเขตพื้นที่การศึกษา ถ้าให้ผมมองขณะนี้ค่อนข้างเห็นชัดเจนว่าแนวทางของนายสุวิทย์เป็นแนวทางเดียวกับของรัฐบาลและคงจะต้องเดินไปตามนั้น เพราะมันเป็นนโยบายรวมของรัฐบาลที่เสนอขึ้นมา ผมเชื่อว่ารัฐบาลต้องผลักดันไปแน่วแน่” (ดร.ไพฑูริย์ สินดารัตน์, นิตยสาร “สารคดี” ปีที่ 18 ฉบับที่ 205 เดือนมีนาคม พ.ศ.2545)

จากความคิดเห็นทั้ง 3 ท่านที่ได้ถ่ายทอดผ่านทางบทสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่าในสายตาของนักวิชาการ นักการศึกษา สื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาต้องหยุดชะงักลงเนื่องจากการแทรกแซงของอำนาจทางการเมืองจริง เกิดจากผู้ที่สูงเสียงอำนาจอและผลประโยชน์ไม่ต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อที่ตนจะสามารถดำรงไว้ซึ่งอำนาจในตำแหน่งต่อไป ทางรัฐบาลก็เชื่อว่าการบริหารจัดการจากส่วนกลางเป็นสิ่งที่เหมาะสมอยู่แล้ว เพราะจะทำให้คล่องตัวในการสั่งการ ในขณะที่แนวคิดของ ส.ป.ศ. กลับมองว่าการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษาเป็นแนวทางที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษาสามารถกำหนดนโยบายและวิธีปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการก็เป็นเครื่องมือป้องกันการทุจริตในวงราชการให้ลดน้อยลงได้ ความแตกต่างทางความคิดเป็นชนวนไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงของทั้ง 2 ฝ่าย ต่างออกมาตอบโต้ซึ่งกันและกันโดยใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทาง ทาง ส.ป.ศ. เองก็จัดแถลงข่าว เชิญผู้สื่อข่าวมารับฟังและให้ข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อนำเสนอสู่ประชาชนต่อไป ทางฝ่ายรัฐบาลเองก็ใช้สื่อของรัฐซึ่งก็คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เป็นช่องทางในการชี้แจงข้อมูลข่าวสาร

ถ่ายทอดแนวความคิดของฝ่ายรัฐบาล ปัญหาเริ่มเกิดขึ้น เนื่องจากทาง ส.ป.ศ. เองก็ใช้ช่อง 11 เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเช่นกัน ในฐานะที่ช่อง 11 เป็นกระบอกเสียงของรัฐ ขณะเดียวกันก็มีฐานะเป็นสื่อมวลชนที่ต้องมีความเป็นกลาง และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นอันดับหนึ่งอีกด้วย ในฐานะคนกลางเช่นนี้ ทางช่อง 11 จะวางตัวอย่างไร ดวงพร สัจจาพิทักษ์ หัวหน้าฝ่ายจัดรายการ ช่อง 11 ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

“ช่อง 11 เป็นสถานีของรัฐ หากมีการนำเสนอเรื่องราวที่มีเนื้อหาที่ขัดแย้งกับรัฐบาลโดยตรงก็จะเป็นปัญหา หากจำเป็นต้องนำเสนอ ก็จะเสนอในลักษณะสมดุล เปิดโอกาสให้ฝ่ายรัฐบาลแก้ต่างได้ในทันที หากเสนอข่าวต่อรัฐบาลมาก หรือเสนอข่าวของฝ่ายค้านมากไป รัฐบาลก็โธรมาด่าแล้ว มีปัญหาในเรื่องของการเมืองเยอะเหมือนกัน สำหรับประเด็นข่าวเรื่องของการปฏิรูปการศึกษานั้น มีความเห็นว่ารัฐบาลควรชี้แจงลงไปให้ชัดกว่านี้ ต้องให้ข้อมูลข่าวสารประชาชนมากกว่านี้ ให้เห็นว่าผลดี ผลเสียของการปฏิรูปมันเป็นอย่างไร นำเสนอให้มีความถี่ต่อเนื่อง เพราะคนส่วนใหญ่ยังคงสับสนว่าจะปฏิรูปหรือไม่ปฏิรูปกันแน่ รัฐบาลจะเอาอย่างไร ให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน ต้องฟันธงไปเลยว่าจะปฏิรูปหรือไม่ อย่างไร ถ้าเห็นว่าดีก็ต้องทำไปเลย ถ้ายังเห็นว่าไม่พร้อม มีอะไรติดขัดตรงไหนก็ต้องชี้แจงออกมาให้ชัดเจน เพราะแม้แต่ครู อาจารย์ เองก็ยังสับสนอยู่ ปัจจุบันทางช่อง 11 ก็ให้ความร่วมมือกับทุก ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะฝ่ายรัฐบาล หรือฝ่าย ส.ป.ศ. โดยดูผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักปัจจุบันทาง ส.ป.ศ. เองก็ยังเข้าเวลาของช่อง 11 ออกอากาศอยู่ แต่หากเนื้อหาที่นำเสนอไปพาดพิงถึงรัฐบาล ทางช่อง 11 ก็จะมีฝ่ายตรวจสอบรายการคอยดูแล หากการพาดพิงนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่ายตรงข้าม โดยที่ไม่มีโอกาสได้ชี้แจงในทันทีทันใด ก็ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงให้ละเอียดอีกครั้ง หากเป็นรายการสดก็ต้องคุยประเด็นกันให้ชัดไปเลยหากมีการเล่นนอกประเด็น พิธีกรก็ต้องมีความสามารถในการสนทนาให้เข้าสู่ประเด็นได้อย่างทันที ในเรื่องของอำนาจทางการเมืองที่มีผลต่อการทำงานของทางสถานีนั้นมีอยู่แล้วเป็นเรื่องปกติเพราะเจ้าหน้าที่ของสถานีมีรัฐบาลเป็นเจ้านาย รัฐมนตรีก็คุมอธิบดีอีกทีหนึ่ง ต้องยอมรับว่าเขาคุมจริง ๆ รัฐมนตรีสมควรดีเขาก็คุมกรมประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์ก็มาคุมช่อง 11 ในการควบคุมอาจไม่ได้มีการสั่งลงมาตรง ๆ แต่จะเป็นการควบคุมในระดับนโยบายระดับสูง แล้วก็มีการติดตามนโยบายโดยตลอด”

(ดวงพร สัจจาพิทักษ์, สัมภาษณ์, วันที่ 29 พฤษภาคม 2545)

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่า สถาบันวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 นั้น มีจุดยืนอยู่บนฝ่ายของรัฐบาลมากกว่า เนื่องจาก ช่อง 11 เป็นสถานีของรัฐ มีระบบการบริหารงานแบบราชการเต็มที่มีผู้มีบังคับบัญชาเป็นฝ่ายรัฐบาล การที่จะนำเสนอข่าวที่ขัดแย้งกับรัฐบาลหรือส่งผลกระทบต่อในทางที่ไม่ดีแก่รัฐบาล ทางช่อง 11 ก็ไม่สามารถกระทำได้ แม้จะทราบดีว่าประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่าง 2 ฝ่าย เป็นเกมการเมือง ช่างชิงและรักษาอำนาจทางการเมืองโดยละเลยผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ แต่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ราชการ ที่ทำงานให้กับรัฐ จึงไม่สามารถจะทำอะไรได้อย่างเต็มที่นัก จำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐบาลกำหนดไว้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้